Biblioteca Jud. Huned. Deva
SALA DE LECTURA

Anul XXIII
32
(954)
Simbătă
9 august
1980
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptăminal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

AL XV-LEA CONGRES INTERNAȚIONAL DE ȘTIINȚE ISTORICE

ISTORIA – MÎINE

notam undeva, cu altă ocazie, că România a devenit și este un centru de interes politic mondial. Afirmația nu ne aparține. Adevărul este subliniat astăzi pe tot mai multe meridiane și afirmația nu are în ea nimic complezent sau protocolar, transcriind realitatea profundă că la București, în capitala unei țări despre care în urmă cu decenii nu se știa aproape nimic, se caută și se găsesc astăzi soluții unor probleme cruciale ale umanității contemporane, că aici se realizează întotdeauna un larg și fructuos schimb de păreri, că pe acest teren propice dialogului și înțelegerii se imaginează mai mult decît în alte părți soluții realiste, propulsînd pe coordonate ascendente demersurile consacrate păcii, securității, colaborării și progresului. Faptul că Bucureștiul a fost și este tot mai des gazda unor reuniuni cu vocație universală ține de această înaltă considerație, de aprecierea și prestigiul de care se bucură țara noastră și conducătorul ei în lumea contemporană. În mai puțin de un deceniu, la București și-au desfășurat lucrările Congresul mondial al populației, Congresul mondial de futurologie, Congresul mondial al petrolului. Lista ar putea continua cu nenumărate alte congrese, conferințe, reuniuni, întîlniri, seminarii, mese rotunde, beneficiind de o remarcabilă participare la scară regională sau internațională, ținute sub egida unor instituții specializate din sistemul Organizației Națiunilor Unite. Cel de-al XV-lea Congres internațional de științe istorice, care își va desfășura lucrările la București, în perioada 10–17 august 1980, se înscrie firesc în suita acestor manifestări prestigioase organizate în România ca un act de recunoaștere a contribuției de excepție a poporului român la istoria civilizației și culturii universale, ca un act de aleasă apreciere a semnificației și valorii spiritualității românești, a aportului ei distinct și pertinent la afirmarea marilor valori umaniste, a idealurilor general-umane, ca o profundă considerare a gîndirii și acțiunii de politică externă românească, consacrate promovării cunoașterii, colaborării, înțelegerii și păcii, ca o recunoaștere a tradițiilor și realizărilor actuale ale [illegible] românești și, în fine, a [illegible] țării noastre de a se [illegible] gazdă generoasă a unor reuniuni de asemenea amploare și de a le oferi condiții ireproșabile de desfășurare.

Și-au dat întîlnire la importantul forum al istoricilor, care își va desfășura lucrările în capitala țării noastre timp de o săptămînă, peste [illegible] de istorici străini din peste [illegible] de țări. Temele înscrise pe agenda Congresului — cuprinzătoare și diverse, semnificative sub raportul unei noi perspective asupra vocației istoriei și a cercetării istorice — ca și larga și aleasa participare — alături de impresionantul număr de personalități științifice prezente, [illegible] de remarcat diversitatea și prestigiul școlilor istoriografice naționale reprezentate — definesc premise deosebit de favorabile pentru realizarea unui amplu și profund dialog de idei într-o viziune interdisciplinară, a unor fertile confruntări de opinii, în spiritul obiectivității științifice.

Congresele de istorie au permis, încă de la inaugurare — dincolo de poziții și opoziții — abordarea și dezbaterea unor probleme de capital interes ale istoriei universale și ale istoriei naționale. Datorită lor — desigur, nu numai lor — cunoașterea trăsăturilor distinctive și a conținutului unor procese și evenimente istorice a cîștigat în adîncime, după cum tot lor le revine meritul de a fi favorizat relevarea și receptarea aportului specific al fiecărui popor la cauza civilizației universale, la afirmarea idealurilor de justiție socială și libertate națională, de progres și pace. Nu ar putea fi trecut cu vederea rolul acestor forumuri în descifrarea și sublinierea responsabilităților științifice și morale ale istoriei și istoricului, aceasta avînd, în mod evident, un rost mai mult decît teoretic. Faptul că mii și mii de oameni de știință, mesageri ai atîtor culturi naționale, de pe diverse meridiane lingvis-

George G. Potra

Continuare în pag. a 6-a

COLUMNA LUI TRAIAN. DACI ASEDIAȚI IMPĂRȚIND ULTIMELE REZERVE DE APĂ. (Inter pretarea anterioară – neînlăturată definitiv – considera acest episod drept scena sinuciderii prin otravă a dacilor)

Cartea de istorie în peisajul editorial (I)

istoria a reprezentat dintotdeauna una dintre laturile principale ale vieții sociale și de stat ale românilor. Alături de condițiile materiale și spirituale ale prezentului și împreună cu acestea au constituit componentele fundamentale ale existenței și dezvoltării lor milenare.

În momentele cele mai grave, puncte de răscruce pentru ființa neamului nostru, istoria ne-a dat tăria să existăm și să ne durăm destinul mai departe pe aceste meleaguri ale strămoșilor strămoșilor noștri. Ea a avut menirea a ne arăta „ce am fost, de unde am venit, ce sîntem și, ca regula de trei, ni descoperă — cum spunea Kogălniceanu — și numărul necunoscut, ce avem să fim“.

Începînd cu cronicarii Ion Neculce, Miron Costin, Constantin Cantacuzino, cu Dimitrie Cantemir, Gheorghe Șincai, Petru Maior, Nicolae Bălcescu, Mihail Kogălniceanu, A. D. Xenopol, Nicolae Iorga, B. P. Hașdeu, Vasile Pârvan, Gheorghe Brătianu și pînă în zilele noastre David Prodan, Emil Condurachi, Dumitru Berciu, Ștefan Pascu ș.a. istoria s-a aflat la mare cinste în cultura românească. Cunoașterea și punerea ei în valoare a reprezentat și reprezintă una dintre preocupările principale ale oamenilor noștri de știință. Și nu numai a lor.

Tematica cuprinsă și dezvoltată în cele peste 2 000 de lucrări de istorie publicate în ultimii 15 ani este extrem de cuprinzătoare. Sînt investigate, cercetate, analizate și aduse în fața cititorului contemporan momente deosebit de importante, fapte și evenimente, de mare însemnătate, valori materiale și spirituale — toate dovezi ale vechimii, unității și continuității românilor pe aceste meleaguri. Lucrările apărute tratează toate epocile istorice: veche, medie, modernă și contemporană, precum și toate sferele vieții sociale: politica, economia, știința, cultura, arta, literatura, lingvistica, folclorul, obiceiurile, tradițiile poporului român și ale naționalităților conlocuitoare maghiari, germani, secui, sîrbo-croați, ucraineni etc.

Un loc aparte în literatura istorică îl ocupă cărțile destinate reliefării rolului forțelor progresiste ale poporului român, luptei acestora pentru înaintarea țării pe calea dezvoltării sociale, a activității lor politice pentru realizarea unității naționale, cuceririi suveranității de stat, pentru formarea națiunii române, propășirii și înfloririi sale. Tematica acestora cuprinde și înfățișează, în toată pro-

Mircea Măciu

Continuare în pag. a 7-a

ȚARA NOASTRĂ

O poveste despre prețul păcii

la Cașin, pe valea rîului cu același nume, care curge spre Trotuș ca un alint dăruit Moldovei din Munții Vrancei, pacea oamenilor cu stihiile pornite să-i îngenunche se încheia repede, fără bătaie prea multă de cap. Durerile de șale se înfruntau cu o blană de iepure stropită cu rachiu tare. Sîngerările de orice fel erau oprite cu vin amestecat cu sare. La mușcătura de fiară, îndeobște, se bea apă dintr-un burduf încheiat din piele de nevăstuică. Și așa mai departe, din capătul veacurilor... Numai leac împotriva rănilor deschise în carne de schijele bombelor de avion nu aveau și au plătit cu vîrf și îndesat pentru această neștiință a lor.

August 1917... Dintre cei ridicați din Cașin, întru apărarea patriei lor, Gheorghe N. Marin din regimentul 19 artilerie se prăpădise la Turtucaia. Soldatul Nicolae Dragu căzuse în Argeș. Căzuse și caporalul Matei Birlă, din regimentul 27 infanterie, în luptele purtate pe Neajlov, laolaltă cu alți consăteni din neamurile Negoescu, Belei, Flintoacă, Comăniciu, Brebene, Crant, Coman, Cristea și Median. Cînd se va trage linie, la ora încheierii socotelilor, 53 din Cașin și 31 din satul Curița, ținînd de aceeași comună, nu vor mai răspunde la apel, fiind duși de pe lumea aceasta. Dar pînă atunci vreo cîțiva dintre ei mai aveau de îndurat multe.

Acum, în august 1917, luptau cam toți jur-împrejur de casă: Vasile Buzatu săpa tranșee pe dealul Mălăiești; pe valea Cașinului, la Poiana Scutarului, și pe valea Curiței, la Sticlărie, luptau pe viață și pe moarte, cu regimentele 27, 55 și 67 infanterie, 4 vînători și 19 artilerie, 1 și 2 vînători și 7 roșiori, cu batalionul 7 pionieri și formațiuni de artilerie călăreață, sergentul Neculai Stratulat, sau soldații Ion Cimpoca, Ion Pislaru, Radu Pislaru, Neculai Crandea și Ion Roghian, și au avut norocul să se întoarcă toți acasă.

E un privilegiu să lupți chiar acasă? Să mușți țărîna chiar pe dealurile pe care ai păscut oile? Să fii degrat de explozii prin pîrleazurile peste care, sărind, copilăria se azvîrle cu capul în jos în păcat? Și aștern pe hîrtie aceste întrebări, care nu vor primi niciodată răspuns, fără să mai aștept vreo aniversare, împlinirea unei cifre rotunde de ani. Nu mai este timp. Sau, dacă mai este cît de cît timp, el nu mai lucrează în favoarea martorilor oculari ai unei întîmplări care s-a petrecut pe aceste meleaguri în urmă cu 63 de ani. Trebuie să ne grăbim. În urmă cu peste [illegible] decenii, la Cașin, arma aeriană, armă redutabilă, armă nouă, proaspăt intrată în arse-

Mihai Pelin

Continuare în pag. a 7-a

RÎNDURI PENTRU SADOVEANU

Istoria însoțește poporul
ca umbra ;
cu credința umbrei
se-apleacă geniul memoriei
sub lampa antică
și luminează o lume tăcută.
Povestitorul, însă,
care m-a vrăjit totdeauna
vorbea cu liniștea ;
pentru el Evul de mijloc
avea ochi albaștri,
iar istoriile sale
trăiau numai din frumusețe
și durere.
Cînd povestea
pădurile înaintau spre academii
iar de l-ar fi știut, întreaga lume
se cuvenea să se aplece
în fața lui fiindcă el
era un om liniștit.

Gheorghe Pituț

Eseul memorabil

deși, la o sumară examinare, o exegeză hegeliană, *Povestiri despre om* de Constantin Noica (ed. Cartea Românească, 1980) este în realitate un admirabil eseu filosofic, cu baza în „Fenomenologia spiritului“ însă cu o substanță inițială dezvoltată reflexiv și în tehnica atît de nepereche a comentatorului. C. Noica s-a raportat la o carte și a dat senzația că înșiruie glose marginale, a comentat pe Hegel deși nu este hegelian și abhoră pe profesorii de filosofie, tari în bibliografii în fapt de o sterilitate absolută. Aceste comentarii, în fine, par a izvorî nu o dată dintr-o iritație secretă, ca și cum spiritul ar privi textul originar cu un criticism necordial.

Totuși, ceea ce rezultă din asemenea competiție este o scholie excepțională deși, în chip principial, necomună. Spre a preface substanța aridă hegeliană într-o materie inteligibilă, C. Noica îi dă inițial un aspect „dialectic“. El examinează reprezentările hegeliene despre „senzație“, „percepție“, conștiință simplă și „conștiință de sine“, [illegible] „rațiunea și observarea naturii“, „smintenia rațiunii“, „certitudinea și adevărul“ ei). Aceste scurte explicațiuni, de 3–4 pagini, merg dintr-odată la esență și o izolează în aspectul ei necondiționat. Înfățișarea de examen filosofic rezolutiv este pretutindeni și de aci decurge nota, ca să zic așa, „dialectică“ a tehnicii exegetice. C. Noica îl simplifică pe Hegel la maximum, fără a-l vulgariza și anume printr-un simț rar al formulelor fundamentale. Pare că dintr-o singură ochire, eseistul vede într-un lung capitol hegelian propoziția care a rezumat în mic o demonstrație vastă. Aceste elemente sînt observabile în „întîia interpretare“ a „Povestirilor despre om“ pe care C. Noica a intitulat-o „Neobișnuitele întîmplări ale conștiinței.“ Eseistul nostru ar fi croit inițial „trei asemenea exegeze în conformitate cu mecanismul „triadelor“ hegeliene; a treia s-ar fi chemat „Jurnal intim al conștiinței“ și, după cum ne anunță C. Noica într-un „Cuvînt înainte“, „a trebuit să fie lăsată deoparte“. Nu ascund că, avînd poate înfățișare de „jurnal“, această probabilă sinteză ar fi fost de un interes indiscutabil. Totuși, așa cum se înfățișează acum, dicotomic, „Povestirile despre om“ sînt sub raport intelectual palpitante. „A doua interpretare“ de exemplu, care este „povestea unui om ca toți oamenii“ are funcțiunea de analog eseistic la întîia și conține, însă cu înfățișare epică, aceleași stimulente filosofice ca și la început. Însă nota propriu-zisă artistă și ca atare eseistică este preponderentă căci din libertatea lui C. Noica de a dezvolta neîngrădit o sugestie exterioară iese un mic tratat fenomenologic unde excepțională este mai întîi însușirea de a emite formule memorabile. Epice și artistice în stare pură sînt „povestea senzației“, „povestea percepției“ și „povestea intelectului“. Filosofice și reflexive, deși „artiste“ sînt „Eu și lumea. Mările calde ale vieții“, „Plăcerea și necesitatea (sau don Juan)“, „Legea inimii și nebunia prezumției (Don Quijote)“, „Virtutea și Cursul lumii sau Ignațiu de Loyola)“. În fine, meditative la un nivel istoric sînt 14 eseuri finale despre „lumea morală“ (văzută în dezvoltarea ei cronologică) și „spiritul religios“, care nu sînt ale unui teist ci

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 6-a

IAȘI LA 1980

UN ANUME SIMȚĂMÎNT

Cu cincisprezece ani în urmă, revista literară „Iașul literar“ [illegible] „Nevoiașul literar“ cum îi zicea [illegible] să producă un eveniment: [illegible] evenimentul [illegible] ca atare [illegible] revista „Contemporanul“ [illegible] publicam și eu în [illegible] tinerilor [illegible] poeme, dacă nu [illegible] era mare lucru, domnule, pe acea vreme să publici și un singur poem, te stima o lume-ntreagă și deveneai celebru cu adevărat... dacă poemul era poem... Cu cîtă jale văd azi cum unii dintre poeții tineri ai acelor timpuri care ajungeau pînă la a sacraliza actul publicării unui poem se lăfăie pe pagini întregi de reviste cu „texte“ absolut imbecile în ritmuri de ciocănitoare mecanică... iacă ce poate aduce consacrarea... te pune în poziția moaștelor...

A venit anul 1980 și am trăit cu toții, în Iași, o adevărată apoteoză a renașterii spiritului literar, în zilele primei ediții a Festivalului de poezie „Mihai Eminescu“... pînă în primăvara acestui an nu am mai văzut Iașul [illegible] cînd [illegible] în el cel mult [illegible] la alte ediții ale Festivalului de poezie nu am mai participat nefiind invitat, așa cum e și normal în calitate de laureat al primei ediții, asta-i moda... (moda „punk“, [illegible]...) trimis de către revista „Luceafărul“ pentru a participa la

Cezar Ivănescu

Continuare în pag. a 6-a

REFLEX

Fîntina cu cerc

În ce măsură o colectivitate de oameni, fie și într-un cerc mai restrîns ca acela despre care am să vorbesc, poate să-și asigure și să-și întrețină condiția propriei sale istorii, fără ca prin aceasta să afecteze sau să tulbure viața și nici s-o constrîngă în general, să-i pună niște limite, să zicem, ori să-i destupe niște zăgazuri care altfel s-ar fi pierdut ori se pierd în memorie?

Podgorenii sînt niște taciturni în felul lor și niște reflexivi. Dorința de infinit le este construită la un relief în permanență [illegible] și accidentat, singură munca lor pe dealuri are ceva din victoria [illegible] a lui Sisif și se luminează în marginea aprinsă a unei Phoenix care la felurite înfăți-

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 6-a

● În acest număr : ● ISTORIE ȘI CULTURĂ ● Articole de ● M. Ungheanu ● Mircea T. Radu ● Mariana Neagoe ● „Cu prințesa la Moși“ – fragmente de roman de Paul Anghel ● Antologia «Luceafărul» ● Poeme de ● Cleopatra Lorințiu și ● Matei Gavril ● Cronica literară ● Compendiu ● Revista revistelor ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Mapamond ● Sport.

CONFABULE

Un țăran trecea strada

era mai degrabă subțire, decît firav; negricios. Îmbrăcat cum sînt îmbrăcați țăranii cînd vin la oraș. Pantalon ieftin, cămașă ieftină, pălărie neagră.

— Dom'ne, zicea, dom'ne... cum ajung eu pe lîngă centru unde e un magazin de piese la televizor?

În fața gării tot așa întrebase și ajunsese aici, în marginea orașului, într-o stație de tramvai din mijlocul șoselei. În stînga blocuri. În dreapta blocuri. În fața și în spatele lui blocuri. Te și mirai cum de mai au loc oamenii între atîtea blocuri. Și era și un cald de te topeai, deși limbile ceasului, amîndouă, n-arătau mai mult de opt.

— Dom'ne, zicea, dom'ne...

În stație nu era multă lume. Cîteva sacoșe, o barbă și o pereche de blugi. Nu-l prea luau în seamă orășenii de ieri-alaltăieri și nici nu-i răspundeau. Priveau toți în lungul liniei tramvaiului așteptînd clipa în care după o curbă va apare miraculosul mijloc de transport. Pînă la urmă unul s-a îndurat de umbra bleagă a țăranului.

Iulian Neacșu

Continuare în pag. a 7-a

istorie și cultură

«A ne lua în stăpînire trecutul»

„**A** ne lua în stăpînire trecutul" este deviza sub care se așază întreaga carte **Via magna** pe care Dan Zamfirescu a trimis-o nu de mult în mîinile cititorilor. Dan Zamfirescu este cunoscut mai ales ca specialist în istorie literară veche, dar **Via Magna** nu este doar o carte de „literatură veche". Perspectiva autorului este mai largă. Din paginile **Viei magna** ne vorbește un istoric literar pentru care literatura nu se poate înțelege în afara istoriei culturii și amîndouă sînt de neînțeles fără cadrul mai general al istoriei. Este aici desigur lecția lui N. Iorga, pomenit de nenumărate ori în această carte ale cărei rădăcini se află incontestabil în paginile de titanescă cuprindere și viziune ale savantului ucis din pricina prea marii lui lucidități.

Moștenim, după Dan Zamfirescu, o imagine a trecutului care datează. Formată în epoci cu altă mentalitate decît a noastră, cu alte mijloace științifice este firesc ca icoana trecutului să fie grevată de contururi constringătoare. „A ne lua în stăpînire trecutul" este a ne apropia din nou de fiecare element al lui și apoi de a realiza o nouă sinteză pe o informativă bază largă istorică și culturală. **„Istoria noastră națională, scrie Dan Zamfirescu în articolul A ne lua în stăpînire trecutul, trebuie rescrisă, mai exact, trebuie regîndită da capo al fine într-un mod nou, impus de experiența noastră nouă, care și-a trimis farurile pînă în cele mai depărtate unghere făcîndu-se să o vedem altfel, așa cum chipurile afumate de pe pereții interiori ai Voronețului, Sucevițel sau Moldoviței s-au dezvăluit într-o feerie de culori uluitoare și nebănuită atunci cînd s-a proiectat asupra lor puternicile aparate moderne ale cinematografiei și televiziunii.** Istoria literaturii române **trebuie și ea regîndită și scrisă la fel, dar în același timp altfel decît au făcut-o Densusianu și Iorga la începutul acestui secol sau G. Călinescu în 1941. Fără orgolii de cuvinte, dar cu mîndra conștiință a ceea ce am fost și în același timp cu o optică nouă, demonstrabilă și demonstrată pe temeiul unui nou stil de cercetare decît acela cultivat în trecut".** Dan Zamfirescu pleacă de la constatarea simplă că orice fapt cercetat din nou își relevă fațete și semnificații noi, adesea nebănuite, și că reevaluarea este fatalmente urmată de necesitatea unei noi istorii și a unei noi sinteze. **Via magna** este un apel către omul de cultură român în vederea rescrierii istoriei, istoriei culturii, istoriei literare românești. Patetismul acestei chemări se întemeiază pe o sugestivă cercetare și sinteză personală.

Dan Zamfirescu este astăzi istoricul literar cu o întinsă zestre de „revizuiri literare" hrănite de materia literaturii române vechi. Noțiunea de „revizuire literară", decantată de impuritățile care i-au confuzionat semnificația, înseamnă reexaminarea valorică din punct de vedere modern a concluziilor și clasificărilor îndătinate. În spațiul literaturii române vechi Dan Zamfirescu nu operează doar asupra detaliului, a corectării de elemente factologice ci în direcția chiar a schimbării statutului acestei etape a literaturii române. Pe scurt, „literatura veche" nu reprezintă pentru noul cercetător o literă moartă, ci o realitate artistică vie, capabilă de a impulsiona pe modernі. **„Am fost neuitat,** declară Dan Zamfirescu în „Pentru o atotcuprinzătoare istorie culturală a României", **pentru că, de mai bine de un deceniu, nu fac altceva decît să mă ocup de Neagoe Basarab și „Învățăturile" sale. Iar atunci cînd am consacrat teza mea de doctorat „problemelor controversate" în legătură cu această carte, un critic, de altfel inteligent și talentat, a expediat-o „specialiștilor" ca neinteresînd pe literații preocupați de treburi contemporane. În realitate, „Procesul Neagoe" — fiindcă lucrarea mea dezbate un adevărat proces — n-a fost pentru mine o simplă chestiune de paternitate, de filologie, de izvorologie, ci punctul de plecare și pilonul de rezistență în desconerirea și argumentarea acestei poziții centrale a culturii românești, de-a lungul a trei secole și jumătate. Celor care credeau că literatura română începe de la Heliade, celor ce abia conced să coboare la Grigore Ureche, am vrut să le demonstrez că avem un foarte mare scriitor în veacul lui Rafael și Machiavelli".** Punctul de vedere a izbîndit și astăzi o întreagă echipă de istorici literari consideră că prima epocă literară modernă trebuie fixată în spațiul literaturii române vechi.

Cîteva remarcabile contribuții care dovedesc o capacitate de sinteză neobișnuită și în care optica nouă este evidentă se află și în **Via magna**. **Cultura română — sinteză europeană** și **Prezenta europeană a culturii românești** sînt două eseuri fără de care revendicarea corectă a mai multor secole românești de cultură și literatură și-ar pierde coerența. Aici e mai vizibil ca oriunde că legea condiționării istoriei literare de istoria propriu-zisă dă excelente rezultate științifice. Dan Zamfirescu reconstituie cadrul istoric și cultural al Europei medievale încercînd să evite inerțiile curente — **„pentru a putea scrie istoria civilizației europene, este obligatoriu să părăsim atît ideea unei Europe văzute exclusiv de la Paris, Londra sau Berlin, cît și tentativa de a răspunde acestei perspective cu una exclusiv răsăriteană"**, scrie autorul, — urmînd abia apoi a fixa locul și rolul contribuției românești pe harta reconstituită. Perspectiva de lucru e precumpănitor comparată și de aceea cu sorții cei mai mari de a da o măsură adecvată fenomenului. Prima concluzie este că tradiția greco-bizantină, cultura de limbă slavonă și civilizația occidentală găsesc în spațiul românesc un teritoriu prielnic unei sinteze originale. Rezultatele de cea mai înaltă preeminență sînt, în contextul comparat stabilit, cele ale secolelor XV, XVI și XVII în arhitectură și artă plastică ori în literatură prin Grigore Ureche, Miron Costin, Ion Neculce, Dosoftei, Nicolae Milescu, Constantin Cantacuzino și mai ales, Dimitrie Cantemir. Aici se află, după Dan Zamfirescu, „secolul de aur" al literaturii române. **„Există un umanism românesc structurat ca un veritabil curent cultural, cu o ideologie proprie (în speță cea națională), cu reprezentanți de mare valoare și cu surse directe în umanismul european din epoca Renașterii și a Barocului".** Unul dintre cei ce a avut o contribuție decisivă la descoperirea în paginile uitate ale secolelor trecute a acestui curent, pînă atunci localizat doar în Occident este și Dan Zamfirescu. Desigur, pe acest drum autorul **Viei Magna** duce mai departe, ca și ceilalți comilitoni culturali, îndemnul științific al lui N. Iorga. Acesta provocat de o teză care considera sincronizarea cu Europa o achiziție recentă, afirma răspicat în deceniul patru al secolului nostru, **vechimea interferențelor culturale europene pe spațiul țărilor românești, integrarea veche și continuă a acestui teritoriu în procesul osmotic al culturii și civilizației europene.** Restituirea literaturii române vechi ca literatură modernă își are punctul de plecare în pledoaria lui N. Iorga. Un alt eseu intitulat semnificativ **De la sincronism la protocronism** reface tocmai acest traseu ignorat în istoria culturii românești indicînd momentele de veche sincronizare cu Europa ale omului de cultură român și totodată inconsistența tezei privind „descoperirea" tîrzie a Apusului și sincronizarea cu el. Ca și ilustrul său înaintaș, Dan Zamfirescu este polemic în toate restituirile întreprinse. Meritul lor stă nu doar în afirmarea unei poziții noi, ci în soliditatea argumentului istoric, în cunoașterea la sursă a faptelor. Istorismul indiscutabil al demonstrațiilor realizate de Dan Zamfirescu în rapidele sale sinteze creează dificultăți eventualelor întîmpinări tocmai datorită temeliei lor științifice. **„Avem o literatură pe care, cunoscînd-o bine și comparînd-o cu valori dinspre toate azimuturile, putem să zîmbim cînd sîntem priviți cu condescendență de către ignoranți, și să rîdem în hohote atunci cînd citim cuvintele unui Pogor, cel ce declara: „În vremea lui Ludovic al XIV-lea noi eram în plină barbarie!" Nu (...) pe vremea lui Ludovic al XIV-lea edițiile monumentale „De la Luvru" ale cronicarilor bizantini, tipărite sub înaltul patronaj al Regelui Soare, erau achiziționate de Brîncoveanu și erau folosite, la București, pentru a scrie Istoria Țării românești!"** Autorizat de o informație care înlătură tatonările și presupunerile, zîmbetul lui Dan Zamfirescu este cît se poate de justificat.

Una din temele care revine în articolele sale este **conștiința de sine a culturii românești**, necesitatea ca această conștiință de sine să ia ființă, să se manifeste ca atare pe soclul tuturor faptelor de cultură românești. O cunoaștere lacunară, fragmentară, limitată de prejudecăți denaturează după Dan Zamfirescu conștiința pe care cultura și intelectualul român ar trebui să le aibă. **Via magna** se ocupă de aceea și de rolul culturii românești între culturile vecine, de poziția de vehicul cultural decisiv pe care o are în aria răsăriteană a culturii Europei, de tradițiile contribuției proprii dincolo de propriile hotare pe care orice istorie imparțială le atestă. **Prezența europeană a culturii românești** încearcă să ia în stăpînire trecutul cultural și din acest punct de vedere. Așezarea faptelor în contextul lor istoric, analiza și evaluarea lor în funcție de acest context, singura procedare științifică îndreptățită, îi permite autorului să semnaleze o perspectivă inedită asupra personalităților culturale din țările românești. Este ceea ce îndreptățește pe Dan Zamfirescu să vorbească de un destin major al culturii române, de vocația ei de sinteză care i-ar asigura o vitalitate și o fecunditate demnă de cele mai frumoase speranțe. Vizionar și patetic, Dan Zamfirescu vorbește ca romanticii despre marele trecut al culturii române pentru a-i chema pe contemporani la alcătuirea unui prezent cultural pe măsura acestui trecut. „Ecuația nouă" de care vorbește pasionat Dan Zamfirescu are la un pol al ei marile realizări culturale de pînă acum ale poporului român. De aici și pînă la protocronism mai este doar un pas. O secțiune a cărții lui Dan Zamfirescu, secțiunea cea mai incitantă prin substanță și ideologie, se intitulează **De la sincronism la protocronism** și încearcă să traseze un profil nuanțat culturii române, profil nepovărat de inerțiile și prejudecățile curente. **„Protocronismul" și noua conștiință de sine a culturii românești**, intinsă analiză a unei dezbateri ale cărei ecouri nu s-au stins, ține să marcheze plecînd de la analiza unei mese rotunde a **Luceafărului**, deschiderea de perspectivă pe care discuția despre **Protocronism și sincronism** o aduce asupra fenomenului cultural românesc. Văzînd în teza protocronismului o posibilitate de a vorbi despre [illegible] ale culturii românești, ceea ce de altfel face și Edgar Papu în cartea **Din clasicii noștri** [illegible] ideea [illegible] Tudor Vianu care cerea [illegible] zestrei de rezerve ignorate a literaturii române), Dan Zamfirescu dezbate polemic afirmațiile potrivnice protocronismului, din aceeași perspectivă istorică și comparată, optînd pentru ideea policentrismului cultural. Pentru [illegible] ultimele cărți ale lui Adrian Marino vorbind și ele despre urgența combaterii prejudecăților monocentrismului sau imperialismului cultural al țărilor mari. Ideea de a refera culturii românești, fie în trecut, fie în prezent, fie în viitor, un rol activ și fecund, condiția prezenței internaționale, i se pare lui Dan Zamfirescu născută de o rea cunoaștere a fenomenului românesc, de grele inerții și obstacole care pot frîna dezvoltarea plenară a unei culturi cu un destin major verificat de istorie și cu un viitor pe măsura acestui trecut. Iată pentru ce

Dan Zamfirescu preferă vocile „profetice" ale culturii și literaturii române și nu ezită să înscrie printre ele pe cele ale lui G. Ibrăileanu și Mihail Sadoveanu ca vestitori, primi vestitori la 1919, ai noii epoci literare, moderne, a românilor. Parafrazînd definiția lui G. Călinescu asupra criticii și istoriei literare, Dan Zamfirescu afirmă în **Via magna** că nu poți face evaluare de valori și prognoză culturală fără o profundă înrădăcinare în trecutul propriei culturi. Iată cei doi termeni ai noii ecuații despre care vorbește autorul: trecutul cultural și impulsul său către un viitor cultural major.

Via magna este mai mult decît o rescriere sintetică a istoriei culturale românești, ea fiind și un program de lucru și totodată o critică a climatului intelectual curent. Din acest punct de vedere, ea ne amintește la o altă scară de alte două cărți, **Eminescu omul deplin** de C. Noica și **Scrieri despre Maiorescu** de L. Rusu, care cu măsuri și optici diferite exprimă, indirect sau direct, critici la adresa unor mentalități culturale sterile sau facile. Invitația la profunzimea și grandoarea creației majore, întemeiate pe exemplul unui trecut stimulativ, pe care ne-o face **Via magna**, și căreia trebuie să-i răspundă printre primii chiar autorul cărții, este unul din cele mai generoase și avizate apeluri care s-au făcut auzite în climatul cultural de astăzi.

M. Ungheanu

Textele lui Tudor Vladimirescu și autenticitatea lor

Gîndirea politică a conducătorului român de la 1821, dedusă din acțiunea sa revoluționară și din textele rămase de la el, a influențat profund dezvoltarea ideologiei sociale românești și continuă să aibă un rol călăuzitor, întrucît Tudor a fost un luptător pentru înfăptuirea ideii de dreptate socială și națională, care constituie un ideal permanent.

Uneori, textele lui Vladimirescu au fost însă insuficient utilizate de cercetători, pentru stabilirea atitudinii sale din timpul revoluției, pentru precizarea caracterului și programului mișcării.

În studiile privitoare la anul 1821 poate fi observat faptul că originea revoluției pandurilor și caracterul ei primordial au fost definite, nu o dată, fără luarea în considerare a afirmațiilor cuprinse în textele autentice ale lui Tudor. Acest procedeu a fost justificat prin presupunerea că unele declarații cuprinse în actele lansate de conducătorul revoluției aveau doar un rost tactic (să adoarmă bănuielile turcilor). În consecință, pentru stabilirea caracterului inițial al insurecției pandurilor s-a apelat îndeosebi la interpretări date de diverși contemporani ai ei; mai rar, adesea, la surse eteriste partizane.

Astfel, în lucrările istoriografice [illegible] anul 1821 întîlnim, pînă astăzi, încercări de caracterizare a revoluției pandurilor fără utilizarea textelor lui Tudor; sau cu ajutorul unor texte apocrife, atribuite lui Tudor; sau, în sfîrșit, prin inversarea sensului direct al primelor manifeste și memorii emanate de la Tudor (dîndu-se explicația că el ar fi pus în aplicare o tactică stabilită de Eterie, un „vicleșug grecesc", de înșelare a turcilor).

1. Printre altele, o lucrare recentă, ce analizează raportul dintre acțiunea lui Vladimirescu și mișcarea eteristă, omite să ia în considerare actele cu caracter programatic, date de conducătorul pandurilor. (A se vedea articolul lui J.J. Farsolas, **Rolul Eteriei în pregătirea revoluției de la 1821**, publicat în „Revista de istorie", 1979, nr. 2). S-a recurs la această omisiune, pentru a putea fi reafirmată teza veche, de proveniență eteristă, după care insurecția pandurilor a pornit din inițiativa Eteriei și a avut caracter antiotoman. Ideea că „Vladimirescu a aderat la cauza Eteriei" este însă infirmată tocmai de actele pe care Farsolas le ignoră: în primul rînd, de textele autentice ale lui Tudor. Este ușor a neglija faptul evident că mărturiile esențiale despre sensul revoluției pandurilor sînt și vor rămîne afirmațiile făcute de conducătorul mișcării în proclamațiile și scrisorile sale, afirmații care concordă, de altfel, cu spusele a numeroase alte documente. Susținerile lui Farsolas, despre originea eteristă a mișcării lui Tudor, rămase fără replică în „Revista de istorie", au provocat o anumită confuzie în legătură cu interpretarea acțiunii lui Vladimirescu.

2. O altă constatare privind metodologia utilizată [illegible] este că, în istoriografia anului 1821, lipsește o distincție clară între scrierile autentice ale lui Tudor și cele apocrife. **În mod paradoxal, tocmai actele ce reprezintă, după cum am mai arătat, false atribuiri — „discursul" eterist ce ar fi fost rostit de Tudor la Slatina și așa-zisul „legămînt" al său față de Eterie — au fost considerate ca revelatorii pentru sensul gîndirii lui Vladimirescu** și deci mai importante decît celelalte documente ale revoluției.

Trebuie observat că nu există nici un act redactat de Tudor sau emanat din cancelaria lui care să reprezinte o cuvîntare adresată de el pandurilor în localitatea Slatina (sau Oteteliș), pe unde a trecut Adunarea Norodului la începutul lunii martie. Despre o convorbire a lui Vladimirescu cu oștirea sa, în una din aceste localități, fac mențiune unii povestitori, însă relatările lor sînt contradictorii. (A se compara narațiunea lui Ilie Fotino cu aceea a lui C. Izvoranu)

Autorii care vor să demonstreze că mișcarea lui Tudor a fost solidară cu Eteria, avînd scop antiotoman, reproduc ca pe un fapt autentic așa-zisul discurs al lui Tudor de la Slatina, în versiunea pusă în circulație de istoricul filoeterist Ilie Fotino. Așa a procedat A. Oțetea, care, în ediția de popularizare a monografiei sale despre Tudor Vladimirescu (1971), citează chiar în prefață, **in extenso**, textul transmis de Ilie Fotino, punîndu-l deasupra tuturor documentelor revoluției și socotindu-l cea mai exactă caracterizare a acțiunii lui Tudor. În felul acesta, A. Oțetea a urmărit să dovedească teza sa că mișcarea pandurilor n-a fost socială, cum argumenta Xenopol, ci antiotomană, eteristă; că n-a fost spontană, ci Tudor ar fi pornit-o închipuindu-și că țarul însuși o poruncește. (Cu cuvintele autorului: „Mișcarea lui Tudor Vladimirescu a început în cadrul Eteriei și al revoluției grecești", pag. 1, teză reluată de J.J. Farsolas).

Într-un mod similar, Dan Berindei atribuie și el lui Tudor textul „discursului" de la Slatina, așa cum este dat de Fotino, și îl reproduce (fragmentar) în lucrările sale, pentru a ajunge la concluzia că Tudor a pornit insurecția antiotomană bizuindu-se pe „sosirea aliaților eteriști și a armatei ruse de sprijin". Acest act ar dovedi că intenția lui Vladimirescu era de „a dobîndi neatîrnarea țării cu ajutorul militar al Rusiei" **(Aspecte militare ale mișcării revoluționare din 1821**, ed. a II-a, p. 55, 82). Într-un articol recent, Dan Berindei își bazează din nou argumentația pe presupusul discurs de la Slatina, pus de Ilie Fotino pe seama lui Tudor (cf. **„România literară"** din 12 iunie 1980 și **„Revista de istorie"** nr. 5/1980, p. 833).

Cercetătorii care cred a afla în discursul atribuit lui Tudor de către Fotino un act definitoriu pentru revoluția română din 1821 se lovesc de dificultatea de a împăca declarațiile lui Vladimirescu de la Padeș cu cele de la Slatina.

La Padeș (23 ianuarie), Tudor a lansat un manifest cu sens antifanariot și antiboieresc, care conține specificarea că poporul român nu se ridică la luptă împotriva turcilor. Proclamația de la Padeș este un document autentic. Textul ei, și anume, chiar ciorna scrisă de mîna lui Tudor Vladimirescu, ni se păstrează pînă astăzi în original, la Muzeul de istorie al R.S.R. Conținutul acestei proclamații stă în concordanță cu al celorlalte texte autentice, provenind de la Tudor sau din cancelaria lui.

La Slatina (4 martie), Vladimirescu ar fi declarat însă (după Fotino) că s-a ridicat la porunca țarului Alexandru I împotriva turcilor și că face cauză comună cu Ipsilanti, șeful Eteriei, ar fi salutat intrarea acestuia în Țara Românească, ar fi mărturisit că așteaptă și venirea armatelor rusești și ar fi renegat chiar caracterul social (antiboieresc) al mișcării sale, pe care îl afirmase mai înainte în proclamații. La toate acestea, Vladimirescu ar fi adăugat credința sa că, pe această cale, românii își vor cîștiga independența. (Cu totul altfel relatează faptele C. Izvoranu).

[illegible] că istoricii care încearcă să caracterizeze atitudinea și programul lui Tudor cu ajutorul pretinsului discurs de la Slatina (cu înțeles eterist) sînt constrînși să neglijeze conținutul proclamației de la Padeș (cu sens neeterist), sau să interpreteze afirmațiile din această proclamație ca fiind o simplă stratagemă.

Examinînd întreaga problemă, C.D. Aricescu a pus la îndoială, ca neverosimilă, declarația atribuită de I. Fotino lui Vladimirescu **(Istoria revoluțiunii...**, p. 139). Tot astfel, A.D. Xenopol, analizînd faptele, ajunge și el la concluzia, exprimată mai ferm, că „nu putem considera decît ca apocrif și inventat de greci (eteriști) pretinsul discurs al lui Tudor către panduri". **(Istoria românilor din Dacia Traiană**, vol. X, ed. III, p. 68) N. Iorga susține același punct de vedere: Tudor n-a declarat că merge la București ca să ajute pe Ipsilanti (cum pretinde Fotino). „Acest lucru nu poate fi crezut nici într-un chip"... **(Domnul Tudor**, 1906, p. 64). (O argumentație amplă, care duce la concluzia că discursul eterist de la Slatina n-a fost rostit și că e atribuit fără temei lui Tudor, am expus în lucrarea 1821. **Tudor Vladimirescu...**, cap. X).

Ne putem întreba de ce sînt ignorate aceste rezultate ale cercetării istoriografice, și de ce plăsmuirea lui Fotino continuă să fie considerată o mărturie autentică, citată în unele lucrări. Noi credem că textul pretinsului discurs de la Slatina, dovedit a fi apocrif, nu mai poate fi utilizat pentru caracterizarea atitudinii lui Tudor, decît în urma unui eventual studiu nou, care ar reuși să infirme punct cu punct toate argumentele aduse pînă acum împotriva autenticității acestui document.

Alături de textul apocrif al „discursului" de la Slatina, există și un alt act, pe care mai mulți istorici îl pun pe seama lui Tudor și îl consideră, fără temei, document fundamental al revoluției pandurilor. E vorba de o copie germană după un pretins original românesc, ce ar reprezenta un acord de colaborare în lupta împotriva turcilor, încheiat între Tudor și ofițerii de arnăuți Iordache și Farmache. Această convenție a fost privită (fără îndreptățire) ca un „legămînt" al lui Vladimirescu față de Eterie. Mai probabil însă, presupusul legămînt nu reprezintă un act autentic, ci unul ticluit de eteriști pentru a justifica asasinarea lui Tudor Vladimirescu. (Argumente în acest sens am prezentat în lucrarea menționată mai înainte, pag. 208, 500—503. Împotriva autenticității acestui document urmează să aducem și alte dovezi, într-un articol separat).

În studiul citat mai sus al lui **J. J. Farsolas** (din „Revista de istorie" nr. 2/1979), singurul act al lui Tudor luat în considerație este așa-zisul „legămînt" față de Eterie, adică un text apocrif. Mai regretabil este faptul că în grupajul documentar publicat de Ioana Ursu în revista „Magazin istoric", nr. 6/1980, cu prilejul bicentenarului lui Tudor Vladimirescu, locul central îl ocupă același document, pretinsul acord ce ar fi fost încheiat de comandantul pandurilor cu fruntașii eteriști, în ianuarie 1821. Astfel se sugerează ideea falsă că Tudor a aderat la cauza Eteriei și că la originea acțiunii sale ar sta un legămînt de solidaritate cu mișcarea grecească din Principate, ce aparținea păturii suprapuse, o mișcare susținută la noi de fanarioți și de slujitori ai regimului fanariot.

Examinarea atentă a textelor autentice ale lui Vladimirescu (proclamațiile sale, cererile norodului românesc, memoriile adresate marilor puteri, declarațiile consemnate de Udrizki și comunicate lui Metternich, scrisorile către boieri, etc.) dă la iveală unitatea programului său, consecvența principiilor sale de politică externă și internă. **Toate actele lui Tudor din timpul revoluției au sens antifanariot evidențiind deosebirea sau contrastul dintre poziția sa și aceea a lui Ipsilanti. Textele conducătorului român stabilesc o distincție netă între fanarioți și Poartă, între lupta antifanariotă și ridicarea împotriva turcilor. Aceasta este o idee fundamentală a politicii lui Vladimirescu**, reflectînd o înțelegere profundă a conjuncturii din acel moment istoric și a pericolelor ce amenințau Țările Române. Tudor n-a ridicat armele împotriva sultanului, întrucît, în conformitate cu tratatele existente, cîrmuirea internă din Principate era autonomă față de imperiul otoman. Însă el a ce-

Mircea T. Radu

Continuare în pag. a 7-a

Prestigiul civilizației geto-dace

Interesul sporit manifestat în ultima vreme pentru istoria daco-tracilor ridică și problema locului pe care-l ocupă civilizația creată de cei mai vechi locuitori ai țării noastre. În valorificarea unui trecut învăluit în multe taine te întîmpină interpretările entuziaste ale amatorului sau prudența arheologului, de unde îndoiala sau nedumerirea nespecialistului de bună credință care dorește să-și facă o imagine cît mai exactă despre civilizația daco-tracă, despre locul ei în lumea antică.

Nicolae Densusianu întrezărește importanța acestei civilizații, dar își anulează o parte din descoperirile și intuițiile sale datorită unor exagerări la care ajunge din cauza unor premize greșite de la care a pornit investigația sa, sau din cauza unor limite ale cunoștințelor pe care istoricii cei mai de seamă din Europa le aveau în legătură cu istoria veche a continentului nostru. Vasile Pârvan, la care se îmbină rigoarea cercetătorului cu un vast orizont istoric și cu o putere de evocare rar întîlnită, schițează dimensiunile reale ale acestei civilizații, într-o operă monumentală — **Getica** — chiar dacă sărăcia documentară îl obligă să opereze în multe cazuri cu ipoteze. Una dintre aceste ipoteze așează civilizația daco-tracă alături de civilizația grecească, pentru perioada anterioară epocii clasice a culturii și artei elene. Marele nostru savant considera ca o datorie a arheologiei românești și din țările aferente spațiului tracic să descopere dovezile materiale care să-i confirme ipotezele și se poate afirma că în ultimile decenii aceste dovezi au fost făcute.

Evident, multora li se pare hazardat să se stabilească o egalitate valorică între civilizația daco-tracă și cea grecească, iar prudența lor este dictată de aura care învăluie cultura miceniană pe care a descoperit-o Schliemann și pe care au lăudat-o reputați istorici de artă și cultură. Imaginația noastră este fascinată de numele ilustre ale centrelor culturii aheene, cum este Tirintul sau Micene, sau de personajele ilustre ale istoriei și culturii grecești de al căror nume se leagă operele descoperite în centrele amintite: Ahile, Agamemnon, Ulise etc... Un studiu al academicianului Emil Condurachi în care se stabilea pe baza textelor homerice participarea unor triburi trace la războiul troian a trecut aproape neobservat. Acest studiu semnala importanța pe care o au poemele homerice pentru cunoașterea istoriei tracilor, dar, subliniem noi, capodopera epicii grecești ne furnizează nenumărate informații despre civilizația tracă în timpul războiului troian. Chiar dacă despre opera lui Homer se poate spune că nu este decît o plăsmuire poetică și nu un document istoric, nu trebuie pierdut din vedere că ea reflectă mentalitatea unor oameni care au trăit cu cîteva secole înainte de Herodot, iar felul în care se oglindește în această mentalitate civilizația tracă constituie pentru noi o sursă inestimabilă pentru cunoașterea acesteia. Și, de la început, se poate spune că în opera homerică nu există nici-o diferență între civilizația aheeană și cea tracă. Este suficient să amintim felul în care sînt descrise bogățiile regelui trac Rhessos în cîntul al X-lea din Iliada. Nici un muritor de rînd nu are armele și carul de luptă pe care le are Rhessos. Ele sînt confecționate din aur și argint sau acoperite cu plăci de aur meșteșugit lucrate, iar caii acestuia „mai albi ca zăpada, mai iuți ca vîntul", nu aveau pereche pe lume, după cum mărturisea bătrînul și înțeleptul Nestor. Deci primul care stabilește o egalitate valorică între civilizația tracă și cea aheeană este Homer, iar autoritatea acestuia nu poate fi contestată. Așa cum reiese din poemele homerice tracii le sînt egali aheenilor nu numai pe planul civilizației materiale, dar și pe acela al vieții spirituale. Zeitățile care participă la războiul troian luptă alături de ahei sau de troieni și de traci. Apollo, zeul luminii și patronul artelor, era adorat de ahei și de traci. În odele sale, Pindar menționează faptul că hiperboreenii (daco-tracii de pe malurile Dunării și de la nord de fluviu) îl adoră pe Apollo, Sofocle precizînd că tracii, crescători de cai, îl cinstesc pe zeu în ipostaza soarelui, a luminii. În tradiția literară grecească, cultul lui Apollo în Grecia a fost propagat de primii poeți, Linus și Abaris, traci de origină. Începuturile muzicii se leagă în Helada de numele lui Orfeu, fiul unui rege trac. Musaios, un alt părinte al poeziei, era după Pausanias, fiul lui Linus, pe care unii autori îl consideră fiul lui Apollo, originar deci tot din Tracia. În cîntul al IX-lea din **Odiseea**, Apollo apare ca zeul tutelar al cetății trace Ismaros, iar în **Iliada**, zeul luminii luptă alături de troieni și de traci, arma lui preferată fiind arcul, folosit cu precădere de traci.

Și alte zeități ca Zeița Mamă sau Ares își au originea în Tracia, nu departe de Dunăre, după cum cultul zeiței Artemis ca și cultul eroilor au o strînsă legătură cu fluviul. Sanctuarele trace erau tot atît de apropiate de greci și de romani ca și celebrele sanctuare din Grecia.

Nu trebuie să se uite amănuntul prețios că Tucidide, cel mai mare istoric al Greciei antice era trac de origine, iar Platon, într-unul din dialogurile sale avea aprecieri elogioase la adresa medicinii trace, afirmația marelui filosof izvorînd din propria lui convingere, deci valabilitatea ei nu poate fi pusă la îndoială. Toate aceste informații pe care le găsim în scrierile grecești și romane ne demonstrează că într-o epocă mai veche existau foarte multe interferențe pe plan spiritual între lumea traco-dacă și cea grecească, iar autorii greci au pus întotdeauna sub semnul egalității spirituale pe traci cu greci. Un mare merit al lui Nicolae Densușianu a fost acela de a fi strîns mai toate informațiile despre traci cuprinse în scrierile greco-romane, informații pe care le regăsim în primele două volume de izvoare ale istoriei noastre intitulate **Fontes historiae daco-romane**. Un studiu de istorie comparată, pornind de la surse a căror autenticitate nu poate fi discutată, ar avea darul să creeze o imagine mult mai exactă despre civilizația daco-tracă și legăturile ei strînse cu o arie geografică foarte largă în care era cuprinsă și lumea grecească. De asemenea, descoperirile arheologice au scos în lumină suficiente dovezi — coifuri de argint (cel de la Peretu), de aur (Poiana Coțofenești), cupe în formă de corn de argint aurit sau din aur, cu splendide decorații în relief, arme și podoabe, ca să nu mai amintim de tezaurele trace de la Panaghiuriște din sudul Dunării — care confirmă descrierile făcute de Homer și ipotezele formulate de Vasile Pârvan. Mărturiile scrise despre daco-traci și mărturiile arheologice constituie suficiente argumente pentru a ne forma convingerea că civilizația daco-tracă, din primul mileniu î.e.n., cunoaște o strălucire care o așează alături de marile civilizații contemporane ei.

Manole Neagoe

1877 – ALAI IMPERIAL LA BUCUREȘTI

Cu prințesa la moși

Cum tratativele pentru cooperare nu ieșeau la nici un liman, s-au căutat mijloace — fie și laterale — de stimulare a interesului înalților oaspeți de la Ploiești față de viața românilor în genere, peste politică sau dincolo de aceasta. Trebuia cu orice preț întreținută o atmosferă de bunăvoință, un dialog pe subiecte neutre — dar ale locului, și cum cele cîteva rarități arheologice fuseseră văzute, inclusiv „Cloșca cu puii de aur", și bisericile mai importante, și spitalele și Turnul Colții, s-a considerat nimerită, mai ales vara, o vizită la Moși.

Lumea bună disprețuia odinioară Tîrgul Moșilor, care scotea la vedere fața [illegible] orientală, a orașului, bucureștenii de duzină îl tratau ca pe orice tîrg — cumpărau, vindeau, căscau gura ; de la o vreme însă aceeași lume bună — oficialitățile, chiar familia princiară descoperise la Moși fața specifică a Capitalei, cu care acum se mîndreau, toți străinii importanți, avizi de pitoresc, fiind cărați aici, la Moși. Nimeni neștiind ce sînt Moșii nici măcar ca sens — un tîrg al strămoșilor.

Tîrgul Moșilor fusese de fapt descoperit de străini, de voiajorii apuseni prin principate, din urmă cu jumătate de veac, mai ales de desenatori, gravori, acuareliști, care i-au și colportat imaginea sub semnătură, în albume scump legate, în acuarele unicat, în gravuri de tiraj mic, imagini care s-au întors la București, determinînd aici o bruscă schimbare de optică : Tîrgul Moșilor a fost instantaneu văzut altfel, ca un loc demn de marele interes internațional. S-a creat, în consecință, un contracurent snob, fanatic după Moși, care și-a mutat aici promenada călare și în trăsuri, pe toată durata calendaristică a tîrgului. Unui oaspete din Franța sau din Englitera i se spunea cu regret, cînd nu i se putea arăta Moșii : „Ce păcat, părăsiți Bucureștii fără să vedeți acest loc atît de specific !"

Aflată pe aripile cele mai de sus ale acestui curent, ea însăși o ființă aeriană, prințesa nu putea să nu-i arate Moșii lui Nicolas, fratele suveranului Rusiei. Vizita intra altminteri în obligațiile alese ale curții de la București față de curtea rusă. Inițial se prevăzuse ca însăși majestatea sa împăratul va fi adusă la Moși. S-a renunțat totuși la proiect, tevatura ar fi fost prea mare, vizita s-ar fi transformat într-un spectacol de gură cască, avîndu-l ca obiect pe suveranul rus, iar Moșii ar fi dispărut. Se opunea proiectului și cele două poliții secrete, română și rusă, ambele refuzînd să-și asume siguranța împăratului din motive lesne de înțeles : Tîrgul Moșilor era totuși un bazar oriental. O vizită incognito la Moși ar fi fost deplasată. Laborioase tratative l-au destinat pe Nicolas acestui punct, pe care agenda protocolară a curții de la București îl pretindea, îl oferea de fapt în chip grațios.

Echipajul princiar a pornit astfel din Cotroceeni, într-o sîmbătă dimineața, după micul dejun, avîndu-i alături pe prințesă și pe Nicolas, iar pe lături și în urma trăsurii numeroasele suite ale celor două părți. Rolul de ghid i-a fost încredințat maiorului Văcărescu, mareșalul curții. Era un drum destul de lung pînă în Tîrgul Moșilor, care se afla departe, în afara orașului, dar care tîrg și-a vestit prezența, nu după multă vreme, prin taberele mari de care și prin mulțimea pestriță, de tîrgoveți și țărani, hălăduind către acolo. Văcărescu s-a și pregătit să intervină cu o explicație, dar i-a luat-o înainte prințesa :

— Voi aveți așa ceva, Nicolas ? a întrebat ea, nerăbdătoare să sondeze asupra primului efect.

— Desigur ! a răspuns Nicolas. Fiecare oraș important are un tîrg al lui.

— Chiar ? a tresărit prințesa neîncrezătoare. Dar aici e ceva specific ! a insistat ea.

Văcărescu nu putuse preveni gafa. Prințesa a pronunțat „tipique" cu atîta înfocare, încît Nicolas, vărul august, a privit-o atent, cu încordare, o încordare mai mult decît politicoasă, plină de reală afecțiune, cuprinzînd chiar și o undă de teamă — teama ca acea ființă scumpă să nu iasă din sine. Văcărescu a fost satisfăcut de tactul marelui duce. Același Nicolas, întorcînd capul spre tîrg, nu putea distinge ce e specific și ce nu. Într-o asemenea aglomerare, din ce în ce mai densă, de tîrgoveți și căruțe, înaintarea era oricum anevoioasă. Dialogul de asemenea. Începuseră să se audă strigările, flașnetele, tiribombele, lăutarii. Prințesa se înviorase. Nicolas devenise posac, ea bătea din palme, arăta cu mîinile înmănușate și cu evantaiul, explica, se bucura ca un copil. Nicolas aproba, auzind-o din ce în ce mai greu, nemaiauzind pînă la urmă nimic, și aceasta chiar în momentul cînd ea a socotit oportun să-i ofere oaspetelui un lung excurs asupra a ceva deosebit de important și induioșător — scena se petrecea în dreptul unei barăci de circ în fața căreia echipajul se împotmolise, ea îl fixase cu ochii ei albaștri pe Nicolas, țintuindu-l în nemișcare, crucificîndu-l, el spunea mereu „Oui, mais oui !", emițînd acest „oui" ca pe niște picături de ulei dintr-o rană, ea insista cu sfîntă patimă, era probabil vorba despre credință (la foi) sau despre săraci (les pauvres), fiindcă ochii emoționați ai prințesei au scos, în încheiere, două lacrimi curate. După care prințesa s-a liniștit și a tăcut o vreme. Ea a trăit împăcarea de a se fi descărcat de o imensă povară și certitudinea că Nicolas o înțelesese.

Văcărescu a făcut semn ca echipajul să fie scos din îmbulzeală, preluînd funcția de cicerone, care îi revenea. El dorea ca oaspeții să vadă mai întîi priveliștea generală, dîndu-se ocol tîrgului, și apoi, dacă va mai fi timp, să se încerce și o pătrundere în furnicar. Prințesa poruncise drumul de-a dreptul, cum o [illegible] sau cum o duseseră caii.

— Du-mă la cai ! a cerut Nicolas.

Dar la Moși nu se ținea tîrg de cai, singurele animale care se vedeau într-o margine erau bovinele, iar hăt mai departe, niște turle de oi. Precumpăneau boii dejugați de la care, sute de boi stînd trîndav în praf și rumegînd, privind placid la echipajul princiar care i-a trecut în revistă. Erau și cai, dar cai de povară, cai de la căruțele ardelenești, cai de chervane, cai de care țărănești, carele fiind încărcate îndeobște cu mărfuri pastorale și agricole. Aspectul pastoral și agricol al tîrgului impunea. Erau adunați aici agricultori din toate ținuturile, și păstori de pe toți munții Daciei, o lume de dinaintea apariției calului în civilizație — ca animal de luptă, cal pe care îl căuta Nicolas.

— Unde sînt caii voștri, a întrebat Nicolas ?

— Pe cîmpul de luptă ! a răspuns prințesa, fericită de a fi găsit acest răspuns, ca sens politic, care pe Nicolas l-a amuzat.

Marele duce a schimbat o privire amuzată cu Văcărescu. Acesta se pregătea să-i explice augustului oaspete, care e rostul tîrgului, ca nod al drumurilor țării, niște drumuri simbolice : drumul lînei — iată lîna !, drumul sării — iată sarea ! dar și un drum al aramei, al cositorului, al chihlimbarului, al smirnei, al mătăsii, acestea nu drumuri ci cărări pe care se strecurau în mulțime negustorii mărunți, etalînd cu strigăte marfa lor exotică. Marele duce s-a oprit cu privirea asupra vînzoleli de oameni, care vindeau acele produse de preț popular, inclusiv mătasea și chihlimbarul, dar și nimicuri — iconițe, pocnitori, cărți de rugăciuni, alicsăndrii și apocalipse, smeie și moriște de vînt. Aglomerarea umană nu se diferenția nici prin culoare, nici prin zarva poliglotă, de aceea a unui bazar sau caravan-sarai din Marea Asie, iar ochii lui Nicolas, familiarizați cu asemenea priveliști, au și identificat în mulțime un grup de armeni cu covoare, niște scamatori cu capetele rase, mulți evrei, mulți țigani, iar deasupra mării de oameni, plutind fastuos în aer, un imens conac de hîrtie, încărcat de flori multicolore, care îl trăgea în sus pe purtător. Purtătorul, un ins insignifiant față de splendoarea acelui conac cu podoabe ieftine, era un omuleț cu obraz galben, în caftan siniliu și cu pălărie de orez atîrnată pe ceafă. El era ajutat de o femeie la fel de insignifiantă, încălțată în acei faimoși papuci de fier, care mutilau piciorul. Din strînsoarea acelui picior mic, care gemea, țîșnise probabil conacul cu minuni. Lui Nicolas i-a venit în gînd să întrebe cum au putut ajunge pînă aici, pe ce drum, fie și numai doi dintre supușii Fiului Cerului, pitiți dincolo de Marele Zid, dar prințesa se înviorase, ea dirija din nou atenția înaltului oaspete, indicîndu-i prin exclamații și semne ce să vadă și cum să [illegible]. Deși Nicolas a oprit-o printr-o întrebare

— Nu e prea multă lume străină, pe aici pe la voi ?

— Nu toți sînt supuși [illegible], a precizat prințesa. Vin aici oameni din toate punctele cardinale.

— Ce aproape sînt punctele cardinale pe aici, pe la voi ! a remarcat Nicolas.

— E incredibil, nu ? a spus prințesa, bucurîndu-se.

Ce-o fi fost incredibil Nicolas n-a înțeles, dar el a aprobat, prin acel „oui" generic, care o liniștea pe prințesă. Ea s-a trezit la un anume moment înconjurată de cunoștințe și a cerut să se oprească trăsura. A fost mai întîi un turc trentaros, vînzător de bragă, salep și alviță, pe care prințesa i l-a indicat cu multă simpatie, rugîndu-l să nu refuze firimitura de clei alb cu nuci — alvița — oferită de acel Ali. Nicolas a ezitat.

— Je t'en prie, Nicolas, nous sommes les invités d'Ali. C'est l'usage, a mai spus prințesa, mestecînd alvița, care hotărît nu-i plăcea. Non, non, je t'en prie, ne lui donne pas d'argent ! [1]

Văcărescu n-a putut interveni. Nicolas a înghițit cu silă alvița turcului, el n-a scăpat nici mai apoi de asaltul prietenilor prințesei. A apărut un alt ipochimen, cu părul vîlvoi, vînzător de cărțulii de pilde, cu care prințesa s-a întreținut în românește :

— Tche vatche unkul ?

La care vînzătorul, înțelegînd întrebarea — „Ce face unchiul ?" — a răspuns cu voce mare, ca să-l audă toată lumea și să știe că el, un vînzător umil, ba încă și evreu, stă la taifas cu Doamna Țării de la Dunărea de Jos.

Ce-o fi fost incredibil Nicolae n-a înțeles, dar plăcere cu gura pînă la urechi. El ar vrea să facă bine, dar nu poate, n-are liniște pînă nu-i duc eu veste că înălțimea voastră face bine.

Un răspuns care a încîntat mulțimea participantă la scenă. Cel ce formula un asemenea răspuns, întortochiat și înflorit, nu era un fitecine, era nepot al lui Cilibi Moise, un înțelept din mahalaua evreiască, îndrăgit de bucureșteni pentru cărțuliile lui cu pilde, care se vindeau ca pîinea la Moși și pe malul gîrlei. Iată deci că sămînța înțelepciunii rodise și în nepot. Prințesei îi fusese prezentat acel personaj numit Cilibi Moise, iar anual alteța sa îl revedea pe nepot, căruia îi punea aceeași întrebare stupidă. Totuși răspunsul din anul acesta — 1877 ! — era neînchipuit de complicat — și gramatical, și ca sens. Fruntea înaltă și senină a suveranei s-a întunecat, ca să priceapă, aceeași frunte a încercat a se încreți, printr-un vizibil efort — nereușit. Ea a repetat întrebarea :

— Tche vatche ünkül ?

— Mulțumesc bine, sănătos ! a scurtat răspunsul ovreiașul. Și pentru mulțime : Ceea ce vă dorim și dumnezeiască, la toți ! Apoi în încheiere, o formulă care a rămas memorabilă : Sănătate lu'dom' Carol !

Nici prințesa, nici Nicolas n-au înțeles hazul acelei formule, de care suita română a făcut mare haz, crăpînd de rîs, deși literal formula era perfect protocolară : domnul era dominus, stăpînul țării.

După Ali, musulman pitoresc, supus al curții de la București — curte care se afla în război cu Stambulul, după nepotul lui Cilibi Moise, urmaș al acelui Moshe care adusese pe lume tablele legii, urmau probabil și alții la rînd — se înghesuiau și niște schilozi, niște călugări cu mătănii, niște țigani cu „iarba fiarelor" — ceea ce ar fi complicat programul, drept care, Văcărescu a ordonat ca echipajul să pornească, îndreptîndu-l spre un loc mai liniștit și mai curat, adevăratul tîrg al Moșilor, tîrgul de oale. Spera ca măcar acum să-și poată face datoria de intermediar între marele duce și tîrg.

În această parte a lui, tîrgul țîșnise parcă oale, mari cuptoare subpămîntene crăpaseră și-și revărsaseră aici încărcătura, fierbinte încă, amirosind a foc. Olăria roșie avea chiar culoarea jăratecului abia potolit, olăria fumurie și neagră păstra în carnea ei culoarea funinginii și a cenușii prelinse. Lacrimile de smalț — suriu, cărămiziu sau verde — intervenite mai tîrziu, erau proaspete, sclipeau metalic, orbeau privirea. Ceea ce se vedea părea un dar natural al pămîntului, nu o marfă, o revărsare de splendori, umile, totuși splendori. Pînă și semnele criptice de pe aceste vase — cercul, spirala, păreau ivite de la sine, ca și semnele distinctive de pe trunsurile noilor născuți. Văcărescu a încercat să intervină cu explicații, dar nu era nevoie, splendoarea oalelor vorbea de la sine.

Indiferent de timp și loc, oamenii simt o atracție curioasă față de ceramică, un impuls aproape spontan de a vedea, cerceta și pipăi formele, dincolo de rostul lor utilitar. Ei resimt probabil uimirea față de formă, oricît de simplă ar fi aceasta, probabil uimirea față de canonul formei în sine, primul canon ! Cu o aceeași irepresibilă tentație ei examinează mai apoi vasele cu mîna, chiar cînd nu le trebuie, le pipăie, le ridică în soare, le ciocănesc, ascultă golul care trimite în ureche un anume semn. Este ceea ce a făcut, de la primul pas, și Nicolas, nu se știe de ce. Văcărescu n-a putut adăuga decît un proverb asiatic, o maximă pe care Nicolas n-o știa :

— Fără gol nu există plinul...

Lumea circula cu grijă printre aceste poiene cu olărie goală, pe cărări serpuitoare, oprindu-se la margine, încercînd cîte un vas, punîndu-l la loc, pornind mai departe, fiindcă dumbrăvile de oale se țineau lanț — olărie roșie de Vlădești și Pisc, olărie neagră de Simiani, olărie verde de Oboga, olărie policromă de Hurez, din centre cunoscute sau mai puțin cunoscute de lume, despărțite pe triburi, pe forma vaselor, pe podoabe și smalțuri, în spatele fiecărei ogrăzi cu vase de vînzare, înălțîndu-se un deal sau un munte de oale, cîte un depozit, din care se tot lua, în fața căruia stătea olarul meșter, ca la poartă. Prințesa a dat bună ziua la prima poartă, iar Nicolas a salutat cu palma la chipiu.

În interiorul acestui colț al Moșilor nu se putea circula decît pedestru. Nicolas și prințesa coborîseră din trăsură, iar importantul cortegiu, desfășurat în monom, avîndu-i în frunte pe cei doi, evolua lent printre stivele de talgere, printre maldărele de strachini, printre movilele de căni, oluri, oloaie, ulcioare, înaintînd cu prudență, cu sfială, cu teama de a nu provoca o surpare catastrofală. Cum trena rochiei prințesei s-a prins într-un recipient, Nicolas a prevenit accidentul, aplecîndu-se și desprinzînd dantela din pliscul de pasăre al unui ulcior de nuntă. I l-a oferit apoi prințesei în dar.

— Comme c'est joli ! Plutôt drôle ! C'est une cigogne n'est ce pas ? [2] l-a întrebat ea pe Văcărescu, după ce s-a înclinat spre Nicolas.

Era nici vorbă un ulcior frumos, în formă de barză, pe care olarul, care-și supraveghea marfa, nu putea să nu-l ofere oaspeților, dar nu oricum, ci cu pui cu tot. Nicolas a fost obligat să cumpere și puii acelei berze, niște căni de apă sau vin, care înconjurau piesa principală.

— E un ulcior de nuntă, măria ta ! a mai spus olarul, iar Văcărescu a tradus. Să fie cu noroc, la care nuntă o fi !

Traducînd replica, Văcărescu și-a permis să întrebe :

— O fi făcut aluzie la cooperare ?

Dar marele duce n-a reacționat, și alaiul a pornit mai departe. Totuși principalele piese de pe cuprinsul cîmpului erau mai ales cănile de băut, ulcelele. Nicolas n-a ezitat să constate :

— Halal țară ! Văd că se bea bine și pe la voi ! Apoi uluit, către Văcărescu : Toată lumea bea ?

— Beau morții, a răspuns Văcărescu. Cea mai mare sărbătoare a verii, care se prăznuiește la noi, e consacrată morților.

— E un obicei interesant, nu ? a intervenit și prințesa.

— Si ce beau morții pe la voi ? s-a interesat Nicolas.

— Beau apă, a răspuns Văcărescu. Morților li se dă apă, de pomană, în aceste căni. Se pare că dincolo morții sufăr de sete.

— Nicolas, a intervenit prințesa, tu nu știai că sufletele sînt hidrofile ?

Întrebarea i-a pus pe gînduri și pe Văcărescu și pe Nicolas. Era ceva la care nu se gîndise nici unul. Cum de se gîndise totuși prințesa, ființă atît de senină, cum de-i venise în minte acel gînd atît de subtil ! Probabil, a dedus Nicolas, acel gînd subtil răsărise în mintea ei pornind de la imaginea florilor tăiate, care, puse în glastre, se dovedesc a fi mari consumatoare de apă. Multe dintre ulcelele pentru morți erau decorate cu flori.

— Ce multe ulcele funerare ! a constatat Nicolas.

Erau într-adevăr multe, cele mai multe erau cenușii sau negre, fără nici o podoabă, fără semne de recunoaștere zgîriate cu unghia în pastă, formele însele fiind primitive, modelate parcă nu la roată, ci cu mîna, ca în primele ceasuri ale prelucrării lutului. Mai ales aceste vase, asemănătoare urnelor barbare l-au impresionat neplăcut pe Nicolas. Erau multe și sumbre. Nicolas a întrebat :

— Dar de unde totuși atîția morți, la o populație atît de mică ?

Prințesa n-a răspuns, chestiunea o depășea. A intervenit Văcărescu :

— O ! populația acestei țări e foarte numeroasă, dacă priviți înapoi în timp. Priviți formele primitive. Priviți cum se așază formele pe generații de forme !

Nicolas a tăcut. Probabil că spectacolul prăznuirii morților va fi fost pe-aici impresionant, ca și pe Gange sau pe Fluviul Galben, țări locuite de neamuri ce se consacru sezonier cultului celor morți, popoare care trăiau mai mult în trecut decît în prezent sau în viitor.

— Vă ia prea mult din viață trecutul ! a observat Nicolas.

— Ne ia și prezentul ! a răspuns Văcărescu zîmbind.

Zîmbea și prințesa, zîmbea probabil unui viitor fericit, deși prințesa însăși „proasta aceea", care zîmbea, i s-a părut lui Nicolas a fi mai curînd o stăpînă a „sufletelor hidrofile" decît a populației vii din tîrg. Prințesa a trecut mai departe, iar Nicolas a urmat-o. Ei s-au oprit într-o poiană cu olărie măruntă și veselă — păpuși și fluiere de lut pentru copii. Poiana arăta ca o grădină, zeci de copii încercînd jucăriile muzicale, fluierau pe întrecute. Micile instrumente de fluierat erau figurine de ceramică înfățișînd cerbi, țapi, tauri, cuci, șerpi, melci, dar și inorogi, păsări măiestre, balauri care scoteau sunete stranii.

— E amuzant, nu ? a întrebat prințesa, cerînd o confirmare.

La picioarele înalților oaspeți se afla de fapt un întreg prund de idoli mici, scoși din funcție cu mii de ani în urmă, dar lăsați în viață ca jucării, pentru bucuria copiilor. Vechii idoli, înviați de suflarea celor mici, priveau cu ochi orbi lumea anului 1877, și cîntau inocent.

În replică la acel ulcior barză, prințesa i-a oferit lui Nicolas o fluierice înfățișînd un cal fantastic.

— Nicolas, a spus prințesa, tu ai dorit un cal. Îți ofer un cal !

Si i-a dat calul, un cal care cînta — cu condiția ca buzele posesorului să-l sărute sub coadă. Nicolas n-a ezitat s-o facă, armăsarul fantastic a scos un piuit, după care prințesa, marele duce însuși, suita, olarii, copiii au rîs cu plăcere, s-au prăpădit de rîs. Fusese, într-adevăr, un punct reușit.

Dar venise amiaza, cei doi erau așteptați la dejun. La Moși nu mai era nimic de văzut, peste toate se încețise căldura.

— Nu crezi că-i excesiv de cald ? a întrebat-o Nicolas pe prințesă.

— Pentru mine, nu, a spus ea mînuind evantaiul. M-am obișnuit. Poate pentru tine.

— O, nu ! Chiar și pe căldură, vom pleca la război.

Nicolas a luat totuși inițiativa de a ieși din labirintul olăriei funerare, care-i dăduse un sentiment neplăcut, un fior de indispoziție, cu atît mai nejustificat cu cît în preajmă nu se aflau cimitire. Dar se apropia ceasul plecării la război. Cei doi s-au îmbarcat din nou, ajutați de Văcărescu, și au pornit spre oraș. Cîmpul pe care alergau era gol. Tîrgul Moșilor rămăsese în urmă, cîndva în viitor, peste acel cîmp, urma să se taie o cale urbană, poate un bulevard, pentru ca accesul spre acel loc pitoresc să fie mai comod pentru lumea bună.

Aproape de intrarea în București, în dreptul unei biserici, echipajul princiar a fost blocat de țigani. Văcărescu n-a mai avut ce face. Au sărit în calea prințesei țigănci cu copii în brațe, plus o droaie de puradei goi, plus bătrînele care nu îndrăzneau să se apropie, dar îndemnau laia spre stăpînă. Prințesa cădea adesea pradă acestor nomazi, ea nu se putea salva din încăierare decît aruncînd bani, mai ales mărunțiș. O făcea cu emoție, se lăsa cu fericire prădată, de fapt nu scăpa din ghiara șatrelor pînă nu era scuturată și de ultimul bănuț, cînd, neputincioasă, ridica din umeri spre haită. Aceasta o elibera, în sfîrșit, cu un „Să-ți dea Dumnezeu sănătate" cîntat în cor.

Acum în spatele țiganilor se aflau cerșetorii, o corporație cu mult mai demnă, pe care prințesa — scuturată din nou de ultimii bani, nu-i mai putea ajuta. Ea a recurs la punga lui Nicolas, atrăgîndu-i atenția asupra protejaților :

— Cît sînt de sărmani, îi vezi, Nicolas !

Marea corporație s-a înfățișat înalților oaspeți, pe măsura prestigiului ei multimilenar, orînduită pe grade de schilodire, slutire, pocire, șaldire, pînă la calicii pe deplin valizi, aflați la coadă, care erau însă maeștri ai artei orale, punîndu-i în valoare pe muți și orbi. În față, pe ultima treaptă a scării, un ciot de om, fără mîini și fără picioare, dar cu gura căscată, rînjind la înaltele fețe, a vorbit prin gura altuia, din spate :

— Dați rubla de-a dura, s-o prinză cu gura !

Nicolas i-a aruncat o rublă de aur, pe care mutilatul a prins-o în gură. Alți bani, aruncați de ofiterii din suită, au fost culeși de același schilod cu gura, de-a dreptul din praf. Spectacolul era degradant. Văcărescu l-a curmat ordonînd pornirea. Prințesa tremura încă sub emoția întîlnirii cu cerșetorii, emoție izbăvită prin actul sacru al binefacerii, ea a socotit util să comenteze momentul :

— Nicolas, tu ne crois pas que les pauvres ont une charge divine? [3]

— Bien sur, princesse, nous, les Russes, nous croyons la même chose. [3]

Și Nicolas i-a povestit despre spectacolul cerșitului la bisericile și lavrele din marele imperiu, concedînd că și în micul principat obiceiul va fi fost același, cu aceeași cucernicie a rugăciunilor — pe de o parte, cu aceeași dărnicie cucernică — pe de alta.

— C'est à cause de la religion ? a întrebat prințesa.

— O, non. Le coutume c'est partout le même, a explicat Nicolas. Exceptez la mendicité militaire, qui est tipiquement russe ! [4]

— De quoi s'agit-il ? [4]

Era vorba despre cerșitul soldaților care plecau la război, obicei foarte vechi în partea răsăriteană a continentului, adus acum și la București. Soldatul în uniformă, dar fără armă, care cerea un bănuț, era un sol al binefăcătorului pentru lumea de dincolo. El pleca primul dincolo, înlesnind trecerea celuilalt, care rămînea pe pămînt, prin acel bănuț pus în palmă, drept arvună pentru mai tîrziu. Ca o confirmare, în plin centru, aproape de Turnul Colții, Nicolas și-a recunoscut oamenii, aflați în acest exercițiu ritual, indicîndu-i și prințesei.

Totuși vizita la Moși n-a fost un succes. Cu tot pitorescul, cu toate duioșiile, cu toate momentele tari, chestiunea cooperării nu s-a mișcat din punctul mort. Văcărescu, la rîndu-i, a resimțit acest eșec : el n-a fost avansat colonel.

Fragmente din romanul „Fluviile" de

paul anghel

*) Roman în curs de apariție la Editura Cartea Românească

[1]) Te rog, Nicolas, sîntem invitații lui Ali. Așa se obișnuiește... Nu, te rog, nu-i da bani.

[2]) — Ce frumos ! Și ce amuzant. E o barză, nu ?

[3]) — Nicolas, tu nu crezi că săracii au o misiune divină ?
— Bine-nțeles, prințesă, în Rusia se crede la fel.

[4]) — Din cauza religiei oare ?
— O nu, obiceiul e același pretutindeni. În afară de cerșitul militar, care e tipic rusesc.
— Despre ce e vorba ?

cronica literară

Literatura română contemporană (I) POEZIA

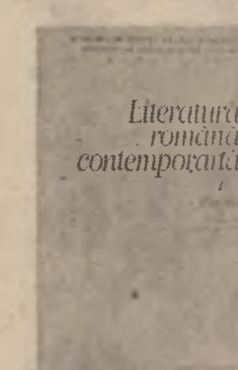

În studiul unei literaturi, aflată în faza deplinei maturități, instrumentele de lucru sînt, neîndoielnic, ajutoare prețioase, indispensabile cercetării metodice și aprofundate. Cînd vorbim despre instrumentele de lucru ne gîndim nu numai la edițiile critice, la bibliografii și dicționare, ci și la istoriile și panoramele literare, care, privite în sincronie, sînt ele însele etape de cercetare, pentru ca apoi, diacronic, să se constituie în fundament solid al noilor exegeze. Astfel, cercetarea perioadei vechi a literaturii române, nu poate fi concepută fără consultarea istoriilor lui Nicolae Cartojan și Al. Piru, monumentala **Istorie...** a lui G. Călinescu este piatră de hotar pentru orice studiu critic, Eugen Lovinescu, cu **Istoria literaturii române contemporane**, rămîne un reper sigur pentru perioada de după 1900, epoca interbelică este abordată cu deosebită precizie de Ov. S. Crohmalniceanu în cele trei volume ale **Literaturii române între cele două războaie**, un îndreptar în spațiul liricii românești de la 1950—1973 oferă Al. Piru în panorama intitulată **Poezia românească contemporană**, iar Eugen Simion cu **Scriitori români de azi**, îmbogățește bibliografia titlurilor de referință. Aceste cercetări (și, încă altele nenumite aici) au impus, prin rigoare științifică, finețe analitică și capacitate sintetică, o cotă înaltă criticii românești, iar tentativelor următoare de același gen, obligația efortului de a se menține în jurul ei.

O astfel de tentativă se declară a fi recentul volum intitulat **Literatura română contemporană. I. Poezia** scos la Editura Academiei, de un colectiv coordonat de Marin Bucur, de la **Institutul de istorie și teorie literară „G. Călinescu"**. În Prefața semnată de autori, lucrarea este definită ca fiind o imagine de ansamblu asupra literaturii române contemporane o „panoramă istorico-literară a poeziei române de după 1944 și pînă în zilele noastre". Tot aici, cu modestia de rigoare, autorii mărturisesc conștiința faptului că exegeza întreprinsă e „oricînd perfectibilă" și-și manifestă speranța de a determina o „discuție sinceră, obiectivă și de ținută responsabilă". Vom încerca, în cele ce urmează, să ne conformăm dorinței autorilor, declarîndu-ne de la început stima pentru efortul considerabil depus de colectivul de autori. Căci volumul prezintă activitatea a 328 de poeți, la care se adaugă un capitol dedicat epigramiștilor și fabuliștilor, un altul, **revistelor de poezie**, o **bibliografie critică selectivă** și un **sumar alfabetic**. Adică acoperirea în fapt a ceea ce în **Prefață** se declara a fi străduința „ca exegeza noastră să cuprindă pe toți poeții care au scris cel puțin un volum **notabil** (s.n.). Cercetarea s-a oprit în 1975, completîndu-se bibliografic pînă în 1978 (...)". E adevărat că autorii nu ne explică ce înseamnă pentru dînșii **notabil**, dar, prin comparație, ne putem face o idee. Așadar, dacă sînt notabili Vasile Dâncu, Stelian Cucu, Ion Rahoveanu, Florin Muscalu, Ioan Meițoiu, Ștefan Ciubotărașu, nu sînt notabili în viziunea autorilor Vasile Petre Fati, Vasile Vlad, Ion Mircea, Alexandru Miran, Mihai Sabin, Dominic Stanca, Teodor Mazilu, Nicolae Turtureanu, Paul Tutungiu, Dorin Tudoran, George Țărnea, Cornelia Maria Savu etc. Putem presupune că această situație ar intra, în viziunea autorilor, sub incidența acelui concesiv „oricînd perfectibil", dar nu putem să n-o trecem ca argument al, cum să zic, bizareriei criteriilor de selecție. Și pentru că am amintit de criterii, să vedem care sînt cele ce au determinat morfologia cărții, tipurile de clasificare. Autorii se declară a fi fost puși, din acest punct de vedere, la grea încercare: „Specificul poeziei ca gen literar, originalitatea prin excelență a actului poetic, marea varietate și diversitate a fenomenului au pus colectivului de redacție probleme grele de clasificare (...). Totul la noi a pornit din intenția de a cuprinde în **forme proprii** materia poeziei române contemporane. Am îmbinat tipurile de clasificare după cum am socotit că e mai firesc pentru fiecare epocă, grupă de poeți, moment istoric, generație etc."... Care sînt rezultatele acestei mature chibzuințe? Iată cîteva. Primul capitol se numește **Clasicii interbelici** și-i cuprinde pe Tudor Arghezi, George Bacovia, Vasile Voiculescu, Ion Vinea, Lucian Blaga, G. Călinescu, Al. Philippide. Intenția autorilor a fost, aici, să cuprindă marile valori ale poeziei românești dintre cele două războaie, care și-au continuat în forță activitatea după 1944. Absența lui Ion Barbu sare în ochi. Pentru autorii volumului, argumentul neincluderii (sau al excluderii) este că după 1944 Ion Barbu n-a scris decît **Băleoara** trăind. Menținîndu-ne — e adevărat, cu greu — în tipul de „argumentație" al autorilor, observăm că, deși a semnat un singur volum după 1944, Vasile Voiculescu este prezent și analizat — firesc — cu întreaga creație, deși în nota bibliografică, cu care începe prezentarea fiecărui poet, sînt trecute doar **Ultimele sonete**...

La Tudor Arghezi, sînt analizate însă doar volumele de după 1944, dar nota bibliografică le consemnează și pe cele de dinainte. Cum poate fi înțeleasă opera lui Arghezi fără **Cuvinte potrivite** și **Flori de mucigai** rămîne un mister, pe care doar meșteșugul critic al lui Emil Manu (autorul analizei, asupra căruia vom reveni) îl poate destrăma. După aceeași logică ciudată a autorilor, dacă Ion Vinea și-ar fi adunat în volum poeziile (marea majoritate scrise în perioada interbelică) nu în 1964, ci, să zicem, în 1937, el n-ar fi beneficiat de un loc în **Literatura română contemporană**. În 1944 George Bacovia își încheia, practic, activitatea poetică. Îi apărea doar, în 1946, **Stanțe burgheze**. Argumentul lui Emil Manu (el scrie și despre Bacovia) pentru includerea lui Bacovia în volum este amuzant: „Chiar dacă Bacovia, ca mare poet, a rămas înscris cu apariții fundamentale în epoca interbelică, el gîndea și scria pentru o epocă ulterioară". Dar Barbu, dar Vinea, dar Voiculescu, dar Arghezi?

În fine, dincolo de orice contraargumente și contradicții interioare, este inadmisibil ca dintr-o „imagine de ansamblu asupra literaturii române contemporane", care pretinde a așeza fenomenul în „forme proprii", și dintr-un capitol intitulat „clasicii interbelici" să lipsească autorul **Jocului secund**.

Un următor capitol este intitulat scurt și cuprinzător (enorm) **Continuitate și discontinuitate**. Pe cine continuă sau cu cine se așază în relație de discontinuitate poeții analizați aici, nu aflăm nici o clipă din acest capitol. Probabil, fiecare cu fiecare și toți cu fiecare. Căci altfel, e greu de spus ce fel de afinități există între Eugeniu Speranția și Al. O. Teodoreanu, între Emil Isac și Sanda Movilă, între Tudor Vianu și Agatha Grigorescu-Bacovia, între Mihai Moșandrei și Zaharia Stancu, între Dan Botta și Haralambie Țugui etc. Și aici, ca de-a lungul întregului volum, frapează, în plus, lipsa de unitate a notelor bibliografice. La Tudor Măinescu și Virgil Carianopol, spre exemplu, aflăm o listă cvasicompletă a volumelor. Avantaj de care nu beneficiază Vasile Voiculescu. La Lucian Blaga sînt menționate doar volumele de versuri, dar la Dan Botta sînt trecute și dramele și eseurile, la G. Călinescu și romane și volume de critică. Despre Tudor Măinescu aflăm că își începe activitatea ca ajutor de judecător, după ce terminase dreptul, și că ajunge consilier la Curtea de Apel din București. În schimb la Lucian Blaga nu aflăm unde și cînd debutează. La unii este trecută în detaliu activitatea de traducător, la alții ba, după inspirația de moment sau bunul plac al autorilor.

Alte ciudățenii. Articolul despre Tudor Măinescu începe cu cuvintele: „Pe epigramistul Tudor Măinescu..." dar el nu apare, cum ar fi fost normal, la **Epigramiști și fabuliști** ci la **Continuitate și discontinuitate**. Există în carte un capitol intitulat **Consacrați altor activități**. Lăsăm la o parte nedumerirea în lectură cu criteriul de clasificare absolut impropriu literaturii și citim stupefiați în introducerea semnată de coordonatorul Marin Bucur: „Există în istoria literaturii române, ca și în istoria altor literaturi, situații cînd poezia nu este o dominantă a personalității unui scriitor. Spre exemplu Duiliu Zamfirescu, care a debutat ca poet și a publicat cîteva volume de poezie, în conștiința literară el primează ca romancier și ca epistolier (sic!). Mai tîrziu au apărut T. Vianu, G. Călinescu, Vladimir Streinu, poeți incontestabili, dar la care poezia nu a constituit o expresie primă a valorii lor spirituale". Absolut de acord! Dar pe Călinescu l-am găsit la **Clasicii interbelici** (ai poeziei nu?) iar Vianu și Streinu sînt trecuți la **Continuitate și discontinuitate** (în poezie, nu?).

Un alt capitol se intitulează **Actori poeți**. Adică, nu tot **Consacrați altor activități**? Culmea este că aici se află marele Emil Botta, despre care au scris elogios critici de primă mărime, alături de Alla Victoria Dobre, Ion Olteanu, Ștefan Ciubotărașu, Dinu Ianculescu etc. Deci, Emil Botta este, pentru Emil Manu, actorul care s-a ocupat în timpul liber cu poezia. Enorm!

Fiecare nou titlu și cuprins de capitol ne țin cu sufletul la gură. Unul se numește **Tradiția lirică militantă**, altul **Poetica nouă — angajare poetică**. Sînt cuprinși aici poeți a căror operă are, într-adevăr, ca dimensiune dominantă (extraestetică, desigur) militantismul. Dar, din ce cauză sînt [illegible] în [illegible] secțiuni [illegible]. În plus, textul critic se [illegible] în a [illegible] clasificatoare ale autorilor [illegible]. La Radu Boureanu, spre exemplu, Mioara Apolzan demonstrează cu aplomb că poezia militantă a acestuia este punctul cel mai slab al creației. Citim: „Distanța dintre poemul **Sfîrșitul alb** [illegible] volumele de debut — mai ales [illegible] [illegible] are sensul unei [illegible], în care firul de legătură este dat doar de plasticitatea expresiei, calitate [illegible] a R. Boureanu". Deci, pe de o parte [illegible], pe de alta, citim mai departe, „armoniam, mitologie și mitologizare", „[illegible] existențiale", „[illegible]", „[illegible] concentrare artistică" în **Antologia**, [illegible]. [illegible] mai cu seamă, tradiția lirică militantă?

Aproape în exclusivitate Emil Manu scrie capitolul intitulat **Resurecția suprarealismului și [illegible] ale curentului în România.** Titlu de tot hazul, dacă privim la poeții discutați aici: Sașa Pană, Stefan Roll, Virgil Gherasim, Constantin Nisipeanu, Geo Bogza, Virgil Teodorescu, Gellu Naum. Resurecție a suprarealismului în cazul acestora? În cel mai „bun" caz este vorba de folosirea improprie a cuvintelor, dacă nu de o inconsecvență a gîndirii. După știința noastră poeții citați au fost — sau încă sînt — suprarealismul în România, au fost, adică, ei înșiși actorii suprarealiști cu programe, reviste și edituri. În altă ordine de idei, mișcarea suprarealistă românească, privită în termenii istoriei literare nu poate fi înțeleasă fără Ilarie Voronca, Dan Trost, Paul Păun, Gherasim Luca și fără manifestele și manifestările ocazionale.

Cîteva capitole din carte încearcă gruparea poeților pe generații, avînd ca liant o revistă în jurul căreia s-au format sau la care au activat: **Generația revistei „Tînărul scriitor"**, **Poeții generației „Cadran" și „Albatros"**, **Poeții „Cercului literar de la Sibiu"**. Acest criteriu de clasificare pare oricum mai solid decît celelalte (un capitol se numește pur și simplu **Inscripții și miniaturi lirice**; adică ?) cu condiția unei prealabile delimitări și circumscrieri ale programului revistei și a ceea ce s-a transmis de aici în creația fiecărui poet. Nimic din toate acestea în introducerile care preced capitolele respective și care plutesc în banalități pretențioase și se sufocă în descripții fastidioase.

Tot ce are mai valoros poezia contemporană se află grupat sub titlul [illegible] **Explozia lirică**. Ne adresăm emoționați, presupus utilei introduceri semnată de Marin Bucur, și aflăm că va fi vorba de **Generația anilor '60**, „configurată ulterior și pe spațiul deceniului de față". Cîteva observații valabile, ca orice generalitate [illegible] cel proaspăt sosiți la porțile artei aduc cu ei un elan liric tonic, forța de a schimba uneltele și de a se diferenția", „e o explozie care n-a distrus nimic, ci a permis o desfășurare plenară a talentelor, într-un spațiu propice acordului cu o serie firească, apărută pe un fir al devenirii istorice" etc.) li se adaugă tulburătoare definiții. Astfel „Nichita Stănescu, cu debut și afirmare înaintea tuturor, trăia poezia ca un mod de perpetuă întrebare de sine în căutarea unei esențe de trăire, a unei neliniști provocate de nesiguranța formelor, a cuvintelor, a imaginilor. Cu el începe procesul poeziei ca anticuvînt, ca anticonvenție" în timp ce, Victoria Ana Tăușan „plecată din tradiția poeziei populare și a spațiului transilvănean, va defini poezia ca o stare de incantație în lungi monologuri, cadențe de ritm universal și o melopee metaforică ca în textele orfice continuate pînă la elaboratele poeme ale lui Claudel și Saint-John Perse". Nici mai mult, nici mai puțin. La care se alătură „un mod de extragere a esențelor din contactul cu lumea, prin reformularea elementelor tradiției", „o adevărată erupție de imagini, de un dinamism [illegible]", „[illegible] spiritualitate elevată, surprinzînd elementelor concrete, sugerarea savantă a abstracțiunilor filosofice", „amprentă inconfundabilă", „echilibrul artistic superior", „sensibilitatea unui rafinament lexical care înnobilează..." etc. din comentariul de cinci file și jumătate (mai mult decît li se acordă lui Bacovia, Vinea, G. Călinescu și [illegible]) la poezia Victoriei Ana Tăușan. Probabil pentru a exemplifica ceea ce în **Prefața** se numea: „s-a evitat orice limbaj critic etichetator superlativ sau depreciativ". Alarm!

În **Explozia lirică** pe lîngă poeți importanți și valoroși ca Nichita Stănescu, Ion Gheorghe, Marin Sorescu, Mircea Ivănescu, Dan Laurențiu, Grigore Hagiu, Mihai Ursachi, Cezar Ivănescu, Virgil Mazilescu, Marius Robescu s.a. „explodează", în voința autorilor, [illegible] Adrian Beldeanu, Ion Crînguleanu, Victoria [illegible]-Tăușan, Adrian [illegible], Damian Ureche, Dumitru Bălăeț și mulți, mulți alții. Autorii cărții vorbesc, în Prefață, de împărțirea, [illegible] a criteriilor de clasificare.

[illegible] „direct", „[illegible]", „responsabilă" este că s-au folosit [illegible]. [illegible] — despre calitatea textelor critice. În cele mai fericite dar rare cazuri demersul critic [illegible] idei [illegible] într-o construcție echilibrată, păstrînd o distanță [illegible] față de opera analizată. În rest, vorbe multe, care încearcă să mascheze subțirimea sau chiar lipsa ideilor. Campionul acestui tip de „critică" este Emil Manu, urmat îndeaproape de Marin Bucur. Textele lui Emil Manu despre Arghezi și Bacovia sînt un izvor nesfîrșit de perle lingvistice și, totodată, performanță rară de minimalizare (fără voie, căci tonul este elogios) a unor opere excepționale. În comentariul lui Marin Bucur la Lucian Blaga — iată spre exemplu, [illegible] un singur exemplu, căci ele se pot [illegible] — critica este victima unor marii sale lucruri față de poetul din Lancrăm. În ordinea citării, textele cu pricina se află între paginile 13—26 (T. Arghezi), 73—83 (G. Bacovia), 43—55 (L. Blaga).

„Acestui prim volum îi vor urma altele dedicate prozei și dramaturgiei", — scriu autorii în **Prefață**. Să nu mai fie nimic de făcut?

Valentin F. Mihăescu

compendiu

Ion I. Rusu: „Daco-geții în Imperiul roman"

ÎN AFARA PROVINCIEI DACIA ROMANĂ
Editura Academiei, 1980

Scurtă și doctă trecere în revistă a prezenței daco-geților în imperiul roman dincolo de hotarele Daciei traiane. Sînt urmărite informațiile, puține, dinaintea războiului romano-dacic și apoi cîteva tipuri de informații și documente elocvente pentru supraviețuirea și capacitatea de difuziune și afirmare a elementului dacic în cuprinsul Imperiului roman. Înșirarea amănunțită a tuturor formațiilor militare de origine dacică reprezintă prima serie de dovezi. Se face apoi lista antroponimelor daco-getice care atestă difuziunea elementului dac sau capacitatea lui de a influența onomastica. Urmează prezentarea succintă a trei personalități istorice cu un rol politic important în Imperiul roman: Regalianus, Marcus Acilius Aureoleus, Galerius Maximianus. Alte atestări sînt date de sculpturile romane (reliefuri, statui, busturi) de bărbați daci ca și de celebrul Trophaeum Traiani (Adamclisi). Ilustrații de monumente romane cu temă dacică, o hartă și un indice de cuvinte amplu completează expunerea lui I. I. Rusu.

Eugen Cizek: „Epoca lui Traian"

ÎMPREJURĂRI ISTORICE ȘI PROBLEME IDEOLOGICE
Seria Popoare, culturi, civilizații, Editura științifică și enciclopedică, 1980

Autorul, eminent clasicist, înfățișează și analizează epoca lui Traian ca pe o epocă bine delimitată obiectiv în istoria imperiului roman. Ea marchează în viziunea documentată a autorului epoca în care imperiul roman atinge cel mai înalt nivel al civilizației sale de tip grecoroman. Totodată aceeași secțiune temporală se detașează prin marile reușite politice și militare ale imperiului lui Traian. Analizînd epoca lui Traian, Eugen Cizek are prilejul de a trece încăodată în revistă toată informația istorică asupra războaielor lui Traian în Dacia și Tracia și de a face o prezentare rece, exactă a conflictului romano-dac și a consecințelor lui. Așezat în rama generală a politicii epocii lui Traian războiul romano-dac se invederează a fi după Eugen Cizek o etapă necesară, inevitabilă în vederea atingerii obiectivului final: regatul part. Așa explică autorul cel de al doilea război dacic prin care ce încă o dată în revistă toată informația istorică asupra spatelui. Dacă operația dacică a reușit nu același lucru s-a întîmplat cu cea partă. În concluziile sale Eugen Cizek apreciază că numai apogeul atins de imperiul roman în toate laturile existenței lui a făcut posibilă cucerirea Daciei, și că practic ceea ce era obiectiv intermediar devine punctul de vîrf al cuceririlor romane: obiectivul part nu va mai fi atins. Romanizarea Daciei e urmărită fără prejudecăți în lumina documentelor care atestă supraviețuirea dacilor atît în propriul lor teritoriu cît și în afara acestuia. Eugen Cizek afirmă că romanizarea a fost atît de puternică încît aici în răsărit nu există insule de substrat cum există în occident. Cum noțiunea de „insulă de substrat" nu este definită nicăieri afirmația necesită o revizuire. Cartea este dotată cu o bogată bibliografie și cu un rezumat în limba franceză.

Ioan G. Coman: „Scriitori bisericești din epoca străromână"

Editura Institutului Biblic, 1979

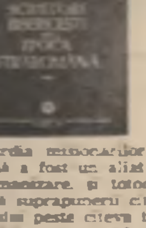

Cercetarea lui Ioan G. Coman are în vedere scrierile patristice și activitatea misionarilor din Scythia Minor, majoritatea dintre ei de origină getă, dar numiți „sciți" după titulatura provinciei care cuprindea actuala Dobroge. Teza acestei cercetări alimentată de cele mai bune izvoare și precedente științifice este că etnogeneza poporului român are drept constituient de căpătîi religia creștină, asimilată treptat, firesc, fără silnicii de vechii locuitori ai Daciei prin strădania misionarilor din Scythia Minor. Religia creștină a fost un aliat al romanității, ea însuși factor de romanizare, și totodată dovadă de continuitate, datorită suprapunerii cîtorva noțiuni de bază ale creștinismului peste cîteva trăsături fundamentale ale credinței religioase geto-dace. Substituirea lui Zalmoxis cu Hristos a fost posibilă datorită asemănărilor dintre ei. Fondul păgîn al creștinismului este o realitate generală în Europa și cu atît mai puternică în fosta Dachie. Hristos care e un mîntuitor e mai aproape de tămăduitorul Zalmoxis decît acesta din urmă de Iahve. Credința populară că Dumnezeu trebuie să fie bun și mai clement ar o apropie mai mult de fondul păgîn decît de Biblie. Dar această justificare a procesului lent și natural de creștinare a populației de la Nordul Dunării nu se întemeiază pe o descoperire proprie. Ioan G. Coman citează texte din care este vizibil că religia lui Hristos este apropiată de cea a lui Zalmoxis, sau că prestigiul acestei religii păgîne și a elementelor ei de bază (jertfe, nemurirea, etc) a fost folosit de misionari în acțiunea lor de convertire. Cartea se ocupă pe larg de scriitori bisericești și de activitatea misionară a unor preoți din Scythia Minor ca Niceta de Remesiana, Laurențiu de Novae, Teotim de Tomis, Ioan Casian, Dionisie cel mic și alții. Acești „sciți", de fapt geți sau daco-romani sînt autori de scrieri religioase în limba latină. Ei sînt primii scriitori ai teritoriului daco-getic în limba de cult a vremii. Cu alte cuvinte ei sînt așa cum reiese din cartea lui Ioan G. Coman primii scriitori ai teritoriului românesc, conștienți de originea lor chiar și atunci cînd lucrează departe de pămîntul natal. Între ei Dionisie cel Mic, daco-roman fără dubiu, autor de distinse opere patristice în limba latină este și creatorul noului calendar creștin prin calcule de astronomie în care autorul vede continuată știința și pasiunea pentru cunoașterea astrelor a strămoșilor lui daci. Ioan G. Coman a creat un nou punct de reper științific pentru problema controversată de unii a etnogenezei poporului român și a rolului pe care liantul creștin l-a avut în această etnogeneză. Crucea ca relicvă arheologică se găsește pe tot pămîntul vechii Dacii, ne spune autorul, iar inscripțiile de pe crucile din secolul V—VI era noastră sînt aceleași cu cele de astăzi. Creștinismul însușit lent prin asimilarea la fondul autohton daco-get a dacoromanilor este proba unității și continuității lor indiscutabile. **Scriitori bisericești din epoca străromână** este încheiată cu un capitol de concluziuni în limba franceză.

Radu Florescu, Hadrian Daicoviciu, Lucian Roșu: „Dicționar enciclopedic de artă veche a României"

Editura științifică și enciclopedică 1980

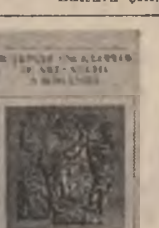

Acest dicționar, primul de acest fel în limba română, vine să completeze cele două dicționare anterioare: **Dicționarul de istorie veche a României**, Editura enciclopedică, 1976, (alcătuit de un colectiv) și **Dicționarul enciclopedic de artă medievală românească** de Vasile Drăguț, Editura enciclopedică 1979, prin care se urmărește crearea unor instrumente de lucru atît pentru istoria Românilor cît și pentru istoria lor culturală. **Dicționarul enciclopedic de artă veche a României** încearcă să sistematizeze întreaga informație rezultată pînă acum din cercetările arheologice, de istorie și istoria artei ale oamenilor de știință români și străini pînă la începutul Evului Mediu. El cuprinde localitățile în care s-au făcut descoperiri arheologice sau care mai păstrează obiective de interes arheologic cu descrierea acestora, obiectele importante de artă descoperite cu descrierea și încadrarea lor în serii istorico-culturale cunoscute, cele mai importante noțiuni privitoare la arta veche de pe întinsul teritoriului românesc. Articolele sînt însoțite de scurte indicații bibliografice, de ilustrații alb negru și color, ca și de hărți. Pe scurt, un instrument de lucru indispensabil amatorului de istorie și artă veche și cu atît mai mult specialistului.

I. D. Suciu: „Unitatea poporului român"

CONTRIBUȚII ISTORICE BĂNĂȚENE
Editura Facla, 1980

Între marile provincii istorice românești alături de Țara Românească, Moldova, Țara Maramureșului, Țara Făgărașului figurează fără studiile meritate și Banatul. Cartea lui I. D. Suciu, un competent cercetător al istoriei Banatului, ține să sublinieze pe baza documentelor rolul important pe care l-a avut de-a lungul întregii istorii a românilor prin inițiativele și atitudinea lui politică teritoriul bănățean. Este adusă la lumină colaborarea permanentă dintre puternicii cnezi bănățeni care dispuneau de o temută forță militară și domnii Țării Românești. Ei sînt ajutați de domnii români în timpul unor răscoale împotriva regalității maghiare și intervin în Țara Românească pentru a pune domni. Rezistența militară a lui Iancu de Hunedoara împotriva turcilor, care deschide primul mare front militar în fața durei înaintări turce în Europa, se bizuie în mare măsură pe forța militară a cnezilor români din Banat și Hațeg ca și pe reunirea forțelor militare din Țara Românească și Moldova. Extrem de expresive pentru conștiința unității de neam sînt intervențiile bănățenilor în luptele pentru tronul Moldovei de partea Movileștilor. Banatul reprezintă un rezervor militar și pentru Mihai Viteazul care cere de altfel Împăratului Austriei Banatul ca loc de retragere definitivă pentru el și ai săi. Mișcarea militară antiotomană a lui Mihai Viteazul e precedată de o rebeliune militară bănățeană de care Mihai nu este străin. Banatul e punct de sprijin și mai tîrziu pentru Tudor Vladimirescu. Numeroase familii oltenești își găsesc azil în Banat și invers, preoțimea bănățeană este fie din Țara Românească sau Moldova în proporție însemnată, fie instruită ortodox aici. Cartea bisericească românească provine covîrșitor din tiparnițele muntenești de la Rîmnic. I. D. Suciu demonstrează rolul activ, organizat, conștient de legătura de neam care se primul mare front militar în fața durei înaintări turce vădește de-a lungul timpului la oamenii politici ai Banatului. Precizările privitoare la Evul Mediu sînt deosebit de prețioase. Cartea are o Bibliografie și un rezumat în limbile franceză și engleză.

Ștefan Andreescu: „Restitutio Daciae"

RELAȚIILE POLITICE DINTRE ȚARA ROMÂNEASCĂ, MOLDOVA ȘI TRANSILVANIA ÎN RĂSTIMPUL 1526–1593
Seria Memoria pămîntului românesc, Editura Albatros, 1980

Cartea lui Ștefan Andreescu se ocupă de aspectele de viață socială și politică medievală care au permis sau au pregătit unirea țărilor române sub sceptrul lui Mihai Viteazul. Autorul respinge pe baza documentației folosite în carte teza după care Mihai Viteazul ar fi realizat accidental unirea celor trei țări. Unirea realizată de Mihai Viteazul la Alba Iulia este în viziunea bine informată a lui Ștefan Andreescu urmarea și încununarea unui proces firesc prea puțin cunoscut și analizat în istoriografia română. Gestul lui Mihai Viteazul devine la lumina unor documente și interpretări noi propuse de autorul volumului **Restitutio Daciae** împlinirea unei năzuințe mai vechi. Ștefan Andreescu atrage atenția că mirajul reconstituirii Daciei vechi devenise un bun politic răspîndit la mulți aventurieri sau conducători politici de pe teritoriul românesc sau din apropierea lui. La condotierii de angajament turc ori maghiar el era de origine livrescă renascentistă, cum va fi și la unii voievozi ai Transilvaniei, cum a fost și pentru Despot Vodă. Dar mai era ceva care dădea coeziune țărilor românești: conștiința identității de neam, de limbă și origine livrescă renascentistă, cum va fi și la unii trat în cărțile renascentiste din gura trăitorilor de la Carpați. În plus este vorba de experiența istorică comună, care a făcut din cele trei țări un bloc politic unitar. Ștefan Andreescu arată că el era văzut ca atare atît dinspre turci cît și de alți vecini care își făceau calculele politice în funcție de posibilitatea de reacție comună a celor trei țări. Pe de o parte intuirea capacității de bloc politic solidar a celor trei țări românești, cu reacții verificate în acest sens, pe de altă parte obsesia reconstituirii vechii Dacii, de către diverși întreprinzători, marchează secolul XVI înaintea marii încercări a lui Mihai Viteazul. Ștefan Andreescu are meritul de a construi convingător, întemeiat pe documente, o carte care constituie o premieră tematică în istoriografia noastră. Scrisă alert ea se adresează și nespecialistului.

Johan Filstich: „Încercare de istorie românească"

TENTAMEN HISTORIAE VALLACHICAE
Studiu introductiv, ediția textului și note de Adolf Armbruster, traducere de Radu Constantinescu.
Editura științifică și enciclopedică, 1979

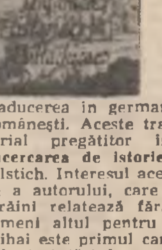

Ediția reproduce textul latin și traducerea românească a unei istorii a țărilor românești începută de Johan Filstich la 1723 și rămasă în manuscris pînă la inițiativa lui Adolf Armbruster. Încercarea scriitorului sas a rămas necunoscută chiar repertoriului de manuscrise de cronici interne de la noi, cu toate că Chr. Engel îl pomenește pe Filstich ca sursă principală pentru opera sa istoriografică despre valahi. Adolf Armbruster precizează că Engel a folosit traducerea în germană de către Filstich a cronicilor românești. Aceste traduceri făceau parte dintr-un material pregătitor întins pe soclul căruia s-a ridicat **Încercarea de istorie românească** a sasului Johan Filstich. Interesul acestei Încercări stă în optica dinafară a autorului, care spre deosebire de alți istorici străini relatează fără părtinire faptele remarcînd ca nimeni altul pentru vremea aceea împrejurarea că Mihai este primul care reconstituie vechea Dacie unind cele trei țări la un loc. Introducerea în circulație a acestui text înseamnă un cîștig de informație și perspectivă. Traducerii arhaizante a lui Radu Constantinescu, admirabilă altfel, i-ar fi fost de preferat o traducere mai puțin artistică dar mai aproape de textul latin.

Cronicar

REVISTA REVISTELOR

REVISTA ROMÂNĂ, nr. 7–8, 1980

2050 de ani de la întemeierea Statului dac centralizat și independent sub Burebista

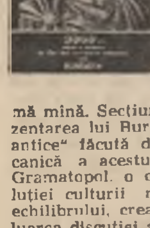

O apariție promptă cu un sumar echilibrat și semnături prestigioase este **Revista română** din ultimul său număr dublu închinat aniversării celor 2050 de ani de la înființarea statului burebistan. Concepută pentru cititorul străin în limbile franceză, engleză, germană, rusă, revista își propune să atace cîteva teme mari de istorie românească pe care le tratează cu ajutorul unor specialiști de primă mînă. Secțiunea **valori românești** cuprinde prezentarea lui Burebista ca o „mare figură a lumii antice" făcută de Em. Condurachi, politica balcanică a acestuia în reconstituirea lui Mihai Gramatopol, o caracterizare a spiritului și evoluției culturii românești sub semnul sintezei, echilibrului, creativității de Dan Zamfirescu, reluarea discuției asupra maselor și personalităților în istorie de către Mircea Mușat care se adresează faptelor de istorie românească și un eseu de C. Noica despre rostirea românească și resursele ei spirituale nesesizate.

Revista română avansează și poziții polemice în articolele lui Cristian Popișteanu, **Istorie și morală**, și mai ales în cel de la rubrica de muzică, **Școala muzicală de la Putna**, în care muzicologul Gheorghe Ciobanu restabilește adevărul asupra existenței școlii muzicale românești de muzică de la Putna (secolul XV—XVII) și a influenței pe care a exercitat-o asupra școlilor muzicale din Răsăritul Europei. Dacă în articolul lui Cristian Popișteanu se discută în general despre ignoranța unor istorici care fac încă [illegible] ori despre tendențiozitatea unor autori istorice sau despre consecințele occidentalocentrismului în istorie, intervenția lui Gheorghe Ciobanu ilustrează printr-un caz concret cum o formă de creație românească este mistificată pentru a fi atribuită altui popor. Școala de la Putna a existat, a produs o școală de muzică și notație muzicală și compozitori proprii, a lansat compoziții cu largă difuziune în lumea medievală și extragerea acestor eforturi și creații de audiență din patrimoniul creator românesc reflectă o mentalitate neavenită.

Trei interviuri din acest număr dezbat chestiuni de actualitate. Dan Berindei, secretarul comitetului național al istoricilor din România, răspunzînd reporterului prezintă Congresul mondial de istorie de la București și contribuția românească la acest Congres. Mihnea Gheorghiu, autorul scenariului filmului închinat lui Burebista prezintă ideile directoare ale filmului, după cum Gh. Vitanidis vorbește despre echipa de realizatori. Un interviu care vizează situația istoriografiei românești actuale și problematica ei de acad. Ștefan Pascu, avansînd opinii care pot interesa și pe nespecialist. Rubrica de cărți susținută de semnături prestigioase (Virgil Cândea, Paul Cernovodeanu, I. Popescu-Puțuri, etc.) se axează mai ales pe cărți de istorie. Bogata revistă mai cuprinde și o secțiune literară unde se tipărește ultima parte a romanului **Noaptea împăratului** de Vasile Andru și o selecție din poezia românească pe teme istorice (Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu, George Coșbuc, Tudor Arghezi, Vasile Voiculescu, Lucian Blaga, Mihai Beniuc, Virgil Teodorescu, Ion Brad, Geo Dumitrescu, A. E. Baconsky, Adrian Păunescu, Nichita Stănescu și alții).

Un eseu scris cu căldură și competență istorică, [illegible] de George G. Potra, afirmă drepturile istorice imprescriptibile ale poporului român în [illegible].

Revista română nr. 7—8 aduce poate cel mai frumos omagiu de presă comemorării celor 2050 de ani de la statul burebistan.

TRANSILVANIA, nr. 6, 1980

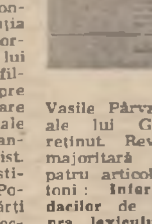

Un superior număr tematic a reușit revista sibiană în cinstea celor 2050 de ani. Colaborările sînt de calitate, temele nimerite acopului. Chiar în aceste condiții nu este uitată însă literatura: un frumos omagiu adue memoriei lui Marin Preda, Mircea Tomuș, Mircea Braga și A. I. Brumaru. Scriind despre Pârvan scriitorul... Mircea Anghelescu descoperă în Vasile Pârvan unul din modelele istoriografice ale lui G. Călinescu, ceea ce este de reținut. Revenind la partea strict științifică, majoritară ținem să remarcăm toate cele patru articole închinate limbii vechilor autohtoni: **Informații antice asupra limbii geto-dacilor** de Dan Slușanschi, **Considerații asupra lexicului autohton al limbii române** de Gr. Brîncuși, **Ce știm și ce-am mai putea afla despre „limba dacă"?** de Adrian Rizea și **Tracologia și problematica etnogenezei române** de I. I. Rusu. Ultimul semnatar combate atît pe diletanții și amatorii introduși aventuros în acest domeniu, dar totodată și anchilozarea de școală veche, puristă a unor filologi români „mai ales la Cluj-Napoca, dar și la București". Plîngerea e îndreptățită. Demne de toată atenția sînt propunerile pe care le face în articolul său Adrian Rizea care încearcă să opereze cu criterii noi pe un teren de lingvistică comparată părăsit de la Hasdeu încoace. Cartea pe care o anunță acest articol, **Elemente vechi ale limbii române. Contribuții la problema substratului**, în pregătire la Editura enciclopedică devine prin prisma articolului din **Transilvania** o surprinzătoare promisiune.

SĂPTĂMÎNA...

...**după numărul 500**. În curs de primenire afișînd tendința de a renunța la rubrici și chiar la colaboratori vechi **„Săptămîna"** a reținut atenția cititorilor prin cîteva din articolele ei de atitudine. **Recent** (nr. 504) Eugen Barbu publică sub titlul **Arca lui Noel** un viguros pamflet la adresa tuturor răstălmăcitorilor de adevăr care intoxică simulînd bunaintenție publicul românesc. Unul din obiective este trupa de la „Europa liberă" alcătuită din transfugi vechi și noi care au ca trăsături de bază adversitatea față de comunism și dușmănia față de realizările viabile ale socialismului românesc. Pretenția așazisului post „liber" de a vorbi în numele stîngii și de a descoperi în România, printre scriitori, o nouă dreaptă este redusă la ridicol și absurd: **„Vedeți dumneavoastră, acolo unde se află doamna Monica și Virgil Untaru, acolo se află nu dreapta, cum știe toată lumea, ci „stînga"! Dar de ce să ne mai mirăm? Nu se numesc „brigăzi roșii" bandele fasciste de asasini din Italia?!... Ce vreți? Cercurile ultrareacționare din Occident sînt gata să îmbrace orice veșmînt, chiar de-o culoare înfricoșătoare pentru ele, numai să-și păstreze năravurile fasciste compromise"**. Dacă e sigur că Eugen Barbu și-a regăsit verva de polemist e și mai sigur că această vervă și-a găsit aici o solidă justificare morală și politică.

● „Delicatețea percepției lirice și amprenta afectivă a notațiilor ori reflecțiilor caracterizează poezia de acum a Cleopatrei Lorințiu, și una și cealaltă fiind niște constante supratematice cu efect imediat sau întîrziat, în funcție de tensiunea subiectivității implicate într-un poem sau altul. Poemele au, în consecință, o structură semantică bipolară, de o parte notația stărilor afective și reflecția în marginea temelor amintite, de alta considerarea stării poetice în sine, un fel de poezie a poeziei, din această bipolaritate rezultînd acel farmec al ambiguității atît de vital pentru discursul poetic".

LAURENȚIU ULICI

● „...Cleopatra Lorințiu imaginează cîteodată pustietăți unde delicatețea devine halucinatorie (...) un abur elegiac persistă peste tot."

PETRU POANTĂ

● „Constanta poeziei Cleopatrei Lorințiu este așadar permanentul autocontrol. Oroarea de banal și învechit îi marchează fiecare vers din intenția vreunei descoperiri, fie ea și parțială."

VALENTIN TAȘCU

cleopatra lorințiu

Aur

Ce anotimp putea să fie
atunci de nu-mi aduc aminte
decît de cerul auriu, străzile galbene,
noaptea răsturnind o lună
întrebătoare și umbrită.
In plase pescarii prindeau
pești mari de aur, fermecați, vorbitori.
In livada bătrînă, mărul de aur
lumina culegătorii uimiți.
Ce anotimp putea să fie cind
străluceau cuvintele mirate
și nimeni de pe lume nu părea
că știe teama și gindu-nsingurat.
Polen aveam pe pleoape și un rol
de gîze mă trăgea în cimpul galben.
Iar vinătorul blond cruța-n pădure
căprioara fermecată, aurie.
Ce anotimp putea să fie
cind alergam cu părul meu de aur
răsfirat în vînt. Îndestulat cu
bogăția lumii. Te strigam.

Iscodind sideful din palmă

Am venit la Salinas pentru că
singurătatea ta, prea departe ajunsă mă revolta.
Te-am urmărit. Abătut și străin
colindai duminică dimineața orașul rătăcindu-te
printre grămezi de fructe și pești
cumpărind pîine caldă și unt, bind cafea
amară, fierbinte la automatul din colț.
Apoi te-am văzut alunecind către plajă, cu
ochii insetind nori sfioși pe albastrul întins.
Tinerețea trecuse vaporoasă îndreptîndu-se
spre un loc neștiut. Te întorceai din cînd în cînd, poate
simțeai că te urmăresc pas cu pas. Era
vîntul, peste țărmuri dansind
și povara aceleiași seri, halucinant purpurie.
Ora trăită ca un dureros adevăr, cu disperare tăcută.
La Salinas, căutai scoici și melci sub aripa oceanului
strîns în tine, iscodind sideful din palmă.

Frică verde

Acum liniile se ramifică, se impăienjenesc.
Realitatea se sustrage noțiunii de peisaj.
Împrejurul pare o boală a firii lucrurilor.
O, nesupunere, pasăre rară, de ce te-am otrăvit
strecurîndu-ți în colivie
semințele verzi ale fricii !

Început de vînătoare

O așteptare în toate.
O pregătire frămîntată și caldă.
M-am trezit încălzită de vis.
Prelungit peste zi, învăluindu-mi mișcarea.
Citeam pe zăpadă urma jivinelor.
Descifram mersul lumii-n pădure.
Băteau din aripi cocoșii de munte.
Urletul lupilor pătrundea-n luminiș.
Se lăsase ger tare.
Cerul senin tăia scrișnind
carnea albă a zilei.
Ca o luminare aprinsă cald plîngeam.
Peste deal cobora o tăcere de moarte.

Plecare de la Anieș

Orașul a căzut peste noi cu putere.
dimineața sclipea, albă umilință, fugară.
roțile umede nu primeau anonimii sinucigași.
bucuria aceea trecătoare și fericită
noi o purtam prin gara murdară.
abandonul nostru trebuia pedepsit.
toată acea libertate fugită ne ademenea în zadar.
doar umbre, două umbre acoperind ținutul disperat.
fumul laș, o perdea între noi, vocile noastre schimbate.

unde ești. plînsul e gata,
ramul de tei înflorit.
ceasul șapte și-un sfert
roțile umede refuzind sufletul nemernic, sinucigaș.

Karma

Se aude zgomotul ușii închise.
Umbra se prelinge pe ziduri.
E toamnă în jur răzbunind cu tăișul
rece al brumei însingurările mele.
De ce să mă leg ! Pentru cine acuma să vreau !
Ceasul trei. Este el, pescarul castelului ;
cu năvodul, momelile.
In picioare are cizme grele de cauciuc ;
pălăria găurită pe cap ;
undițele în stînga.
Umbra lui miroase a pește și a tutun greu.
Dacă aș fi asemeni acestui pescar
singuratic și liber, făcînd parte
dintr-un adevărat peisaj.
Din ce sînt și am fost limbi de foc
se preling către viitoarea mea viață.
Din castani frunzele cad resemnate
dăruindu-se covorului foșnitor.

L'arriere pensée

Ar fi fost imposibil să-l pierd.
Era acolo, în spate, mă urmărea
ca un motiv oriental, blînd și nostalgic
aducînd în penele lui colorate
țipătul misterios al dimineților vechi.
Odată l-am simțit în una din sutele de mașini
care curgeau către pasaj.
Apoi într-o noapte a ieșit dintre cărți.
Ținea cumpăna disperată a verii,
granița subțire a nebuniei.
Fără el, castel de nisip, castel de nisip...
Ce mi-a venit să-mi amintesc acum !
Acum, lingă lac, cu grija tăcerii
și-a spaimei coborită prea lesne.
Una din păsările nopții il poarta,
în țipătul ei straniu, în gol.

Ringul de cristal

Mi-e frică de ea așa cum ei
îi este de mine frică.
Chiar așa ne leagă și ne ține
balanța într-un joc absurd.
Ea este, eu sînt, la mijloc vremea
cu imagini ; noi două doar femei
luptînd secret. Cuvintele, surisul —
al prelungitei pinde alfabet.
Fără să știu chiar ce măsură vrea
mă tem tăcut.
Calme și mincinoase privim
cum între noi e ringul de cristal
În parcul alb pășim același drum
dorim aceeași voce.
O, peste aceste lupte suave și atroce
se lasă o tăcere stîn enită.
Ne simțim. Subjugate
de aceeași speranță de captivitate. Într-o
așteptare caldă de sînge.

Autoportret Albrecht Dürer

De sub tichia vărgată pletele blonde se revarsă.
Privirea translucidă. În colțul drept, o palmă de peisaj.
Ochii, apele reci din Tirol.
Melancolia amiezii.
Parcă straiul cel alb mă apasă.
Parcă mănușa cea albă mă împiedică să ating.

În cameră nu miroase a tutun olandez.
Pe masă nu mai sînt pipele tale, viețuitoare.
Frigul intră prin fisuri invizibile
legînd trupul meu de patul bolnav.

Noapte de martie.
E pe aproape plecarea.
O, ce neliniștită, ce frămîntată-i pădurea.
Plînsul meu cel tăcut, cel nebun
de ce nu te ține acum !

* * *

astăzi cinci iunie bucurîndu-mă de cuvinte
le găsesc simple și bune pe măsura
acestei vieți fericite.
în strălucirea liliacului, nici un semn
că se va scutura în curînd.

● „Matei Gavril e un elegiac, un melancolic. Adevărata sa voluptate, el o gustă în starea de dezarmare a unui Narcis obosit. Fascinația erosului provine de fapt la el din repulsie, din neputința de-a accepta condiția de cîine a omului considerat la nivelul instinctelor sale celor mai joase, nivel de neignorat, care trebuie avut în vedere dacă dorim să obținem despre noi înșine o imagine totală, adevărată".

„E sigur deci că Matei Gavril (îl preferăm sub acest nume) are talent ; îl folosește însă cumva într-un mod care să-l compromită ?"

VALERIU CRISTEA

● „Cu Noaptea definitivă, Matei Gavril atacă un subiect destul de riscant, pîndit de banalitate sau de melodramatism, izbutind cu mare tact să extragă înțelesuri emoționante, sensibile din laturile suferinței și ale degradării. Romanul impune un prozator."

DAN CRISTEA

matei gavril

De puritate

După ce te-am născut,
M-ai luat în palma ta uriașă
Răcorindu-ți gura intunecată
Cu miresmele mele barbare ;
Creierul ca o piatră aurieră
Spălindu-ți de toate impuritățile,
Pingărind puritatea ideii.
Apoi, vai, te-ai îndrăgostit,
Sau pretinzi doar,
Ceea ce pentru mine este latura,
De urmele singelui meu.
Niciodată n-am suferit mai mult
Ca în numele ideii de puritate.

Liniștea libertății

Capătul drumului este aproape.
Îmi recapitulez călătoria în gînd.
Mă reculeg ca după o împărtășanie,
Avînd sentimentul sacralității.

Pleoapele îmi sunt grele ca plumbul.
Atît de obosit, îmi simt scheletul
Ușor cum numa-n vis mi se întîmplă
Să pot zbura.

E, oare, somnul cel ce mă pătrunde
Sau pacea lumii pînzele-mi așterne !
Ideea trecerii dintr-un mormînt în altul
Îmi redă liniștea libertății.

Steaua nebunului

Prietene, de ce ești tu atît de trist,
Atît de trist și de îngîndurat
Că ți se văd gîndurile în creier ?
Atît de trist ești prietene incit tristețea
Te-a făcut galben și uricios ;
Barba ți s-a zburlit
Și pielea s-a încrețit pe tine ;
Ai ajuns dintr-odată bătrîn
Ca individul murind în autobuz de apoplexie.
Prietene, de ce ești tu atît de trist ?
Tu chiar crezi că tristețea este adevărată ?
Nu spuneai tu că-n cer există
Steaua nebunului cea plină de cuvinte, numai creier
Și că totul este să nu rostim
Cuvintele nocive sau periculoase
Pentru ca lumea să rămînă în echilibru ?
Prietene, nu mai rosti cuvinte esențiale !
Ele răspund în mine și s-ar putea ca într-o bună zi
Pur și simplu să explodez.
Nebunia ta blîndă nu are nevoie de gesturi
spectaculoase.
Pentru că nebunia adevărată doar astfel incepe
Să fie nebunie.
Nu mai rosti cuvintele din creier
Ci lasă-le mai bine să putrezească
Și fă-i cadavrului stelei respirația artificială.
Prietene, tu chiar crezi că tristețea este adevărată.

Prosternare

Am să m-arunc cu fața în țărînă,
Pe ulițele pline de praf și afilite,
Visînd adînc un spațiu mai luminos și pur,
Un colț de paradis ca o grădină.
Sufletul meu e obosit și-ar vrea
O baie rece într-un rîu de munte.

Balanță

Lui Grigore Hagiu

Înmiresmat sunt ca o dimineață scăldată
În șaptezeci și șapte de soiuri de culori.
Înalt sunt și curat ca însuși purul adevăr.
(Adevărul este singurul lucru adevărat.)
Singur sunt ca un izvor între două pustiuri.
Nebun sunt ca un fiu care și-ar necinsti propria mamă
Ades mi se dăruiește numai ură și plînset.
Cei mai frumoși coboară plini de iluzie și speranță.
Cei răi plini de invidie și neputință.
Dar eu păstrez întruna cumpăna dreaptă.

De ziua purgatoriului

Îți lași pămîntul pe pămînt.
Trecutul trăiește din durerile noastre,
Din gesturi și fapte neconsemnate.
Respiră praful galben al amintirilor.
Geme ziua de ieri de vaierul sufletelor.
Ca clipocirile unui ocean
Se zbat aripioarele năpîrlite.
Dansează trupul de pară al vrăjitoarelor.
Cel mai plăcut infern ni se-nfățișează trecutul
De ziua purgatoriului.
O sabie rece despicîndu-ne sufletele de trup.
Trupul nostru îi rămîne trecutului,
Cu toate faptele și gesturile lui,
Cu pămîntul din sine.
Sîngele nostru aparține prezentului
Cu toate zvircolirile sale.
Spiritul nostru, cu visele și cu ochii vedeniei,
Cu speranțele și cu disperările,
Mereu suie dealul golgotei spre eternul mormînt.

Cultivă-ți poemul

Mare de aripi înghesuite.
Țeasta cerului moale.
Calotă rănită de lacrimi fierbinți.
Zborul săniilor astrale.
Cu mîinile pe creștet,
Lumea-și întinde coatele
Spre orizont.
Nici o corabie nu mai apare
Pe cer.
Cultivă-ți poemul și urcă
În crengile lui.
Eu îmi voi locui cărțile.

Evenimentul

Evenimentul trece ca o pasăre uriașă
Cu aripile însîngerate
Peste viețile noastre prea liniștite.
Ne prinde corpu-n gheare
Și zboară cu el pînă în adîncimea nebănuită
Unde ne crănțăne ochii cu zimții ciocului
Sugîndu-ne cu limba măduva din oi.
Sufletul nostru ne iese din trup
Și se mută în gușa păsării uriașe
Care trece mereu peste noi
Chinuitor și obsedant, de nerecunoscut,
În timp ce noi, cu dinții tot mai tociți,
Îi roadem evenimentului unghiile
Pînă cînd ne desprindem de el
Și trupurile noastre cad în uriașa groapă comună.

Melancolia mea

Melancolia mea e o metresă
Iar gîndul meu este o pasiune.
El îmi strivește corpul.

Durerea mea răsună
Precum o coardă-ntinsă
Peste buze.

În față mi se-ntinde trupul gol
Al unei muzici pline de melancolie
Pînă la ea nu pot să mă înalț.

Timp lung

Cum a putut să vină,
Cum a putut să plece ?
Abia acum am rămas singur !
Doamne !

Uitasem pentru o clipă
Că m-am născut.
Dar simt gustul de sînge
Ca o colină-albastră
Pe care cade fumul
Instaurînd prezentul.

Acum, acum, acum, acum, acum ;
E timpul lung.
Cît de aproape-i nașterea
De moarte !

Un om coboară întunericul

Un om coboară singur întunericul.
Nu-i nicio grabă-n gesturile lui.
Nu-i nici o mîngîiere și nici o lipsă de măsură.
Eu spun că de fapt el nici măcar nu coboară
Ci iese din incendiul cărnii sale
Abandonîndu-se focului veșnic —
Principiul ultim al lucrurilor.
Și totuși el coboară cu un copil în brațe,
Cu altul spînzurîndu-i de picioare —
Copil ce doarme-nfășurat în fese.
Nici nu mai știu dacă el a descins vreodată
Pe tărîmul vieții veșnice,
Căci el urcă treptele decăderii
Coborînd către suava casă
Un om coboară singur întunericul ;
Niciodată să nu aveți a vă teme
De ce-aveți a spune !

Istoria — mîine

Urmare din pag. 1

tice, s-au intilnit şi se intilnesc a incetat să mai fie un eveniment, devenind o necesitate acut resimţită nu doar la nivelul promotorilor acestei mişcări, ci la acela al slujitorilor de pretutindeni ai istoriei. Hiatusul impus de desfăşurarea primului şi al celui de-al doilea război mondial a fost resimţit dureros de toate şcolile istoriografice care s-au văzut frustrate de posibilitatea dialogului pe care il ofereau asemenea congrese. Oricărui observator lucid nu-i va scăpa remarca privind locul şi rostul pe care cel de-al XV-lea Congres internaţional de ştiinţe istorice este chemat să le aibă. Desfăşurat intr-o perioadă caracterizată prin puternice confruntări politice, militare, economice, pe plan global, intr-o etapă relevind ascuţirea contradicţiilor interstatale, accentuarea stărilor de tensiune şi incordare, ca urmare a nesocotirii noilor principii şi norme democratice de relaţii, ca urmare a ignorării sau abandonării in multe situaţii şi in multe locuri a principiului negocierii, al rezolvării problemelor litigioase pe cale politică şi al apelului la compromisa politică a folosirii forţei şi a ameninţării cu folosirea forţei, cel de-al XV-lea Congres internaţional de ştiinţe istorice — organizat acum, la implinirea a cinci ani de la Conferinţa de la Helsinki şi cu puţine luni inainte de desfăşurarea Reuniunii de la Madrid — poate şi trebuie să dovedească că este in puterea oamenilor de ştiinţă, a organismelor şi forurilor ştiinţifice naţionale şi internaţionale să-şi aducă o contribuţie concretă, substanţială, la igienizarea climatului internaţional, la diminuarea incordării şi promovarea destinderii, la intreţinerea dialogului, la dezvoltarea inţelegerii, colaborării şi păcii pe continentul nostru şi in lume.

Prea multă vreme, o concepţie infirmă asupra esenţei şi vocaţiei istoriei a făcut din această ştiinţă o aglomerare eteroclită, lipsită de sens, a tuturor elementelor conflictuale care au generat şi s-au dezvoltat in diferite epoci in relaţiile dintre diverse state şi popoare, furnizind slujitorilor, incoronaţi sau nu, ai zeului Marte motivele intreţinerii unor artificiale stări de animozitate şi tensiune, neincredere şi incordare, ale pornirii şi purtării unui şir nesfirşit de războaie probind o lungă şi dăunătoare incapacitate de inţelegere a sensului şi comandamentelor dezvoltării istorice. Caducitatea unui asemenea mod tradiţional de abordare se impune tot mai larg şi pregnant atit in conştiinţa ştiinţifică, cit şi in conştiinţa publică internaţională, prezentul relevindu-ne profunde mutaţii in obiectul, metodologia şi limbajul cercetărilor istorice, mutaţii care ţin de inţelegerea exigenţelor pe care cea mai umană dintre ştiinţe trebuie să le onoreze.

Subliniem adesea — şi pe bună dreptate — că Nicolae Ceauşescu, secretarul general al Partidului, preşedintele Republicii, a repus poporul român in drepturile sale fireşti de unic autor al propriei istorii, că el a restituit poporului român dreptul la propria istorie, mindria patriotică pentru propria-i istorie, conştiinţa valorii şi sensurilor propriei istorii. Sint acestea pentru noi, fiii acestui pămint, adevăruri fundamentale, care nu se cer nici explicate, nici justificate. Ele există, pur şi simplu, pentru noi toţi şi pentru fiecare dintre noi. Prin Nicolae Ceauşescu — autorul Programului Partidului Comunist Român de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi inaintare a României spre comunism, unul dintre puţinele programe ale unui partid comunist care fundamentează prezentul şi viitorul pe baza istoriei naţionale — trecutul, prezentul şi viitorul patriei şi-au găsit o expresie şi un sens dialectic, de trepte indisolubile ale unei evoluţii istorice unice şi unitare. Un asemenea mod de a concepe istoria a deschis şi consolidat fiilor ţării, ţării inseşi, o nouă perspectivă asupra evoluţiei multimilenare a poporului nostru, inculcindu-le un sentiment de implicare nou, la scara intregului timp şi spaţiu românesc, cu efecte dintre cele mai profunde asupra conştiinţei noastre individuale şi colective de autori lucizi ai unei noi istorii, ai socialismului şi comunismului pe pămintul românesc.

Cu acelaşi sentiment al istoriei — care îi este propriu — Nicolae Ceauşescu propune unei lumi răvăşite de neincredere, animozităţi, tensiuni şi conflicte o nouă viziune asupra istoriei universale.

Un simplu demers teoretic? Nicidecum; secretarul general al Partidului, preşedintele Republicii — cel care a asigurat poporului român, in ultimii 15 ani, scrierea celor mai relevante pagini de istorie românească, cu valoare de exemplu — se aşează, cu intreaga autoritate a ginditorului şi revoluţionarului de excepţie care este, in fruntea unei noi bătălii in care noul se infruntă cu vechiul pentru redefinirea unei adevărate şi moderne filozofii a istoriei. Nicolae Ceauşescu indeamnă la o conjugare firească şi statornică a istoriei cu morala, la o conştiinţă istorică critică care să deceleze marile traiectorii ale evoluţiei şi invăţămintele lor, care să ajute prezentul şi viitorul nu numai să inţeleagă ce a fost, dar şi — mai important incă — să evite toate accidentele trecutului.

In viziunea conducătorului partidului şi statului nostru — purtind pecetea unei fericite simbioze intre bogăţia spiritului, profunzimea cugetării şi cristalinitatea expresiei — istoria trebuie să-şi afirme esenţa sa de ştiinţă umanistă prin identificarea proceselor, evenimentelor şi personalităţilor care au asigurat un curs ascendent, progresist, devenirii la scară naţională, regională sau universală, prin relevarea marilor idei şi mişcări de dreptate socială şi libertate naţională şi a forţelor politice şi sociale naţionale care au materializat idealurile general umane ale dreptăţii, egalităţii, fraternităţii, prin descifrarea trăsăturilor specifice evoluţiei fiecărui popor şi definirea aportului propriu la cauza civilizaţiei şi culturii universale, prin proiectarea in prim plan a punctelor şi liniilor de contact, baza unor atit de numeroase, bogate şi complexe arii de interferenţă şi de convergenţă care leagă unele de altele popoarele continentului european dar şi ale altor continente.

Nicolae Ceauşescu prefigurează o istorie a oamenilor, a popoarelor, a umanităţii.

Nicolae Ceauşescu prefigurează o istorie a umanismului universal, o istorie in care să se decanteze vizibil experienţa multimilenară şi in care să se asimileze din perspectiva realităţilor prezentului, dar mai ales din perspectiva exigenţelor viitorului, marilor invăţăminte şi comandamente ale evoluţiei umane.

Nicolae Ceauşescu indeamnă la o istorie a adevărului, din care să fie eliminate falsurile şi falsificatorii, la o istorie degrevată de zgura subiectivismului, partizanatului şi arbitrariului, de false complexe de inferioritate şi de false complexe de superioritate, la o istorie eliberată definitiv de acuzaţii, pretenţii şi revendicări absurde.

Nicolae Ceauşescu indeamnă la o istorie care să slujească cauza cunoaşterii, apropierii şi respectului intre popoare, la o istorie care să apere şi să promoveze conlucrarea intre naţiuni, intre popoare, drepturile fundamentale ale acestora la viaţă, la pace şi progres.

Nicolae Ceauşescu propune omenirii o nouă viziune asupra istoriei.

O viziune profund revoluţionară şi esenţialmente umanistă.

O viziune consecvent ştiinţifică şi autentic contemporană.

Sint toate acestea liniile de forţă ale cimpului de acţiune, ideologic şi politic, construit de conducătorul partidului şi statului nostru istoriografiei româneşti, sint toate acestea exigenţe pe care — reluindu-le in atitea rinduri — el le-a

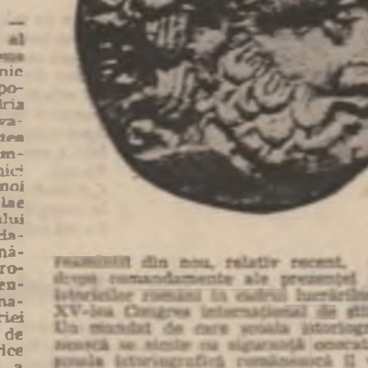

reamintit din nou, relativ recent, stabilindu-le drept comandamente ale prezenţei şi activităţii istoricilor români in cadrul lucrărilor celui de-al XV-lea Congres internaţional de ştiinţe istorice. Un mandat de care şcoala istoriografică românească se simte cu siguranţă onorată şi pe care şcoala istoriografică românească il va onora cu siguranţă căci, ridicindu-se la inălţimea sa, incredinţată de nobleţea şi valoarea ideilor constitutive, ea are toate temeiurile să creadă in însuşirea propriei gindiri şi a propriei contribuţii cu toate virtuţile umaniste, patriotice şi revoluţionare ale concepţiei ce o prezidează.

Desfăşurat sub inaltul patronaj al tovarăşului Nicolae Ceauşescu, importantul forum ştiinţific internaţional, a cărui pregătire ştiinţifică şi organizatorică a stimulat indelungate preocupări şi statornice eforturi din partea unui mare număr de instituţii academice, ştiinţifice, universitare, a istoricilor români, va polariza in mod deosebit atenţia cercurilor ştiinţifice de specialitate din ţara noastră şi de peste hotare, reunite in capitala României, printr-o fericită coincidenţă, in momentul aniversării implinirii a 2050 de ani de la constituirea statului dac centralizat şi independent condus de Burebista, moment de valoare cardinală in devenirea multimilenară a poporului român.

Impărtăşind pe deplin satisfacţia de a fi gazdă a unei asemenea prestigioase reuniuni, opinia publică din ţara noastră, poporul român asociază in mod firesc lucrărilor celui de-al XV-lea Congres internaţional de ştiinţe istorice speranţa realizării unui amplu şi sincer, generos şi fructuos dialog de idei, menit să materializeze la cote superioare eforturile consacrate, pe diverse meridiane, cercetării istoriei obiective, menit să asigure şi consolideze ştiinţei istorice o nouă vocaţie, o viziune profund revoluţionară şi esenţialmente umanistă, o viziune consecvent ştiinţifică şi autentic contemporană, menit să contribuie sensibil la promovarea cunoaşterii, inţelegerii, stimei, conlucrării, progresului şi păcii. Sint sentimentele şi aşteptările noastre fireşti faţă de cel de-al XV-lea Congres internaţional de ştiinţe istorice care incepe miine la Bucureşti şi pe care il dorim incheiat cu deplin succes.

Fîntîna cu cerc

Urmare din pag. 1

şări. Odată, intr-un luminiş de pădure, unde era calea de intretăiere a mai multor drumuri şi loc de innoptat pentru vite, mai mulţi bătrini s-au hotărit să sape o fintină. Mai fusese una, veche, dar ploile au luat-o cu ziduri cu tot şi acum pămintul mustea de apă ca o ruină de templu in lichefiere. Jur-imprejur numai arşiţă şi uscăciune, vatră goală, pestriţă, aşa cum sint locurile prin acea parte, vara, cind insetează şi om şi animal. Halucinind, ochii văd vijiitoare fintini albe prin aer şi pietrele fierb dedesupt ca stropite de chin.

Acei bătrini, o colectivitate de virstă in fond, dar şi de experienţă, de miracol intrucitva ca şi de sorţi care erau numai ai lor şi care, in faţa asperităţilor de tot felul, le conferea şi o şansă acum, un secret care acoperea poate o bucurie că numai ei sint cei chemaţi şi doar ei cei care au rămas şi cunosc cum să alunge blestemul secetei, aceşti bătrini, aşadar, şi-au luat intr-o dimineaţă uneltele şi s-au aşezat pe lucru. Au săpat ce au săpat şi izvoarele ascunse, risipite prin straturi, au inceput să se adune — şi să bolborosească şi să vorbească frumos. Apă adincă, apă neagră. Plină de umbre pe cer şi de răcoare de nori. Au zidit-o inalt, i-au netezit temeliile, i-au făcut [illegible] o ciutură. Trebuia cinstită treaba, treaba sărbătorită. Au băgat la rece, in [illegible], un vin care era parcă undelemn. Au trecut pe acolo [illegible] chemaţi şi nişte ţigani, lăutari de duminică la nunţi şi la hore. Cintaţi! Şi au stropit marginile cu vin, au băut. Au jucat mult, bătrinii, in jurul fintinii, desculţi şi [illegible] cu vorba şi pămintul cu talpa. L-au bătut bine pe pămint, l-au călcat lung ca să nu se mai [illegible] şi să se mai dărime, [illegible] şi se lipeau grele de [illegible]. Pină in asfinţit cind şi-au desprins [illegible] umeri şi lanţul horei s-a desfăcut, [illegible] preajmă trupuri obosite şi spăsite [illegible], viaţa lor se scursese parcă in acel cerc [illegible] inconjura bine fintina şi care îi lega, parcă, o constringea la juráminte şi amintiri. Ani şi ani de zile iarba in acel cerc n-a mai crescut, ba dimpotrivă, pămintul bătătorit odată de tălpi se intărea şi mai mult şi forma un fel de [illegible], o lună tirzie şi [illegible] ceva care era şi frumos dar şi straniu [illegible] la urmă, un simbure al cărui [illegible] parcă şi te apropia, te [illegible] in ireal. I s-a zis fintina cu cerc şi fintina cu cerc a rămas, numită de [illegible] lingă jgheaburile ei. [illegible] bătrinii, le-a rămas o [illegible] numele iar atunci cind [illegible] pentru ultima şi [illegible].

FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMÂNE

Sub incidenţa istoriografiei

Prin natura ei, istoria e chemată să dea seama nu numai de evoluţia omenirii in timp, ci şi de propria **ei evoluţie**, ca disciplină umanistică cu dublă vocaţie: una privind destinul uman, ca fragment al biosferei, in cadrul mereu schimbător al mediului ambiant; cealaltă referindu-se la propriul ei destin. Fiecare disciplină, de altminteri, are o istorie a ei, iar istoriografia generală tinde a sintetiza datele de un interes mai larg din fiecare ştiinţă, pe acelea care privesc nu atit adevărurile stabilite, cit repercursiunile acestora pe tărim social. In ultimele decenii, această latură a istoriografiei a cunoscut un impuls deosebit, la noi poate mai mult decit in alte părţi. Editura Academiei scoate de citiva ani o serie de monografii cu privire la evoluţia diverselor discipline, iar o vastă sinteză ar urma să fixeze rolul inaltului aşezămint in dezvoltarea ştiinţei şi culturii naţionale. Această activitate, care a dus pină acum la organizarea unor sesiuni şi simposioane academice, n-a rămas neobservată, mai ales că o serie de studii de istoria invenţiilor şi descoperirilor din spaţiul carpato-dunărean, istoria medicinii, istoria matematicii, istoria logicii ş.a. s-au bucurat de un larg ecou in lume. Este motivul pentru care, ţinind seama şi de prestigiul politic al României, s-a ajuns la programarea unui congres internaţional de istoria ştiinţelor la Bucureşti, pentru toamna anului viitor, ceea ce inseamnă, desigur, mari răspunderi. Acelaşi interes valorizator explică iniţiativa subscrisă de regretatul profesor M. Berza şi de un tinăr istoric de aleasă vocaţie, Lucian Boia, de a crea o comisie internaţională de istoriografie, ceea ce inaltul forum al istoricilor, intrunit la Bucureşti, e chemat să consacre, instituţionalizind astfel o idee de cea mai vie actualitate. Fiindcă istoria nu se mai poate mulţumi cu magistratura pe care o exercită, ea trebuie să-şi extindă judecata asupra propriei sale deveniri: extensiune legitimă, legată, fireşte, de procesul de maturizare străbătut pină acum. S-ar spune că vehementele contestări din ultima jumătate de secol au constrins-o la o reexaminare a finalităţii, metodelor şi instrumentarului critic, inlesnindu-i astfel innoirea prin care trece. Sub acest unghi, contribuţia istoricilor români nu e deloc neglijabilă. Ea constă dintr-un fond „clasic", prea puţin pus in valoare, şi din achiziţii mai noi. Raportul dintre istoriografia mai **veche** şi **noua** istoriografie nu poate fi decit unul de continuitate, fiindcă nimic nu se construieşte din nimic şi nimic nu se poate inălţa pe nimic. Am subliniat anume termenii, fiindcă **vechi** nu inseamnă neapărat şi caduc, după cum trebuie să admitem că **noul** se dezvăluie uneori doar ca un raport cronologic, ca ofertă mai recentă, nu in chip necesar şi mai valoroasă. De aceea, cind excesul negator, produs de polemică, de neinţelegere sau de reacredinţă, ajunge să-şi proclame propriile convingeri ca noutate absolută, dacă nu şi infailibilă, se dovedeşte pină la urmă că acea noutate a fost o pură iluzie. Astăzi ne simţim solidari cu o bună parte din vechea istoriografie, cea care a contribuit in adevăr la extensiunea cunoaşterii despre trecutul naţional sau despre evoluţia omenirii. Şi, ni se pare ciudat că istorici de mare autoritate au putut fi negaţi **de plano**, apoi supuşi unui regim de ajustare procustiană, deformantă, absurdă. Exemplele stau la indemină. E destul să consulţi cataloagele unei mari biblioteci pentru a te convinge că acea mentalitate discriminatorie şi funestă n-a dispărut cu totul, că mari istorici lipsesc cu desăvirşire sau au fost rezervaţi unui număr restrins de specialişti. Timiditatea, cind e vorba de a recupera asemenea valori, nu e la locul ei, fiindcă istoricii la care ne refeream au fost, adesea, şi remarcabili oameni politici. Pe ei se reazimă, in bună parte, configurarea României moderne. Nu se poate inchipui nici edificiul statal, nici cultura română fără acei mari istorici, care au ştiut să răspundă la comandamentele vremii in dubla lor ipostază. De la Miron Costin la A. Oţetea, o suită venerabilă se detaşează in această perspectivă, iar nota ei caracteristică e dubla angajare: pe tărimul scrisului şi pe acela al făptuirii istoriei. Valoarea ei este exemplară, fiindcă (a spus-o unul dintre părinţii istoriografiei) cei ce scriu despre faptele altora nu sint mai puţin vrednici de memorie decit făptuitorii inşişi, cu condiţia de a nu fi fost, după expresia cronicarului, „scriitori de cuvinte deşarte". Din acest punct de vedere, istoricii români s-au situat in genere la o inălţime morală demnă de stimă, prezenţa lor in marile momente ale duratei noastre fiind activă şi fecundă. O continuitate indiscutabilă se poate sesiza intre umaniştii secolului XVII şi noile generaţii de istorici, iar această continuitate misionară implica o enormă răspundere sub unghi profesional şi civic. Un motiv in plus să credem utilă reeditarea multora din scrierile vechi, mai cu seamă a sintezelor şi a lucrărilor deschizătoare de orizont. Istoricii de seamă s-ar cuveni să se bucure, precum marii clasici ai literaturii (dar nu cunosc nici in seria acestora unul integral restituit), de regimul **operelor complete**. Unii dintre dinşii aparţin dealtfel şi unui domeniu şi celuilalt: Cantemir, Bălcescu, Kogălniceanu, Odobescu, Iorga, Pârvan etc. Chiar şi Xenopol, mai puţin dăruit ca scriitor, a avut o activitate notabilă şi sub acest unghi. Ar trebui apoi să se retipărească studii, monografii, sinteze elaborate de alţi istorici, in cadrul unui program intocmit de convenţă cu specialiştii. Inceputul l-a făcut, se pare, Editura Dacia, cu citeva volume reprezentative din scrierile lui V. Bogrea, I. Lupaş, I. Moga, iar de curind A. Oţetea. Alte edituri au scos volume disparate din N. Iorga, Al. Odobescu, V. Pârvan, P.P. Panaitescu, C. Zane ş.a. Se anunţă acum un volum din prestigioasa operă a lui G. I. Brătianu, de un interes mereu actual. Un program de restituire sistematică nu pare să existe insă, ceea ce intirzie dialogul necesar dintre generaţii, acel dialog susceptibil nu doar să aprofundeze cunoaşterea istorică, ci să şi contribuie la organicitatea evoluţiei noastre etno-culturale. Personalităţi? Opere? S-ar putea aminti destule şi s-ar putea concepe desigur un program de durată, incepind cu acele sinteze care justifică oarecum domeniul şi care au exercitat o vastă influenţă morală asupra naţiunii noastre. Un popor care se respectă işi „cultivă" cărţile de temelie, readucindu-le periodic in actualitate, mai bine zis asigurindu-le o prezenţă continuă. Nu importă aici că unele date sau interpretări ar putea fi depăşite, ci faptul că asemenea opere mărturisesc pentru o epocă sau alta şi participă la urzeala inefabilă a sufletului colectiv, alcătuind in acelaşi timp momente ale conştiinţei de sine ale comunităţii noastre şi trepte in ordinea cunoaşterii. Dublu temei de valorificare sistematică şi de colocviu real intre noile generaţii de istorici şi inaintaşii lor. Ancheta deschisă de **Luceafărul** pe tema editării complete a patrimoniului literar se cade a fi extinsă cu profit şi asupra istoriografiei. Orice nou efort in această direcţie trebuie să se facă ţinind seama de „propileele" deja inălţate de marii predecesori. In acelaşi timp, dialogul se cuvine extins in sfera specialiştilor de peste hotare. Academia Română scoate deja, de mai mulţi ani, o serie de studii şi monografii in limbi străine **(Bibliotheca Romaniae Historica)**, serie care in mod normal ar trebui să dea seama de rezultatele mai noi ale istoriografiei noastre. In afară de aceasta, Ed. Kriterion şi alte edituri se ingrijesc de publicarea unor lucrări de caracter mai larg, pentru uzul străinătăţii. Diverse institute de profil scot apoi reviste in limbi de circulaţie mondială, preocupate să asigure un dialog efectiv cu lumea. Raza lor de acţiune e insă destul de mică. Pentru marele public, atent la televiziune şi la cotidiene, nu cred că s-a găsit un canal convenabil. Broşurile despre personalităţi şi momente istorice care se tipăresc la noi in limbi străine nu ajung pe pieţele respective, ele avind o circulaţie foarte precară. Mi s-a intimplat să aflu in subsolul unui mare anticariat apusean asemenea lucrări şi am motive să cred că ele nici nu fuseseră consultate. Un prim handicap il oferă traducerile insesi, care nu ajung decit rareori la un nivel onorabil. Un altul constituie chiar modul de a prezenta realităţile româneşti, calitatea anchetei intreprinse, limbajul. Chestiunea merită a fi dezbătută, căci felul cum ne oglindim in conştiinţa lumii nu ne poate fi indiferent, iar un indemn la aceasta ne vine chiar de la pilda marilor inaintaşi intru istoriografie.

Al. Zub

Acte şi documente despre un vechi centru de cultură românească

Muzeul „Primei şcoli româneşti din Şcheii Braşovului" adăposteşte o bogată arhivă istorică. Din conţinutul acestor preţioase izvoare documentare, acte, documente şi scrisori, in mare parte necunoscute pină acum, se reliefează dragostea obştei braşovene pentru cultură şi frumos, pentru luminarea prin invăţătură in limba română.

Profesorul Vasile Oltean, directorul Muzeului, a selectat 418 documente *), clasificindu-le cronologic in trei grupe tematice: **A. Şcoala din Şcheii Braşovului; B. Primul Gimnaziu românesc din Braşov; C. Legături ale braşovenilor cu Anton Pann şi G. Ucenescu, Ioan şi Titu Maiorescu, Gheorghe Dima, Ciprian Porumbescu.** Documentele primei grupe (in număr de 98, dintre anii 1684—1844) fac dovada constantului interes al intelectualilor români pentru o activitate permanentă a şcolii româneşti din Braşov, devenită in timp centru de orientare didactico-pedagogică pentru invăţămintul românesc din intreaga Transilvanie. Se remarcă simţul practic in procesul de organizare al şcolilor, in alegerea „dascălilor" de română, greacă şi latină, de retorică (poetică), gramatică şi ştiinţele naturii. In documentele publicate cercetătorii vor găsi date deosebit de interesante despre curentele de gindire şi literare care au animat viaţa noastră culturală. Vor găsi, de asemenea, date despre activitatea culturală şi literară a celor şase **Radu Tempea** (secolele XVII—XIX), a celor patru **Corhea** (Florea, David, Teodor şi Matei) şi patru **Duma** (Radu, Ioniţă, Zaharia şi Nicolae). In catalogul bibliotecii „Şcolii" din 1693, se află recomandarea ca „orăşenii" să primească dascăli numai „oamini invăţaţi şi inţelepţi cuvioşi şi vrednici, ca să poată cu invăţătură in multe chipuri lumina norodul".

„Şcoala" devine in anul 1850 „gimnaziu". Printre primii 28 elevi ai gimnaziului, a fost şi Titu Maiorescu. El va fi un susţinător de nădejde al gimnaziului in timpuri grele, atunci cind cirmuirea de la Viena va interzice subvenţiile pentru şcoală — danii de moşii şi veniturile lor, care veneau din România (grupa B, cu un număr de 87 documente). Gimnaziul se transformă apoi in „Liceul românesc Andrei Şaguna", instituţie cu un rol extraordinar in instruirea temeinică şi educaţia patriotică a unor viitoare personalităţi transilvănene.

Semnificative pentru unitatea spirituală românească sint documentele referitoare la legăturile braşovenilor cu Anton Pann şi G. Ucenescu (34 de documente din grupa C). In continuare, alte 111 documente dintre anii 1860—1908 marchează contribuţia lui Ion Maiorescu şi a lui Titu Maiorescu (acesta născut chiar in Şcheii Braşovului) pentru [illegible] altor instituţii şcolare româneşti in oraş (şcoală profesională, comercială ş.a.), pentru introducerea unor materii noi, ca limba, istoria şi literatura maghiară, muzica şi tehnica inginerească.

Alte [illegible] de documente, dintre anii 1878—1918, se referă la activitatea compozitorului şi dirijorului Gheorghe Dima, creatorul invăţămintului muzical şi al spectacolului artistic coral şi orchestral românesc. Ultima subdiviziune a grupei C, reproduce textele a 21 de documente dintre anii 1877—1880, privitoare la venirea lui Ciprian Porumbescu la Braşov, la munca sa didactică şi artistică desfăşurată aici. Trebuie subliniat faptul că activitatea lui Gh. Dima şi Ciprian Porumbescu continua tradiţia artistică muzicală intemeiată la Braşov de Anton Pann şi discipolul său **George Ucenescu**, din a căror colaborare a rezultat melodia patriotică **Răsunetul** pe versurile scrise la 1848 de Andrei Mureşanu.

Lectura volumului „Acte, documente şi scrisori din Şcheii Braşovului" imi reaminteşte mărturia documentară a călugărului iezuit Fasching din lucrarea sa **Nova Dacia** (Cluj, 1743), in care **sublinia admirativ caracterul independent al obştei braşovenilor: „Românii susţin aici (la Braşov n.n.) o** şcoală... unde dascălii depun toată silinţa lor să inveţe a citi şi scrie mica lor republică a copiilor, intre care se găsesc şi bărbaţi şi oameni insuraţi".

Documentele publicate acum de profesorul Vasile Oltean depăşesc interesul strict local, ele reliefează caracterul naţional al intregii mişcări culturale româneşti stimulată material şi spiritual de toţi românii, locuitori de o parte sau alta a Carpaţilor, care urmăreau realizarea aceloraşi idealuri de afirmare a libertăţii şi unităţii naţionale.

Dan Simonescu

***) „Acte, documente şi scrisori din Şcheii Braşovului". Text ales şi stabilit de Vasile Oltean, prefaţă de Alexandru Duţu. Editura „Minerva", 1980.**

Eseul memorabil

Urmare din pag. 1

ale unui filosof al formelor simbolice care inglobează in examenul reflecţiei iniţiale toate manifestările imaginabile ale gindirii (aci, pandantul contemporan e Şt. Lupasco).

Cine cunoaşte filosofia proprie a lui Constantin Noica (o rară minte speculativă care işi găseşte cu greu pereche in cugetarea universală de azi, fiind din stirpea tot mai rară a intemeietorilor de sisteme) nu poate să nu observe că „Povestiri despre om" este o contribuţiune nouă care a reluat cite ceva din eseul interbelic „Mathesis" şi care denotă, in proces, reprezentarea filosofului despre „spirit" şi „istoric". Cu neputinţă de explicat sistematic in două vorbe, opera lui Constantin Noica este insă uşor de clasificat esteticeşte. Autorul este un filosof de speţă eseistică şi care nu vede durabilitatea in monumentalul volumelor ci in penetraţiunea intrinsecă in regim fulgurant. El nu este de aceea constructiv prin discursivitate ci esenţial prin speculativ şi prin instinct formulistic. Nu simpatizează cu „limbajul filosofic" de formulă academică ci inventează un idiom propriu, pe o bază in general etimologică, din convingerea că o judecată inedită despre univers nu poate fi exprimată cu o expresie cunoscută. De aceea, ceea ce izbeşte, esteticeşte, la Constantin Noica este această sforţare de a da sens noţional unei terminologii altfel comune pe care el o revelează filosoficeşte. Nu e de mirare că filosoful a făcut şcoală şi că un şir de eseişti de inzestrări felurite (cuprinzind pe Corneliu Mircea, Mihai Şora, Ioan Alexandru, V. G. Paleolog şi ajungind la mai tinerii Dan C. Mihăilescu şi Dan Arsenie) s-a aşezat in urmarea acestor iniţiative a căror fertilitate, in domeniul lingvistic, este, intr-o limbă elastică, precum a noastră, practic inepuizabilă. Şi de n-ar fi decit expresia, indicind o cugetare inedită, şi tot ar merita să salut in „Povestiri despre om" o producţie filozofică nouă, de valoare memorabilă.

Un anume simţămînt

Urmare din pag. 1

şedinţele cenaclurilor studenţeşti am reinceput să merg in Iaşi cu o altă inimă, vrăjit de un anume simţămint de beatitudine: ca şi cum cineva mi-ar reda inapoi intreaga mea tinereţe pierdută in atitea irezolute războaie ale mărunţiei: şi cetatea arăta in această primăvară aşa cum am fi vrut noi pe vremuri să arate...

La şedinţele de lucru ale revistei „Dialog" conduse de universitarul critic literar Al. Călinescu am cunoscut o seamă de poeţi tineri care pot forma o generaţie extraordinară... Imbogăţit in aceşti cincisprezece ani cu o nouă revistă, „Cronica", reintegrat in propria-i tradiţie prin reapariţia noii serii a „Convorbirilor literare", ca şi prin editarea numeroaselor reviste studenţeşti, Iaşul literar de azi scăpat de complexul de inferioritate provincială are menirea să dea mari autori... Dacă intr-o revistă ca „Dialog", Mihai Ursachi ori Luca Piţu semnează texte care ar onora orice mare revistă europeană, dacă şcoala critică ieşeană prin C. Ciopraga, Al. Andriescu, Liviu Leonte, Val. Panaitescu, Mihai Dragan, I. Constantinescu, Al. Călinescu, Al. Dobrescu, Daniel Dumitriu, Mihai Dinu Gheorghiu, Zaharia Sângeorzan, Dan Mănucă, Constantin Pricop, Val. Condurache, a reintronat „spiritul critic in cultura românească", cu atit mai mult ne-ar indurera ca tinăra generaţie de poeţi ieşeni (Nichita Danilov, Valeriu Stancu, Liviu Cangropol, Lucian Vasiliu, Liviu Antonesei, Dorin Obreja, Carmen Gheorghiu, Petru Dunca, Valeriu Gherghel, Mariana Codruţ, Doina-Mihaela Sava, Carmen Ighelan, Dan Chelaru, Vasilica Ion, George Bădărău, Maricel Vârlan, Cătălin Bordeianu, Dorin Popa) să nu reuşească **absolutul**, acest deziderat absolut literar care este epoca literară: acest ultim sfert de veac trebuie să fie de aur pentru Iaşul intemeierii noastre literare, al doilea mare centru universitar al ţării la ora actuală cu cei 26 000 de studenţi români...

Editura „Junimea" care şi-a sărbătorit recent un deceniu de existenţă a probat pină acum vitalitatea uluitoare a unui oraş care şi-a păstrat neatins instinctul cultural... Cele 650 de titluri (intiiul titlu: G. Ibrăileanu, „Spiritul critic in cultura românească", al 650-lea titlu G. Ivănescu, „Istoria limbii române") insumind 11 000 000 de cărţi celebrind marile valori ale culturii române, de la Dosoftei la Eminescu, Hasdeu şi Maiorescu, de la Conta şi Poni la C. I. Parhon şi G. Călinescu, de la Mihai Kogălniceanu la Vasile Pârvan şi Constantin Noica, seriile „Eminesciana", „Humanitas", „Reporter XX", „Esculap", „Arlechin", operele cu adevărat de excepţie care sint cărţile semnate de Al. Zub („Mihail Kogălniceanu", „Vasile Pârvan"), Mihai Ursachi, Leonid Boicu („Principatele Române şi Austria"), Gh. Platon, Petre Botezatu, [illegible] Duma, Ernest Stere, George Popa, Gr. C. Moisil, Tudor Ghideanu, Mihai Bondrumu, Mircea Măciu, Mihai Drăgan, Sânziana Pop, Daniel Dumitriu sint o dovadă că adincimea unei culturi este data de pura armonie in diversitatea provinciilor spirituale române... N-a fost deloc mică contribuţia lui M.R. Iacoban la izbinda acestei edituri, şi eu cel puţin o pot spune mai mult decit alţii intrucit in ceea ce mă priveşte, mai sus numitul nu a făcut decit să se prefacă citva ani buni la rind ajutat şi de un redactor, cum că nu ştie că aş avea o carte depusă la editura ce cu onoare o au fost condus... Director al Teatrului Naţional „Vasile Alecsandri" acum (M. R. Iacoban nu eu) aştept cu palpitaţii ziua cind or să-mi joace citeva piese de teatru in acelaşi timp, cu casa inchisă...

Că tradiţie mare are Teatrul Naţional „Vasile Alecsandri"... şi Opera şi Filarmonica „George Enescu"... Nu ştiu exact ce le lipseşte... Pentru Teatrul liric ca şi pentru admirabilul Teatru pentru copii şi tineret se inalţă două palate noi, pe care le-am văzut, lingă Palatul Administrativ, in acel loc al oraşului din care dacă priveşti bolta, trăieşti senzaţia fizică a „cerului deschis"... Amintindu-mi de un ceas sinistru al impietăţii din vremea studenţiei ieşene cind am asistat la dărimarea clădirii Academiei Mihăilene, am colindat Iaşul impreună cu fratele meu, D. Ivănescu, expert in materie şi care ţinea să mă indrume să văz ceea ce el numea „Complexul muzeistic Iaşi"... „Muzeul de literatură al Moldovei" (Casa Pogor) cu grădina lui imensă, aşa cum arată acum, dacă ai puţină lumină in tine şi nu-ţi lipseşte cu totul memoria, iţi poate da toată pacea şi lumina lumii... Sigur că sfinţenia in cimpul literaturii e un concept inoperant şi care mai şi deranjează pe deasupra... dar dacă la baza sentimentului estetic fiinţa noastră morală nu intilneşte pietatea pentru acei care ne-au zidit şi au lăsat şi zidiri mai umile ori mai trufaşe, nici „esteticul" nu poate fi oprit de la abandonul intr-un gen de hedonism ţigănesc cu dampf şi peste tot lene a minţii... Complex muzeistic e aproape tot Iaşul cu „Bojdeuca lui Creangă" şi cu „Vila sonet" (Mihai Codreanu), cu „Muzeul Unirii" şi „Casa Dosoftei", cu „Muzeul etnografic" şi „Muzeul Kogălniceanu", „Muzeul politehnic", „Muzeul de istorie", „Pinacoteca", „Palatul de la Ruginoasa"... cu aproape toate vechile case româneşti care au mai rămas... Locul meu de popas la „Arhivele statului" e vecinic pentru mine şi un loc de uimire; din profunda-mi ignoranţă in materie de istorie veche moldavă in special şi românească in general mă mai scoate către slova veche şi-nţeleaptă, fratele meu... Această instituţie ieşeană condusă şi imbogăţită ani in şir de cărturarul Gh. Ungureanu, autorul unor minunate cărţi şi deţinătorul inimitabil al secretului farmec moldav de odinioară (singura dată in viaţă cind am trăit senzaţia că intru in incăperea unui voievod: cind m-a primit in biroul lui din vechiul sediu al Arhivelor Statului, din curtea bisericii Golia), păstrează pergamente din cancelariile tuturor domnitorilor Moldovei, documente vechi (cel mai vechi document e din 1388), manuscrise, stampe, fotografii, sigilii, planuri, hărţi, documente referitoare la viaţa şi opera tuturor scriitorilor români, de la cronicari la Mihail Sadoveanu a cărui casă este pregătită să devină muzeu la sărbătorirea centenarului in acest an..., documente despre toate marile evenimente ale istoriei româneşti... documente despre Iaşi, „oraşul celor trei uniri" (Mihai, Cuza, 1918 — venirea voluntarilor ardeleni intimpinaţi de mari personalităţi române, printre care şi de Nicolae Iorga)...

Inchei acest text cu un anume simţămint de libertate... puteа ieşi cu mult mai prost... oricum marile iubiri nu se istorisesc intr-un articol, [illegible] despre o mare carte sau despre Venus din Milo nu scrii o recenzie, ca să repet o vorbă de duh a savantului angelic Octav Onicescu, vorbă pe care mi-a spus-o à propos de un articol al domniei sale, despre cartea lui Erwin Schrodinger, „Ce este viaţa. Spirit şi materie".

In Iaşi merg de acum pentru a scrie o carte, in care despre mine insumi nu spun mai nimic,

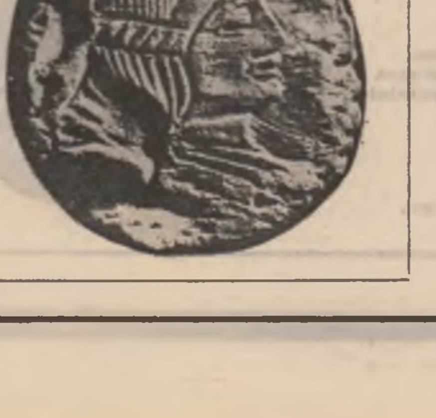

atelier literar
poșta redacției

R. ROCA: Multe lucruri slabe, însăilate, în ultimele plicuri, în locul unor semne de progres în ordinea muncii de creație și în aceea a evaluării, judecării ei, a simțului autocritic (lucruri care sint, de altfel, intim și reciproc dependente, ca în „vasele comunicante"... Astfel că, manifestind mereu aceeași mulțumire față de tot ce vă iese din condei, precupețind efortul și exercițiul spiritului critic, împiedicați formarea și consolidarea unui gust artistic sigur, acela care asigură opțiunea inspirată, „controlul de calitate", măsura progresului). Cîteva din pagini mai amintesc, la nivel variabil, de bunele perspective (pe care nu prea vă decideți să le luați în serios): „Nădușeală", „Pe butoane", „Iapa", „Atlas", „Tata meșter".

R.S. RUBA: Predomină lucrul de atelier, îndelung și savant meșterit, lustruit (cu prea mult Arghezi, uneori, și în atmosferă, și în tehnică, și în lexic, etc.) pînă la împuținarea sau chiar ocultarea înțelesurilor și a vibrației. Rezultă pagini de acuratețe sclipitoare, dar aproape fără emisiune și semnificație. Poate doar „Acasă" și „Conversație sentimentală" să lasă întrucîtva de sub această sterilizantă regulă.

D. IONAND: Lucru inconsistent, de data asta, însăilat, fără fantezie și haz.

VIOREL MUNTEANU: Pagini mai slabe, în care substanța nobilă e în scădere. Ceva mai bine, în „Pînă cînd" și, oarecum, „Poem fugar".

METODICA-NATALIA PETREACĂ: Se simte un oarecare zvon liric, dar trebuie să vedem ce va rămîne după ce vă va trece „maladia Sorescu"...

FL. VLAD: Versificări relativ îngrijite, conștiincioase, în general programatice, care rămîn mai aproape de cronica rimată decît de poezie. Ceva mai bine în „Meșteru'", „Tocila".

A. AMFUZA: Nu e mai bine; parcă dimpotrivă! Preocuparea de a spune mult, tot, aglomerează peste măsură textul, îl face greoi, confuz, etc. Trebuie să mergeți către o formulă mai simplă, mai „deschisă".

GH. SM.: Nu e chiar previzibila evoluție pozitivă, la modul decisiv. Mai sînt alunecări în „serie", în inerție și factice. Mai sînt — prea multe — aproximații și ambiguități, neconvingătoare interferențe de planuri (neplauzibile artistic, uneori pînă la stridență), tendința de a sista prospecțiunile și de a cantona — prematur! — într-o formulă, pe un făgaș, etc. Dar pagini bune, dătătoare de speranță, nu lipsesc: „În ascultare", „Rai prăbușit", „Natură cu meri", „Stup suspendat", „Neprins", „Geneza", poate și „Prezentele absente", „Suflet în piele", „Un caz real".

ELENA ȘTEFAN: Pe aceeași linie, dar cu unele rezultate parcă mai bune, mai dense (deși, uneori, reci-corecte, pîndite de calofilie și livresc, cu multe versuri asertoric-enumerativ-telegrafice, care agravează unele tendințe hermetizante, etc.). Dar sînt multe pagini de adevărată poezie, care anunță, fără doar și poate, o vocație: „Ultimul dar", „Ani-lumină", „Eufonie", „Incantație", „Dispariție", „Șarpele", „Pastel", „Benedictus", „Veghe", „Dejun", „Panteism. (Și cum veți semna, oare? Avem, pînă acum, Elena Radu, Elena Dumitru, Elena Ștefan.... Nu se va încurca cititorul? Sau chiar criticii?...).

MIHAI MALDA: Ați făcut, într-adevăr, în intervalul de cînd vă urmărim, progrese însemnate (poate nu tocmai textele de-acum ilustrează cel mai bine acest lucru; am citit parcă anterior lucruri și mai bune). Dar n-ați atins încă un nivel care să justifice graba subită de care v-ați lăsat cuprins în ultima vreme (și concursul, și cererea pe care ne-o adresați nouă — inutilă, pentru că lucrurile vin de la sine, dacă trebuie să vină!...). Poeziile dv. sînt lipsite încă de un flux liric susținut, de anvergură, respirația lor e scurtă (cînd există), aceste carențe fiind suplinite (în măsura — mică — în care pot fi suplinite) de un efort tehnic, formal, de o „strungărie" de precizie și, adesea, de finețe (în care, realmente, ați făcut progrese și ați cîștigat îndemînare). Uneori, aceste eforturi iluminează textul și par să-i aducă un soi de vibrație (pe care nu i-o dau îndeajuns substanța intimă, tensiunea meditației și lirismului), alteori, rezultatele sînt aproape de ordinul tehnicii artizanale, al producției de „suveniruri" (lucruri minore, grijuliu meșterite, lustruite, date cu lac, etc., respectiv, metafore lustruite, etc.). E nevoie, deci, de răbdare, de o muncă și mai intensă și susținută, pentru a extinde, înmulți, adînci cîștigurile de pînă acum, pentru a găsi cea mai adecvată, mai proprie cale de exprimare. Dintre paginile de-acum, „Țipătul", „Esențială", „Trecătorul", „Plopii", „Jurnal", „Orașul" (cu un final slab, confuz).

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Cunosc petalele

Cunosc petalele împurpurate ale lumii, corolă
Fără mireasmă, strivită și aruncată în praf.
Forfota spicelor în zori, scumpe glasuri de liră,
liră,
Exultanța mării, nalbă purtată de vînt.

Grave uzurpări și ample siluiri de cuvînt.
Ospiciul deliciilor sacre duhnind a drojdie
Și a mii de voci. Scalpeul razelor inteligenței.
Elita pînzelor albe, magie foarte înaltă.

Piruletele suverane ale fumului, cifre în doliu
Alchimia tuturor strigătelor. Iazma viselor
diabolice.

Și pentru ce să tac, din nou, acum, ultima
oară,
Cînd teatrul culmilor e-ncolăcit de abisuri?

Te știu palmier și cacatier al privirii ascunse.
Cobră și piton al tratatelor de alianță
incasabile.

Argolidă a urii. Multe lucruri aș vrea să înșir
Dar un fluviu mă ia cu el și mă duce și mă
adoarme în mare.

IORDAN GRECU

Audiție Mozart

Ce melancolie ar fi să-mi ghicești sentimentele
tu, din copilărie alunecînd pe lîngă mine,
îmi simt colierul îmbujorat de atingerea gîtului
și rochia din țesătură de neliniște
costumul tău de o sobrietate remarcabilă
brusc, mă iradiez cu privirea verde penetrantă
oferindu-mi în același timp sosirea
simt cum mă dezintegrez
clinchetul tacimurilor
pe fondul costumului tău gri-petrol
simt cum alunec în muzica lui Mozart
fire muzicale de păianjen
crispat, aproape bănuiești
eu ca degete nervoase de harpist
clocotind impetuos prietenia degenerează în
iubire
eu ca vis verde intersectat cu alb, de insectă
meditind placidă iubirea degenerează în
placiditate
eu ca balet de îngeri cer irișii stinși

Acum mă-ntorc acasă
învelișul meu de nimfă zdrențuit,
severă, maturitatea proaspetelor aripi
numai pînă spre seară.

ALICE ALDEA

Cu apa

Mi-au înfrunzit umerii
și uite
ce mătase e părul
trupul curge frumos
cu apa
în nisip
sînii uzi
îi biciuie vîntul.

IOANA DANA NICOLAE

Abia cîțiva ani au trecut

Abia cîțiva ani au trecut
de la nașterea lui Phoebus Apollo.
Acceptînd această convenție
într-o veșnică mirare către filozofie

impavidi progrediamur.
desigur au fost ridicate
o seamă de lucruri majore
de exemplu roata curtea de conturi Bob Dylan

totuși nu se poate încă vorbi
de o veritabilă lege
și nicidecum de morți mai ușoare
sau de captarea unor semnale din spațiu

așadar un timp întru totul destinat așteptării.
poesia încă nu s-a născut dar veghează
acolo aproape ascunsă în lavă
cine are urechi de auzit o aude.

TUDOR CRISTIAN ROȘCA

Underground

Tinerii pletoși
și-au ales o nouă zeiță
și au rămas extaziați
în fața goliciunii ei sacre.
Înălțimea Sa
era mai scundă
decît toți supușii
și, ca să poată fi văzută,
a mai pus sub picioare
trei tablouri de Rembrandt.
Apoi s-au rugat
pentru triumful artei moderne
și au plecat
să-i pună bazele.
Dar nu s-au mai întors...

GABRIEL DOROBANȚU

Nevoia de a recupera o speranță

Anotimp de uimire
amiază de platină
auzul și văzul rostirea simțirea
se clatină
opresc un cal cu privirea
lîngă arcada umbrei tale
arborele își recunoaște îndoiala
mirare a unei trompete gîtuită de singurătate
nevoia de a recupera o speranță
se măsoară în spații liliachii
adeseori verzi țin anotimp pe pămînt
adeseori puternice opresc anotimpul
să se înalțe deasupra lucrurilor
e bine să-ți desprinzi lin renunțările
să nu le smulgi
am visat menajerii de sentimente
domesticite

MONICA ROHAN

Stare

Prea multă liniște
adoarme misterul

de prea multă liniște
s-a furat mărul din rai.

VASILE TRIF

Țipătul

Stau în pîntecul materiei și gîndesc
într-o limbă de circulație restrînsă;

în adîncul plămînilor mei
discobolul e pregătit
să arunce în afară țipătul universal;
în orice limbă
țipătul are același înțeles.

FRANCISKO KOCSIS

ȚARA NOASTRĂ

O poveste despre prețul păcii

Urmare din pag. 1

nalul armatelor, armă înaintea căreia urmașii bejenarilor din Rucăr și Dragoslavele s-au trezit total dezarmați, a secerat patru vieți, ocrotite pînă atunci de o haină care nu era militară. Cîțiva dintre martorii acestei drame mai trăiesc încă și, înainte de a fi prea tîrziu, ne străduim să le eliberăm memoria de sub apăsarea anilor duși. Și nu o facem numai pentru că este vorba despre primii români necombatanți neiertați de ravagiile morții coborîte din cer. O facem, în plus, pentru că drama aceasta a prilejuit un fapt de artă cu o importanță de excepție în opera unui mare pictor român și, implicit, în arta românilor. Filmul acestei drame este filmul tribulațiilor la capătul cărora arta se întîlnește cu viața și iar se desparte de viață, o dată prin accident și încă o dată prin firească uitare. Deci, filmul!...

Ajung la Cașin în zorii unei zile reci, care se anunță ploioasă. Vasile Miron, la capătul nopții în care a păzit primăria, mărturisește că s-a născut abia prin '22, la cinci ani după nenorocire. După cum îl taie pe el mintea, mai multe ar ști tatăl său, Gheorghe Miron, dar se dovedește curînd că acesta, atunci, abia căzuse prizonier la Oituz și tînjea amarnic după casă prin trenurile care-l cărau spre Germania. Nevastă-sa, Maria, rămasă în sat, a auzit doar explozia. Atît. Gheorghe Răspopa, zis Condicuță, pentru că prea ține minte bine tot ce a mișcat și încă mai mișcă, aici, în Cașin, dacă are acum 78 de ani, atunci avea 15: detunătura l-a ajuns din urmă în vreme ce vedea de vite pe locul zis La bolovanul de la colțul viilor. Ion Cîrjău, veteran din războiul de la 1877, se învîrtea fără rost jur-împrejurul ostașilor care, prin dreptul școlii de acum, scobiseră adînc pămîntul sub sapa tunurilor de asalt, cățărîndu-le apoi cu roțile pe parapetul neobișnuitelor amplasamente, ca să poată trage cu ele în cer. L-a văzut Maria Drăgoi, copilă atunci, convinsă și astăzi că mult noroc a avut scăpînd teafără. Sculptorul Oscar Han nu mai este în viață, dar aflăm cîte ceva despre drumurile lui din vara lui '17 citindu-i însemnările apărute postum: „...treceau camioanele încărcate cu soldați din regimentul de grăniceri pentru a completa frontul între Mănăstirea Cașinului și punctul numit la Sticlărie... Mîncam și cu privirea eram pe șosea. Vedeam cum zeci de camioane și sute de soldați tineri, îmbrăcați într-un galben-verde, se duceau să ocupe poziția...". Gheorghe Ion Bălcănașu are acum 89 de ani. În '13 făcuse campania din Bulgaria cu regimentul 12 artilerie. În '15 fusese iar concentrat și săpase tranșee în trecătorile din Carpați, la Hîrja și Poiana Sărată. În toamna lui '16, avînd în avangardă regimentul 29 infanterie, înaintase pînă la Miercurea Ciuc. Atunci, cînd avionul semănător de dezastre se rotea deasupra Cașinului, era în poziție, în pădurea apropiată Bulzis, nu prea departe de Sticlăria amintită mai sus, chiar în ziua în care trei batalioane din regimentele 24 infanterie și 8 vînători se mistuiseră în mai puțin de o jumătate de ceas, ca și cum nici n-ar fi fost, într-un atac dirijat impetuos, dar fără speranță, înspre Măgurile Cașinului. Dar Gheorghe Ion Bălcănașu știe unde a căzut bomba, mă trage chiar de mîneca hainei și-mi arată, pe sub picioarele din care Cașinul de astăzi se trezește la viață, gospodăria lui Gheorghe și a Mariei Bîrlă. Din neamul lor au murit oameni, atunci, dar nu le zicea Bîrlă... Stai! Gheorghe Matei era numele lui, al bărbatului, și au mai murit și soția lui, și cumnata lui... Și a mai murit o femeie, dar nu aici, ci la spital, în Onești, și un copil, cu picioarele retezate de schije... Dar de ce vii dumneata, taică, și scoli oamenii cu noaptea în cap ca să-i întrebi de întîmplări atît de uitate?

Tac. Amintirile lui Oscar Han îmi revin în memorie: „...am ajuns la Mănăstirea Cașin, într-un sat care fusese bombardat. Tot să fi fost patru-patru și jumătate. La intrarea în sat am întîlnit o femeie, între 30—40 de ani. Își strîngea lucrurile...". Maria Bîrlă, la început nedumerită de întrebare, își amintește, curînd, că oamenii din sat, în copilăria ei îndepărtată, ar fi vorbit, într-adevăr, de o bombă care ar fi căzut chiar în curtea de sub picioarele noastre. S-ar fi prăpădit atunci, printre alții, soția bunicului soțului ei, Maria Matei. Adică nu. Maria Grozescu, surprinsă de explozie în timp ce-și legăna copilul. Ea atît știe. Mai mult nu mai știe. Și surîde, cu ochii împăienjeniți de nepricepere, de neînțelegerea unor lucruri pe care simte că ar trebui să le înțeleagă. Mai multe ar putea ști un vecin, Gheorghe Lupu pe nume, care la 84 de ani citește ziarele fără ochelari și dacă se încăpățînează să le citească pînă la capăt înseamnă că nu le citește degeaba, mai înțelege adică din ele ceva. Sau Ileana Ciorac, care bate în 80 de ani. Dar bătrîna aceasta nu mai știe nimic, era atunci cu oile pe Podul Mare și mai îmi spune că își amintește doar cum fluiera bomba, cînd a fost slobozită de sub pîntecul aeroplanului. O bombă care și-a împlinit datoria ei tulbure.

Tac. „Cînd să ajungem aproape de apa Cașinului, într-o curte, pe dreapta — scria Oscar Han —, am văzut pe niște scoarțe țărănești întinse într-o bătătură trei morți întinși, ca și cum ar fi stat într-un sicriu, așezați unul lîngă altul, îmbrăcați ca de sărbătoare". Eram aici, în Cașin, însă nu l-am văzut — zice Gheorghe Lupu. Își amintește, totuși, că Marița Grozescu e altă vecină a lui decît cea care m-a îndrumat către el, care a sărit nu demult de 60 de ani, se afla atunci chiar în brațele mamei sale, în curte la Gheorghe Matei. Mamei ei nu-i [illegible] le? Nu înțeleg... — îl întreb. A ei, mamă, a ei... — zice Gheorghe Lupu. „Și Gheorghe Matei tăia lemne. Maria Matei, adică stai, nu, Maria Grozescu o legăna să adoarmă. Pe ea n-a iertat-o bomba. Pe copil l-a iertat. Atunci care să fi fost acel copil neiertat? Dar de ce întrebați, de ce vă interesează întîmplarea asta uitată? De ce n-o întrebați și pe Agurița Uatu sau pe Ana Țigănașu? Sau pe Marița Grozescu, fiica Mariei Grozescu, care, uite, trăiește și stă chiar aici, peste drum? Dar ce naiba să mai știe și Marița Grozescu, dacă avea atunci numai doi sau trei ani? — mai zice tot el, Gheorghe Lupu. Dar de ce vă interesează? — mai întreabă Gheorghe Lupu o dată, ca un bătrîn isteț, limpede la minte, care tot citind ziarele chiar a ajuns să creadă că numai ce scrie prin ziarele citite de el ar trebui să ne intereseze pe toți... De ce?

Tac. „M-am întors în sat — își mai amintea Oscar Han — și în curtea cu morți a apărut o bătrînă. Aștepta să se potolească prăpădul, cum spunea ea, ca să-și îngroape morții...". Asta cine o fi fost? Gheorghe Ion Bălcănașu nu știe. Gheorghe Lupu nu știe. Gheorghe Răspopa, zis

Condicuță, nu mai știe nici el. Nu știe nici Maria Drăgoi. „Aveam cu mine lut pentru schițe — continuă Oscar Han —, într-o traistă de pînză. Pe o măsuță de țară am încercat să fac o schiță. Bătrîna, cînd a văzut că mă joc cu pămîntul în mînă, a început să se închine". Bat la altă poartă a Cașinului de acum. Ana Țigănașu, deși era numai bună de măritat la vremea aceea, la anul trece pe 83, nu-și amintește să fi văzut atunci vreun bărbat, îmbrăcat în straie militare, jucîndu-se cu pămînt umed. Cîte ceva își aduce totuși aminte, nu prea multe. Și apoi de ce și-ar mai aduce aminte? A rămas singură. Nici nu mai vede cum trebuie. Nu, nu i-a căzut o pînză cernită pe ochi. Dimpotrivă. Totul a devenit strălucitor, prea strălucitor, ca o ceață strălucitoare... A rămas singură... Cu ce te-ar mai putea ajuta pe dumneata o femeie bătrînă și singură? De la noi așteptați un ajutor, voi, ăștia care scrieți prin ziare?... „Domnule ofițer — i-ar fi [illegible] aceea lui Oscar Han —, a mai fost de dumneata pe [illegible] mai [illegible] în straie militare, care le-a luat chipurile și le-a făcut în [illegible]. Săracul! I-am dat puțin [illegible]. Nu cumva n-o fi pierdut [illegible]?" Ana Țigănașu, din cîte [illegible] i-a văzut pe morți [illegible], deși a luat parte la înmormîntarea lor, deși era numai bună de măritat la vremea aceea și ar putea ține minte, nu mai ține minte nimic. Ea e bătrînă. Ea a rămas singură, singură, față în față cu o ceață strălucitoare, prea strălucitoare... Și dacă și-ar aduce aminte la ce ar folosi asta? De la noi așteptați un ajutor, voi, ăștia, care scrieți prin ziare? „Nu, măicuță" — i-a răspuns Oscar Han bătrînei de atunci. „Dumneata crezi că și eu sînt nebun?" — a mai întrebat-o apoi, Oscar Han. „Maică, știu eu, cu prăpădul ăsta?..." — murmurase bătrîna care se pregătea să-și îngroape morții. Și nu am mai avut încotro, am abandonat-o pe Ana Țigănașu în ceața ei strălucitoare, prea strălucitoare, [illegible] și chiar [illegible]. Și așa, din poartă în poartă, în dimineața rece și pîcloasă, sub o burniță rece, pătrunzătoare, cînd doar ajunsesem să mă întreb dacă s-a meritat osteneala, nu a mea, ci a pictorului Ștefan Dimitrescu, am întîlnit-o pe Agurița Uatu, singura bătrînă din Cașin care mai știe că prin satul ei s-a perindat la vreme de război un pictor. Cu alte cuvinte, s-a meritat osteneala...

Am rămas lewine, fără grai, înaintea Aguriței Uatu, chiar pe prispa curată a casei în care viețuiește de vreo 80 de ani. Dintr-o dată, ceea ce s-a întîmplat atît de demult pare să se fi întîmplat ieri. Aveam înainte o femeie care vine de foarte departe, evenimente despre care omul tînăr a citit cărți fără număr, ea le expediază în cîteva fraze și dorința care se instalează în interlocutor rodește mai mult decît o simplă curiozitate. Și pe altceva ar mai fi trebuit s-o întreb?

Cred că o întîlnire cu oameni atît de bătrîni ar trebui să aprindă în omul tînăr flacăra unei timidități ciudate, care nu ar trebui să fie altceva decît reversul tentației de a judeca oamenii și faptele lor prin prisma fragilă a momentului. Cred că am mai întrebat-o cîte ceva... Cred că mi-a răspuns cu multă bunăvoință, îngăduindu-și să piardă cîteva clipe cu mine, între hrănitul găinilor și trezitul unei liote de strănepoți... Și am trăit timiditatea aceea, umilit și plenar, și nu știu nici astăzi dacă la provizia de înțelepciune acumulată în preajma ei aș fi putut parveni și pe altă cale. Cred, totuși, că nu. Cu alte cuvinte, s-a meritat osteneala... Nu a pictorului Ștefan Dimitrescu, ci a reporterului de azi...

La Cașin este pace... Pînă și imaginea emulată de Ștefan Dimitrescu din trecutul însîngerat al comunei s-a prăpădit în flăcările în care a ars Muzeul Militar Central, în urmă cu vreo 40 și ceva de ani. Marița Grozescu, Gheorghe Lupu, Ileana Ciorac, Gheorghe Ion Bălcănașu, Maria Drăgoi, Gheorghe Răspopa, zis Condicuță, și Ana Țigănașu au uitat totul. Agurița Uatu își mai amintește doar atît cît este bine să ne amintim ca să avem de pus ceva la temelia gîndului că pacea nu vine chiar de niciăieri. Jur-împrejur de comună, pe locurile zise La gura pîrîului Miron, La cireș, La piatra cu mușuroi, La bolovanul de la pîrîul sărat, La colțul pădurii sau în dealul Boldanului, chiar și acum, sub o burniță rece, care te pătrunde la os, crește invincibilă iarba. Sub triumful ierbii osemintele s-au risipit, mutate tot mereu de colo-colo, din cimitirul de la Podul Curiții în cimitirul de la Onești, din cimitirul de la Onești niciunde, și așa mai departe, într-o lume care iar se scrintește și iar își revine și iar se scrintește, izbutind să preschimbe pînă și cimitirul în balamuc, atunci cînd își pune mintea, adică atunci cînd uită iar prețul păcii. Dar la Cașin este pace și, desigur, dacă oamenii au scăpat și de marele proprietar Bîrligoi, și de mai marele moșier Miclescu, și de alte necazuri, de ce n-ar fi scăpat și de amintirea dureroasă a unei întîmplări de demult? Ei, ceilalți, au uitat totul. Numai Agurița Uatu își mai aduce aminte. Ei au uitat. Ei au nevoie de pace. Numai Agurița Uatu mai știe că prin Cașin, la vreme de război, s-a perindat un pictor, iar ei au uitat. Ei au nevoie de pace. Sau poate că și uitarea face parte din prețul păcii... Și atunci chiar se merită osteneala de a uita... A tuturor...

Un țăran trecea strada

Urmare din pag. 1

— Ai mai fost în oraș?

— Am mai fost, dar numai în jurul gării.

— Atunci ia autobuzul de-acolo și coborî în centru.

— N-am bilet.

— Poftim.

Țăranul l-a luat, s-a uitat la el cîtva timp și a scos din buzunar zece lei.

— Zece lei ajung?

— Ajung, i-a răspuns acela și i-a luat hîrtia mototolită.

Traversînd pe roșu, omul acela care își plătise atît de scump biletul se oprea brusc ori de cîte ori trecea o mașină pe lîngă el și își ducea mîna stîngă la spate. În dreapta avea o servietă. Altfel le-ar fi dus pe amîndouă la spate, ca să arate cît de cuminte este el. Cît de pașnic. Sau că el, țăranul, este respectuos cu domnii din mașină, că, iată, nu are nici un gînd rău în ceea ce îi privește, că nici nu-i trece prin cap să-i calce.

Textele lui Tudor Vladimirescu

Urmare din pag. a 2-a

rul Porții (precum și Curții țariste) să consimtă la schimbarea regimului fanariot din Țara Românească: o revendicare pe care nu atît puterea suzerană (otomană), cît cea protectoare (Rusia) o privea defavorabil. (Curtea țaristă „de mult proteja pe fanarioți" — a remarcat N. Bălcescu, precum și K. Marx).

Ceea ce se întîmpla în Țările Române, la sfîrșitul epocii fanariote, era micșorarea treptată a autorității Porții și creșterea influenței puterii protectoare. (A se vedea rapoartele consulare austriece). Dispuși să treacă din slujba padișahului în serviciul țarului, fanarioții aveau interesul să acapareze definitiv Muntenia și Moldova. În aceste condiții, **linia politică a lui Tudor prevedea: luptă cu fanarioții și tratative cu Poarta (recunoscîndu-i-se acesteia din urmă suzeranitatea, de altfel slăbită), și nu unire cu guvernanții fanarioți pentru doborîrea imperiului otoman.**

Documentele arată că fanarioții din Principate implorau pe țar să intre în război cu turcii, pentru ca, prin armatele imperiului țarist, să fie dată o lovitură de grație imperiului otoman, iar ei, fanarioții, să-și consolideze pozițiile dominante în Țările Române. Atitudinea lui Tudor față de rivalitatea dintre marile imperii era cu totul alta. El nu dorea învrăjbirea celor două împărății, căci cîmpul de război era teritoriul românesc, și apoi, el știa că intervenția militară a țarului nu se făcea în sprijinul programului său revoluționar, de emancipare socială și națională a poporului român.

Subliniem principiul metodologic că este nepotrivit a atribui lui Tudor atitudini politice care sînt infirmate de conținutul de idei al textelor sale autentice. Memoriile colonelului rus Liprandi (decembrist), privitoare la mișcarea pandurilor, publicate în 1962, vin în sprijinul interpretării că obiectivul urmărit cu statornicie de Tudor a fost, înainte de toate, răsturnarea regimului fanariot, iar pentru aceasta nu era nevoie de război cu turcii. „Din toate actele lui Tudor nu se vede că el s-ar fi gîndit vreodată să se alăture eteriștilor", afirmă Liprandi (**Documente 1821, V, p. 303**). „Noi n-am făcut o revoluție nici contra turcilor, nici contra rușilor", întrucît ne bucuram de autonomie, avea să spună mai tîrziu Bălcescu.

Cartea de istorie

Urmare din pag. 1

funcțiunea și amploarea lor, marile bătălii de clasă, lupta maselor populare, organizate și conduse de Partidul Comunist Român, pentru libertate și dreptate socială, pentru apărarea ființei noastre naționale, pentru progres și civilizație.

În abordarea și dezvoltarea unei asemenea problematici extrem de actuale, autorii și editorii sînt călăuziți de ideile și tezele cuprinse în Programul Partidului Comunist Român, în opera tovarășului Nicolae Ceaușescu **România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate**. Adevărat tezaur al gîndirii naționale, lucrările secretarului general al partidului cuprind și aduc în prim planul cunoașterii întreaga problematică istorică, economică, filozofică, juridică, teoretică și practică a României. Ele evidențiază problemele cu care s-a confruntat și se confruntă societatea românească, propune soluții științifice. Întemeiate pe cunoașterea aprofundată a experienței social-politice naționale și internaționale, a practicii revoluționare a Partidului Comunist Român, a capacității și potenței poporului nostru în crearea valorilor materiale și spirituale.

Opera secretarului general al partidului, ideile sale îndrăznețe creează climatul unei puternice dezvoltări și afirmări a cărții de istorie, ca dealtfel a întregii literaturi social-politice, științifice, beletristice și artistice. În lumina și pe fundalul unei gîndiri originale, neabătut partinică, intransigentă față de ideologia burgheză, a sarcinilor pe care le trasează tovarășul Nicolae Ceaușescu cu privire la cristalizarea căilor de înfăptuire a Programului partidului, este promovată o literatură istorică militantă, angajată nemijlocit în dezbaterea și lămurirea problemelor legate de viața materială și spirituală care s-a desfășurat milenii de-a rîndul pe aceste meleaguri.

În studierea și valorificarea trecutului, oamenii de știință și cultură se călăuzesc după teza tovarășului Nicolae Ceaușescu potrivit căreia „istoria trebuie să prezinte întregul proces al luptei revoluționare în complexitatea sa, să pornească de la analiza științifică a realității sociale, să înfățișeze faptele nu după dorințele subiective ale oamenilor, nu după nevoi politice de moment, după criterii de conjunctură, ci așa cum s-au petrecut ele, corespunzător adevărului vieții" [2].

Pe baza unor asemenea îndemnuri și într-un climat de emulație științifică creatoare creat de Partidul Comunist Român s-a trecut la cercetarea istoriei patriei noastre, a patrimoniului său cultural material și spiritual. Au fost reinvestigate, studiate și înfățișate cu probitate științifică, fără invective, conform adevărului istoric, marile epoci și momente ale formării poporului român, activitățile sale, lupta pe care a dus-o pentru păstrarea și dezvoltarea ființei sale naționale, contribuția cu care s-a înscris în lupta pentru progres și civilizație a omenirii. Pentru exemplificare pot fi citate în mod deosebit, **Burebista și epoca sa** (limba română, engleză și maghiară), Ion Horațiu Crișan: **Dacii**, Hadrian Daicoviciu; **Limba traco-dacilor**, I. I. Rusu; **Cultura geto-dacilor în Cîmpia Munteniei**, Mioara Turcu: **Cultură și literatură română veche în context european**, George Mihăilă; **Sigiliile, mărturii ale trecutului istoric**, Maria Dogaru; **Emigrări românești din Transilvania în secolele XIII-XX**, Ștefan Meteș. Acestora li se adaugă alte importante lucrări privind evul mediu și epoca modernă: **Ștefan cel Mare, Domn al Moldovei 1457—1504** (în limbile engleză, franceză, germană, spaniolă), Șerban Papacostea; **Mihai Viteazul**, culegere de studii; **Petru Rareș**, culegere de studii; **Vlad Țepeș**, Nicolae Stoicescu; **Războiul pentru independența României în contextul european 1875—1878**, Nicolae Ciachir; **Războiul neatîrnării României. Împrejurări diplomatice și operații militare, 1877—1878**, Constantin Căzănișteanu și Mihail E. Ionescu; **Românii în periodicele germane din Transilvania 1778—1840**, Iosif Pervain, Ana Ciurdariu, Aurel Sasu; **Individualitatea limbii române între limbile romanice, 2 vol.**, Alexandru Niculescu; **Primul război mondial**, Mircea Popa: **Spre unitatea statală a poporului român**, Vasile Netea ș.a.

Aria tematică cuprinsă în cărțile suscitate, deosebit de importante pentru istoriografia românească, este lărgită prin altele, tot atît de valoroase, privind istoria contemporană a patriei noastre. Avem în vedere: **P.C.R. stegarul luptelor revoluționare din anii 1928—1933**, Ilie Ceaușescu; **P.C.R. și masele populare**, Gheorghe Ioniță; **Sistemul partidelor politice din România 1918—1921**, Mircea Mușat și Ion Ardeleanu; **Viața economică și politică a României 1933—1939**, Emilia Sonea și Gavrilă Sonea; **Răscoala țăranilor de la 1888**, Constantin Corbu.

Tematica istorică românească este cuprinsă și redată și printr-o serie de importante lucrări enciclopedice. Între ele se remarcă, în primul rînd, **Micul dicționar enciclopedic**, ediția a II-a, în 80 000 de exemplare. Această adevărată bibliotecă, cum a fost caracterizată pe bună dreptate de academicienii Alexandru Graur, Nicolae Teodorescu și Șerban Cioculescu, care cuprinde 75 000 de articole, a fost revăzută și completată în lumina Programului Partidului Comunist Român, a cuvîntărilor secretarului general al partidului, a celorlalte documente ale Congresului al XI-lea.

Informația referitoare la Istoria României înfățișată amplu în **Micul dicționar enciclopedic** este completată în chip fericit prin **Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900**, sinteză de mare valoare a literaturii, esteticii, criticii și istoriei literare românești.

Asemenea instrumente de lucru, de nelipsit oricărui om al muncii, sînt completate evident cu multe alte titluri enciclopedice, de asemenea foarte importante. Este vorba de **Dicționar de istorie veche a României**, coordonator Dionisie M. Pippidi; **Enciclopedia istoriografiei românești**, coordonator Ștefan Ștefănescu; **Dicționar cronologic al științei și tehnicii universale**, coordonator acad. Ștefan Bălan; **Dicționar de artă veche pe teritoriul patriei noastre**, Radu Florescu, Hadrian Daicoviciu, Lucian Roșu; **Dicționar enciclopedic de artă medievală românească**, Drăguț Vasile; **Mică enciclopedie a poveștilor românești**, Ovidiu Bîrlea; **Dicționar cronologic: educația, învățămîntul, gîndirea pedagogică din România**, Florica și Ștefan Bărsănescu; **Literatura română. Dicționar cronologic**, coordonatori I. C. Chițimia și Al. Dima; **Scriitori români. Mic dicționar**, coordonatori Mircea Zaciu, M. Papahagi, A. Sasu. Scrise cu o rară dăruire profesională, astfel de lucrări au un rol deosebit de important pentru volumul mare de informație pe care-l vehiculează.

[1] **M. Kogălniceanu: „Cuvînt introductiv la Cursul de istorie națională", în vol. Texte social-politice, Editura Politică, 1967, p. 107.**

[2] **Nicolae Ceaușescu: „România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate", Editura Politică, vol. 1, p. 338.**

MEMENTO 2050

ORFEU

Cea mai tulburătoare figură a mitologiei greceşti este Orfeu-eroul ! Dar nu este vorba de un erou al violenţelor şi al patimii ; el nu este Ahile pustiitorul-de-cetăţi, ci eroul desprins de poftele venale, protestatorul în faţa răului şi a nedreptăţii, cel care luptă pentru afirmarea elanului vital şi a dragostei, ca principiu de viaţă ; în fine, cel în căutarea absolutului.

Grecii i-au atribuit toate virtuţile omeneşti. Înainte de orice, „puritatea". În al doilea rînd, Orfeu este simbolul căsniciei perfecte. Ceea ce este tot o formă a purităţii. Apoi, reprezintă perseverenţa şi spiritul de sacrificiu. De vreme ce, cu atîta înverşunare, prin seducţia şi farmecul său, înfruntă şi domină răul ! Smulge pe Eurydice, soţia lui, din adîncurile lui Hades şi încearcă s-o readucă vieţii. Orfeu mai este şi simbolul simpatiei universale, deci iară seducătorul : cel care cucereşte păsările, peştii, vieţuitoarele pădurii şi îmblînzeşte chiar pantera şi leul, cu cîntecul său.

Şi, în fine, ultim elogiu, Orfeu prinţ trac, poet, muzician şi filozof, este simbolul unităţii. Este socotit de greci fiul lui Apollo, zeul cerului şi al tuturor artelor ; şi, prin simpatia şi fascinaţia pe care o exercită asupra elementelor naturii, este şi simbolul legăturii dintre cer şi pămînt, subordonat principiului unităţii cosmice.

Nu există nici un alt mit mai complex şi mai atrăgător, nici un personaj mai pur şi mai plin de farmec ca Orfeul-tracul, părintele muzicii şi al poeziei europene.

Totul pare să ţină de legendă. Dar, începînd cu Pindar şi pînă la Boethius, adică circa [illegible] de ani — trecînd şi prin afirmaţiile geografului, foarte pozitivist, Strabon — toată grecitatea pretinde că Orfeu este trac şi că trăia în Ciconia, aproximativ în celebrul secol al XIV-lea — considerat renaşterea mediteraneeană — secol în care poezia şi ideile filozofice circulă odată cu comerţul, pe liniştita mare Mediterană. Astfel, în Egipt, faraonul-poet Akhenaton compune celebrele poeme ale Soarelui şi încearcă să redea ţării sale o libertate de gîndire, pe care de mult o pierduse. Moare, de altminteri, asasinat.

În Babilon apare „metafizicul" poem al lui Ghilgames care face senzaţie, deoarece Imperiul Hitit se grăbeşte să-l traducă în hitită. În fine, tot în secolul al XIV-lea trăieşte şi Orfeu, pe care grecii îl consideră părintele poeziei. Cert este că, în această epocă, la Micene nu s-a găsit nici o tabletă pe care să fi fost scrise poezii — sau, măcar, proză literară ! Toate scrierile micenlene tratează, exclusiv, despre comerţ şi donaţii ; pe cînd, în Tracia, atestările greceşti vorbesc despre un moment impresionant, de mare cultură. Aceste locuri, româneşti, au fost — incontestabil — locurile unei culturi avansate !

În **Iliada** şi în **Odiseea**, numele şi personalitatea lui Orfeu nu sînt pomenite. Homer pare să nu-l fi cunoscut. În schimb, cînd se menţionează, pentru prima dată, în literatura lumii cuvîntul „aed", este numit aedul trac Thamyris, a cărui legendă este cu totul semnificativă şi emoţionantă. Thamyris este orbit de muze pentru că încearcă să le întreacă în meşteşugul poeziei. Iată un mit, cel al „orbirii", care pare să ţie trac — deoarece îl întîlnim de două ori în **Iliada**, şi numai cînd este vorba de legende trace. Astfel, prima dată, în legătură cu regele trac Lycurg care orbeşte din pricină că a îndrăznit să-l înfrunte pe Dionysos cu menadele lui ; iar, în al doilea rînd, cînd Thamyris orbeşte pentru că avusese semeţia să se compare cu muzele. Or, Homer înseamnă pe greceşte „orb", iar în limba feniciană înseamnă „poetul". Această orbire e simbolică, desemnînd „ochiul interior" al artistului său — mai bine spus — universal său istoric.

Toate însemnările în legătură cu tracii au semnificaţii mitice. Şi, poate, din această pricină s-au născut atîtea confuzii, legenda fiind expresia simbolică a încercării omului de a descoperi lumea, în totalitatea intenţiilor ei, de a stăpîni un destin care pare să i se împotrivească, de a sintetiza adevărul care îi scapă în parte : şi, mai cu seamă, de a încerca să contureze ceea ce nu poate fi încă precizat. Simbolul este şi un act artistic. El sugerează, pentru că sugerarea duce la vis, interpretare. Dă o realitate transfigurată prin profunzimile — prin rădăcinile ! — adevărului.

Echivocul artistic dezvăluie realitatea, umbrind-o de mistere episodice, dar păstrînd intacte esenţele. Or, tracii erau artişti. Popor de păstori, trăiau în comunitate cu natura, izolaţi într-un sens — de lume, ducînd o viaţă contemplativă, aptă meditaţiei şi poeziei.

Dar mai este un motiv, stringent, pentru care tracii lasă în urma lor numai legende. Pesemne că erau împotriva scrisului. Am spus „împotriva", dar nu credem că n-ar fi cunoscut scrisul. Ca şi la popoarele hinduse din acele vremuri ei aveau credinţa că scrisul ştirbeşte omului calitatea lui esenţială : adică memoria. De altminteri, acest lucru l-au crezut şi grecii, de vreme ce însuşi Platon vorbeşte, cu regret, despre tradiţia orală şi despre slăbirea memoriei. Socrate a fost un filozof verbal, n-a lăsat nimic în scris. Dacă Platon n-ar fi consemnat viaţa şi gîndirea lui, mai mult ca sigur că ne-am fi îndoit că ar fi existat vreodată. L-am fi considerat, şi pe el, un personaj mitic. Învăţămîntul grec care începea la o vîrstă destul de înaintată — la 12 ani — se compunea, mai cu seamă, din învăţarea pe de rost a **Iliadei** şi a **Odiseei**, adică 28 000 de versuri. Căci acestea erau cărţile de bază şi îndreptarul tineretului. Şi nu prin simpla citire, ci prin memorizare, ceea ce schimbă cu totul puterea de înţelegere a unui text !

Popoarele din antichitate, pentru că era greu de scris, incomod „de păstrat", au preferat tradiţia orală, considerată drept o artă, şi o obligaţie. Tradiţia orală are mari calităţi, dar şi mari defecte. Mai întîi, ignoră cronologiile. Suprapune personagiile. Confundă detaliile. E fantezistă şi relativă. Dar are o imensă calitate. Nu e niciodată anacronică şi depăşită !

Povestirea scrisă, de orice natură ar fi ea, în momentul cînd este consemnată prin scris, e datată. Povestirea orală este veşnic vie, şi actuală. De cîte ori este povestită, ea devine o realitate. Această prospeţime, pe care şi-o reînnoieşte tradiţia orală se datoreşte tocmai faptului că ea redă fidel decît esenţele, adică simbolurile.

Din nenorocire, la atîtea zeci de veacuri distanţă — 3 400 de ani de la mitul lui Orfeu ! — simbolurile ar putea să ne apară învăluite în umbre. Dar aceste energii se pot descifra, dacă le privim prin prisma unei lungi meditaţii. Chiar învăluite fiind în umbre, există un fir al Ariadnei care ne poate duce, în cele din urmă, la o **rază de** lumină.

Deseori s-a constatat — în epoca modernă — că Orfeu ar fi fost trac, prinţ al Ciconilor. În ţara care se afla la poalele Olimpului şi se întindea pînă sus în Moldova de astăzi (a se vedea Georgicele lui Virgiliu, a IV-a carte, începînd cu versul 515, unde se vorbeşte chiar de Tanais, actualmente Donul !), înflorind de-a lungul ţărmului Dunării şi la Pontul Euxin. Egiptologii au pretins că ar fi fost egiptean. Eleniştii îl revendică grec sau, în cel mai bun caz, cretan.

Este foarte curios că antichitatea greacă a recunoscut, nemijlocit, şi cu multă modestie, că a învăţat muzica şi poezia de la traci. Ce interes avea să mintă ? Doar cînd vorbim de virtuţile noastre sîntem susceptibili de a exagera, sau chiar de a inventa ; dar cînd exaltăm virtuţile altora şi, mai cu seamă, atunci cînd recunoaştem pe dascălii cărora le datorăm o parte din învăţătura noastră, este incontestabil un adevăr.

Sînt prea multe mărturii greceşti, ca să ne mai îndoim de acest fapt, cu atît mai mult cu cît după constituirea Greciei, adică după cele patru sute de ani de ev mediu, mentalitatea elină a fost foarte şovină şi n-a mai vrut să recunoască decît calităţile grecilor pe care le-au impus lumii. Totuşi, această umerenie faţă de vechea cultură tracă probează că nu putea fi — în speţă — decît un adevăr greu de contestat. Vechea cultură tracă, venerabila cultură tracă, dăruise grecilor măsura poeziei şi ritmul muzicii.

Ce atribuiau grecii lui Orfeu, ca descoperiri ? Perfecţionarea lirei, căreia i-ar fi adăugat două corzi. Toată muzica modernă a plecat de aici. Apoi, inventarea misterelor de la Samotrace şi de la Eleusis şi — probabil — o şcoală de poezie la Lesbos.

Nu există suprastructură fără structură. Perfecţionarea muzicii, înfiinţarea (probabil) a unei şcoli de poezie, întocmirea unui cod de morală, toate aceste fapte nu se pot închipui în mizerie şi sălbăticie. De altminteri Homer, în cîntul al zecelea al Iliadei, ne lămureşte că tracii erau bogaţi. Cele mai frumoase arme din lume le purta viteazul lui Orfeu, regele Rhesos. Cei mai frumoşi cai erau ai tracilor ; îmbogăţiţi prin agricultură şi mine de aur, tracii au ajuns, prin efort şi talent, la o cultură superioară. Rudenia între Rhesos şi Orfeu este desigur un simbol, care-şi avea obîrşia şi destinul în lumea Balcanilor.

Rhesos este simbolul reuşitei materiale ; Orfeu, al reuşitei intelectuale. De altminteri, muzicianul Musaios se presupunea că ar fi fost fiul lui Orfeu. Dar, mai curind, continuatorul său ! Aceste nume, prestigioase, care s-au păstrat de-a lungul mileniilor, toate îşi revendică obîrşia în acelaşi spaţiu balcano-dunărean, determină o epocă, un moment de mare artă : să-i spunem un **Sturm und Drang** traco-get ? Pe timpul împăratului Tiberius, în secolul întîi e.n., autorul latin Phaedrus, de origine macedoneană, declară — la sfîrşitul unei prefeţe (cartea a III-a), în **Fabulele** sale [illegible] „să are şi el poeţii, care sînt de origine divină" : **Cum Apollo sit parens Lino et Musa Orpheo !**

În Tracia — cum bine se ştie — din timpuri imemoriale, muzica cîmpului, exerciţiile războinice, cultul viilor şi cultul recoltei se făceau cu acompaniamentul [illegible], care cîntau şi recitau poeme închinate eroilor. Aceste cîntece [illegible] dar şi să-i distreze pe cei care efectuau o muncă grea. Astfel poezia s-a dezvoltat, încetul cu încetul. Acolo s-a perfecţionat şi, cînd tracii au trecut pe ţărmul Asiei Mici, prin cuceriri consecutive, arta cîntului a decolat şi ea pe malul răsăritean al Mării Egee, de acolo i-a fost uşor tradiţiei trace să ajungă pe cel european, al grecilor. De altminteri au fost frecvente întreprinderile dintre civilizaţia greacă şi cea tracă. Nu numai că aveau frontiere comune, dar vor avea mereu de-a lungul istoriei interese şi vrăjmăşii.

Am spus mai sus că Orfeu a fost, pesemne, simbolul reuşitei intelectuale şi, mai cu seamă — artistice. Dar un singur om e puţin probabil să fi realizat atîtea lucruri. Să fi fost muzician, poet şi descoperitor, căci a participat la expediţia argonauţilor, teolog şi chiar martir pînă în cele din urmă — ceea ce dovedeşte că a avut o viaţă destul de scurtă. Orfeu simbolizează, conform cu tradiţia orală care confundă şi suprapune personagii, o epocă glorioasă de cultură şi

artă. După cum spunem „secolul lui Augustus" sau „secolul lui Pericle", trebuie să fi fost şi un timp al lui Orfeu. [illegible]

[illegible]

Cel despre care Diogene Laerţiu povesteşte, în a opta carte, că mimunile sale poetice au fost publicate de Pitagora, a intrat în istorie, umbrit de uitare, de vreme ce i se contestă o realitate vie ; dar figura luminoasă rămîne — prin simbolul imemorial al poeziei şi al muzicii — pe care le reprezintă.

Sanda Diamantescu

Premiul Menelaos Ludemis

● Fundaţia culturală Gregos din Atena a înfiinţat recent Premiul Menelaos Ludemis în memoria cunoscutului scriitor grec cu acest nume, traducător de seamă al literaturii române în limba greacă. Premiul fundaţiei culturale Gregos va fi acordat anual unei personalităţi culturale din Grecia şi [illegible] unei personalităţi culturale din România. Laureaţii primi ai acestui nou premiu al [illegible] dintre popoare sînt : Lambros Zogas pentru Grecia, Romul Munteanu pentru România. Lambros Zogas este traducătorul în greceşte al celor cinci volume Nicolae Ceauşescu : România şi [illegible] contemporană ca şi colaboratorul lui Menelaos Ludemis la traducerile acestuia din literatura română. Despre Zogas şi activitatea lui citiţi în această pagină, la rubrica [illegible], articolul lui Ioan Grigorescu. Romul Munteanu a fost distins pentru activitatea sa de [illegible] pe temele literaturii elene contemporane şi pentru opera sa de editor în aceeaşi direcţie. Publicăm mai jos o însemnare a prof. Romul Munteanu despre semnificaţia premiului Menelaos Ludemis.

Multora s-ar putea să li se pară paradoxal faptul că un critic şi istoric literar trăieşte, ca orice scriitor, acelaşi sentiment de bucurie atunci cînd constată ca activitatea sa este recunoscută în mod public şi consacrată printr-un premiu internaţional. Ne-am consumat poate prea mult cu ideea că criticul este cel care emite judecăţi de valoare asupra altora, care în general îl strîng mai multe manifestări de antipatie decît semne de preţuire din partea scriitorilor.

[illegible]

[illegible] ine am avut mereu rolul unui mediator între mai multe culturi. În deceniul de activitate editorială pe care îl împlinesc în curind, am considerat că opţiunile mele şi ale colaboratorilor mei nu trebuie să meargă numai spre acele valori care aparţin unor mari popoare cu un patrimoniu literar uriaş. Întotdeauna mi-am spus că valorile nu depind de dimensiunile unei ţări. Potrivit acestui program, am explorat şi spaţiul balcanic de cultură, Grecia rămînînd pentru mine aria de existenţă a unui popor cu îndelungate tradiţii, care mi-a stîrnit un interes deosebit. Dar numeroasele mele călătorii prin această ţară au transformat un interes editorial, profesional, într-o profundă afecţiune pentru oamenii de cultură din Grecia.

Astăzi pot să spun că în nici o altă parte a Europei nu am cunoscut mai mulţi scriitori şi critici ca în această ţară. I-am văzut la ei acasă, în cabinetele de lucru, în funcţiile lor oficiale, în întîlnirile internaţionale, ca şi în acea cursă firească de recunoaştere internaţională.

La cunoaşterea lumii literare greceşti a contribuit în mare măsură şi regretatul meu prieten Menelaos Ludemis. Pentru mine, el era o parte a Greciei într-un lung tranzit prin România. Dar cînd m-am dus ultima dată la Atena nu i-am găsit decît casa, piatra tăcută dintr-un mare cimitir şi cărţile lui multe, cerute pe toate meridianele lumii.

Poate atunci cînd i-am ascultat împreună cu Ion Brad vocea imprimată pe o bandă de magnetofon în casa scriitoarei Mili Gregu, s-a născut germenele ideii unei fundaţii Menelaos

Un premiu acordat unui comparatist, unul editor, unui mediator de informaţii între culturi, cum este cel ce mi s-a conferit mie, mă face din nou să cred că şi **criticul de literatură universală** este un **om printre oameni**, un emiţător de opinii cu bătaie lungă.

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

Zogas — paznic al prieteniei

E[illegible]

[illegible]

[illegible] pregătind, totodată, apariţia unei antologii a poeziei româneşti în patru volume.

Într-adevăr, o prolificitate pilduitoare. O combustie permanentă, trăită fără răgaz, o insaţiabilă foame de afirmare, o împătimită dragoste faţă de [illegible] a dat mai bun culturii mondiale literatura şi cultura română, o redescoperire nu mai puţin pasională a propriei patrii, pe care [illegible] neobosit aşternînd punţi de suflet între Carpaţi şi Parnas. Nu vi-l imaginaţi ca pe un „baron" al tiparului. Simplu, modest, cenuşiu ca o vrabie, n-are nici „capital", nici alte relaţii decît cele de inimă. Acel „charism" care face să i se deschidă toate uşile, acea deferenţă faţă de orice valoare autentică, acel cult nobil al realelor personalităţi [illegible]. Şi trudeşte. Şi [illegible]

[illegible]

Află că lui Lambros Zogas i s-a decernat premiul „Menelaos Ludemis", instituit de „Fundaţia culturală Gregos" în memoria marelui scriitor grec, premiu ce se acordă anual unei personalităţi elene şi unei personalităţi româneşti din domeniul culturii şi artei, pentru contribuţia la cunoaşterea şi apropierea sufletească dintre popoarele român şi grec. Colaureat pentru 1983 al acestui premiu este Romul Munteanu, profesor de literatură comparată la Universitatea din Bucureşti, directorul editurii „Univers". Scrie Zogas într-o poezie din volumul său „Noroc bun, României!" : „Ascultă, prietene, / Cînd întîlneşti / Cuvîntul „România", / Citeşte „Dragoste" / Cînd buzele rostesc : „România", / Sufletul tău să reţină / Mesajul sincer al fraternităţii. / Cînd vezi numele României, / Fii sigur că el înseamnă : / „Prietenie"...".

De, sînt faruri pe pămînt, dar ele nu pot lumina fără paznici de far...

Am putea spune : „o operă de o viaţă de om", pe drept cuvînt întrebîndu-ne, cînd s-au putut face toate acestea, ce resurse de muncă cu adevărat titanică a redescoperit Zogas în el odată cu întoarcerea în patrie, cărei taine i se poate atribui o astfel de prolificitate literară ? Ca fost profesor al lui, nu îmi pot ascunde bucuria şi satisfacţia, şi nu îmi pot reprima o undă de invidie admirativă, văzînd că acestor lucrări puse prin intermediul penei sale la dispoziţia lectorului grec li se adaugă altele, de astă dată traduceri din literatura contemporană greacă destinată cititorului român : Menelaos Ludemis — trei volume —, D. Psatis „Mici farisei" şi „Haideţi să ne dezbrăcăm" (teatru), şi M. Gregos „Vîrtejuri amare" (versuri). Acum are pe masa lui de lucru trei volume de poezie din creaţia proprie, gata de tipar : „Două patrii", „Noroc bun, Românie!" şi „Lacrimi amare", pre-

REVISTA STRĂINĂ

● **„POPORUL ROMÂN** reprezintă o sinteză superioară, el s-a constituit şi s-a dezvoltat într-un mod unitar pe întregul teritoriu al vechii Dacii. Legătura dintre omul acestor locuri şi pămîntul strămoşesc constituie un element definitoriu al românilor. România exprimă în mod concentrat romanitatea românilor, iar unitatea lingvistică, etnică, spirituală şi politică este o trăsătură caracteristică pentru toate provinciile sale", scrie „El Heraldo de Mexico", cotidian care în trei numere consecutive a publicat ample articole despre originea şi formarea poporului român.

● **GALERIE DE LA DEFENSE** din Paris va găzdui expoziţia arheologică „Civilizaţia geto-dacilor în perioada clasică", expoziţie care s-a bucurat de o largă afluenţă de public în oraşe din Belgia, Olanda, Luxemburg, Italia, Anglia şi R.F.G. unde a fost prezentată în ultimele luni, în cadrul manifestărilor prilejuite de aniversarea a 2 050 de ani de la întemeierea statului dac centralizat şi independent.

● **NUMEROASE CĂRŢI** ale lui Mihail Sadoveanu au fost traduse de-a lungul timpului în Uniunea Sovietică, autorul „Fraţilor Jderi" fiind unul dintre scriitorii români cu cele mai multe volume publicate în limbile popoarelor sovietice. La bogata listă de tălmăciri Sadoveanu în U.R.S.S. s-a adăugat de curînd un masiv volum care cuprinde romane, nuvele şi povestiri şi care a apărut la editura „Dnipro" din capitala R.S.S. Ucrainene. În cele peste 600 de pagini ale culegerii sînt tipărite romanele „Baltagul" şi „Nicoară Potcoavă" precum şi povestirile „Ion Ursu", „Două vieţi", „Învoiala", „O istorie obişnuită", „Judeţ al sărmanilor". Traducerea şi prezentarea cărţii aparţin prof. Stanislav Semicinski, conducătorul seminarului de limba şi literatura română de la Universitatea din Kiev.

● **„POPORUL ROMÂN, POPOR MILENAR"** se intitulează eseul tipărit în suplimentul cultural săptămînal al ziarului „La Nacion" care apare în Costa Rica. Sînt analizate etapele procesului istoric de formare a poporului român, fiind subliniată ideea continuităţii sale în spaţiul carpato-dunărean. Autorul articolului se referă pe larg la principalele momente ale luptei noastre pentru libertate şi neatîrnare.

● **MARELE MUZEU** leningrădean „Ermitaj" a prezentat cu prilejul Jocurilor Olimpice o amplă colecţie de capodopere cu tematică sportivă din care fac parte 140 de piese între care şi celebrul „Discobol" al lui Miron. „Se poate spune fără exagerare că arta Greciei antice s-a măsurat pe stadioane, a declarat acad. Boris Piotrovski, directorul muzeului. Sportul l-a ajutat pe om să se autocunoască, iar artei i-a permis să cunoască omul. Naşterea Jocurilor Olimpice coincide în timp cu apariţia artei clasice, care şi în zilele noastre constituie un model neegalat".

● **O NOUĂ BIBLIOTECA,** cea mai mare din ţară, va fi construită la Beijing, în partea de vest a capitalei R. P. Chineze, edificiului fiindu-i afectată o suprafaţă de şapte hectare. Construcţia urmează să înceapă în 1981 şi se prevede a fi dată în folosinţă în 1985. Concepută ca una dintre cele mai moderne instituţii de acest fel, biblioteca din Beijing va fi echipată, printre altele cu aparataj electronic şi computerizat pentru catalogarea lucrărilor pe care le are în posesie. Ea va putea primi zilnic pînă la 8 000 de cititori. Actuala bibliotecă aflată în parcul Beihai are în depozit peste 10,2 milioane volume care pot fi folosite zilnic de 2 000 de cititori.

● **ANIVERSAREA** a 500 de ani (1983) de la naşterea lui Martin Luther va prilejui organizarea în R.D.G. a numeroase manifestări care vor avea în centrul lor proeminenta figură istorică a celui care a tradus biblia în germană — contribuţie de prim ordin la crearea limbii literare germane — şi a marelui ideolog care a iniţiat Reforma de la jumătatea mileniului nostru. În fruntea comitetului de organizare a acestei aniversări a fost ales secretarul general al C.C. al P.S.U.G., Erik Honnecker, care, în cuvîntarea ţinută cu prilejul constituirii acestui comitet a elogiat personalitatea lui Martin Luther, „unul dintre cei mai de seamă umanişti care au năzuit spre o lume mai dreaptă", „unul dintre cei mai mari fii ai poporului german".

● **ANUL ACESTA** teatrul în aer liber de spectaculoasă aşezare „The Minack" din Cornwall (Anglia), construit pe falezele de granit de la Porthcurno, are în program — printre altele — **punerea** în scenă a unor piese semnate de Shakespeare, Jean Anouilh, Marlowe, Edmond Rostand şi Cole Porter. Stagiunea a fost deschisă cu binecunoscuta piesă „Visul unei nopţi de vară", urmată de „Evreul din Malta" a lui Marlowe. Alte grupări teatrale vor reprezenta din repertoriul lor, — în afară de Cole Porter („Kiss me Kate"), Edmond Rostand („Cyrano de Bergerac"), Shakespeare („Macbeth") — o serie de dramaturgi, ca Gilbert and Sullivan, Maxim Gorki şi Robert Bolt.

● **HEMINGWAY** scria : „În fiecare port al Mării Nordului aşteaptă doi estonieni care au trimis manuscrisele ultimei lor cărţi şi aşteaptă onorariul pentru a pleca într-un port nou şi a scrie o carte nouă". Estonia este o mică republică cu o populaţie puţin peste 1,5 milioane locuitori, care numără însă mai mult de 150 de literaţi profesionişti. Cartea are aici o veche tradiţie, prima tipăritură cunoscută, un „Catehism luteran", fiind imprimată acum 455 de ani.

Astăzi editorii şi tipografii estonieni, deşi publică mai multe cărţi ca oricînd, abia pot satisface „foamea de carte" a cititorilor. Un sondaj efectuat de curînd arată că 85 la sută din locuitorii Tallin-ului, capitala republicii, au biblioteci personale. La sate, deşi acest procent este mai scăzut, el depăşeşte 50 la sută. Cărţile apărute în Estonia au fost prezentate la numeroase expoziţii şi tîrguri internaţionale organizate în Suedia, Iugoslavia, Finlanda, R.D.G. şi Cehoslovacia. Volume ale scriitorilor din această republică, printre care se află autori de mare popularitate ca Debora, Vaarandi, Aadu Hint, Paul Kuusberg, Lilli Promet ş.a. sînt traduse în multe ţări ale lumii. Printre ele, „Cartea gheturilor" a cunoscutului scriitor Juhan Smuul a fost tradusă în 24 de limbi.

● **HARCOURT BRUCE JOVANOVICH** va publica într-o editură new-yorkeză, în toamna acestui an, un volum care va fi o adevărată surpriză pentru publicul cititor ; acest volum va cuprinde în paginile sale 84 de poeme ale marelui romancier Ernest Hemingway. Mai mult de jumătate dintre poemele care îl descoperă pe Hemingway ca poet sînt absolut inedite, celelalte fiind publicate sporadic prin diverse reviste literare.

SPORT

Şi iarăşi ne încărcăm cu fulgere

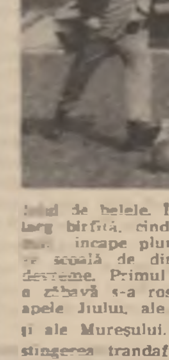

Rînd pe rînd s-au jertfit vişinii, caişii, cîntecul cucului. Urmau să intre în nuntă galbenă mestecenii şi plopii. Iar noi, fărîmind cuibul liniştii, am apucat din nou cărări blestemate şi gînduri de fericire. Cînd începe să bubuie mingea în pogoanele de iarbă limpede, se deschid sărbătorile speranţei, se clădesc vulturii în gropniţe de azur şi ies, din umbrele dorului, ramuri încărcate cu fulgere, brazde de fîn amestecat cu turturele, păcate negre ca inima nopţii şi tot felul de belele. În lumea fotbalului, cea atît de larg bîrfită, cînd vine de se lasă toamna, nu mai încape pluralul de majestate. Acum, cine se scoală de dimineaţă, trebuie să se culce devreme. Primul bob spart în cap şi fără nici o zăbavă s-a rostogolit ca o stîncă veche în apele Jiului, ale Bistriţei din dreptul Bacăului şi ale Mureşului. Dar trompeţii disperării cîntă stingerea trandafirilor în mai multe oraşe. Văile Clujului, pe care le ştiam de lemn aromat şi-mi era drag să le desmierd cu o creangă de pelin ruptă în scăderea zilei, şi-au topit puterea şi norocul lîngă mînăstirea Cozia. L-aş sfătui pe antrenorul Gheorghe Staicu să nu mai viseze Dunăre bogată, căci Galaţii, dacă nu cer eu, nu-şi plimbă vapoarele pe Someş decît o dată la o sută de ani. Bufniţa de aur doarme în inelul covrigului de Buzău. Şi pe vatra simigeriilor din Brăila — o să vedeţi şi o să vă minunaţi şi mult aveţi să vă frîngeţi mîinile de ispravele pe care le punem la cale. În partea aia de ţară e palatul meu cu sticleţi. Acolo e raiul obrăzniciei şi fîntîna dragonului. Dacă aş avea două frunţi, una aş ţine-o în Brăila şi pe a doua în Giuleşti. Dar fiind aşa cum sînt, stau călare pe un urs de apă verde şi închin paharul la răsăritul Craiovei, în poienele cu meri ale Argeşului, sub sălciile din strada Ştefan cel Mare şi lîngă podul cu năluci din Ghencea. Eu văd şi cred şi spun că avem, mari şi scumpe, doar patru echipe, restul sînt nişte scaieţi de porţelan pe care se prelinge seara pomenilor. Chiar şi Baia Mare, care nu ar exista fără Viorel Mateianu, nu-i decît o grupare de fumători de iederă — sclipitori, toamna, frînţi sub cobiliţă, primăvara, ameţiţi de nesomn în celelalte zile ale anului. Trag nădejde că Tamango, reprezentantul meu în Ardeal, va prinde toate mingile imposibile şi le va scăpa în plasă pe cele care fac fericirea vieţii pe pămînt. A lui, a familiei şi a privitorilor.

Sîmbăta a devenit din nou învierea noastră.

Fănuş Neagu

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor şef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), Teodor Balş (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 71 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian